BRESLAUER PHILOLOGISCHE ABHANDLUNGEN.

HERAUSGEGEBEN

VON

RICHARD FÖRSTER,

PROFESSOR DER CLASSISCHEN ALTERTUMSWISSENSCHAFT AN DER UNIVERSITÄT BRESLAU.

ACHTER BAND.

DRITTES HEFT.

PROLEGOMENA IN PSEUDOCELLI DE UNIVERSI NATURA LIBELLUM

SCRIPSIT

IOANNES DE HEYDEN-ZIELEWICZ.

BRESLAU.
VERLAG VON M. & H. MARCUS.
1901.

Verlag von **M. & H. Marcus** in Breslau.

Breslauer Philologische Abhandlungen.

Erster Band.

Heft I: **Zur griechischen Nominal-Composition.** Von Prof. Dr. Konrad Zacher. Preis 2 Mark.

Heft II: **De Stoicorum studiis rhetoricis** scripsit Dr. phil. Franciscus Striller. Preis 1 Mark 20 Pf.

Heft III: **De vi atque indole rhythmorum quid veteres indicaverint** scripsit Dr. phil. Georgius Amsel. Preis 4 Mark.

Heft IV: **Verrianische Forschungen.** Von Dr. phil. R. Reitzenstein. Preis 2 Mark 40 Pf.

Zweiter Band.

Heft I: **De Minucii Felicis Octavio et Tertulliani apologetico** scripsit Dr. phil. Fridericus Wilhelm. Preis 1 Mark 80 Pf.

Heft II: **Zu den Paroemiographen.** Von Dr. Leopold Cohn. Preis 1 Mark 80 Pf.

Heft III: **De Senecae philosophi librorum** recensione et emendatione scripsit Otto Rossbach. Insunt Senecae fragmenta Palatina edita a Guilelmo Studemund. Preis 4 Mark 20 Pf.

Heft IV: **De Q. Asconii Pediani fontibus ac fide** scripsit Dr. phil. Carolus Lichtenfeldt. Preis 1 Mark 80 Pf.

Dritter Band

Heft I: **De pontificum Romanorum inde ab Augusto usque ad Aurelianum condicione publica** scripsit Paulus Habel. Preis 2 Mark.

Heft II: **Die Quellen von Ciceros Schrift de deorum natura.** Von Leopold Reinhardt. Preis 1 Mark 60 Pf.

Heft III: **Arriani** τῶν μετ' Ἀλέξανδρον libri septimi fragmenta edidit Ricardus Reitzenstein. Preis 1 Mark.

Heft IV: **De Hygini memoria scholiis in Ciceronis Aratum Harleianis servata** scripsit Dr. phil. Georgius Kauffmann. Preis 3 Mark 60 Pf.

Heft V: **Die Darstellung der Unterwelt auf unteritalischen Vasen.** Von Dr. August Winkler. Preis 2 Mark.

Vierter Band.

Heft I: **De** ἀδείας **notione et usu in iure publico Attico** scripsit Dr. phil. Goldstaub. Preis 3 Mark.

Heft II: **De Martiale verborum novatore** scripsit Dr. phil. Aemilius Stephani. Preis 2 Mark.

Heft III: **Supplementa ad Procli commentarios in Platonis de republica libros nuper vulgatos** edidit Ricardus Reitzenstein. Preis 1 Mark.

Heft IV: **Philonis Alexandrini libellus de opificio mundi** edidit Leopoldus Cohn. Preis 4 Mark 50 Pf.

BRESLAUER PHILOLOGISCHE ABHANDLUNGEN.

HERAUSGEGEBEN

VON

RICHARD FÖRSTER,

PROFESSOR DER CLASSISCHEN ALTERTUMSWISSENSCHAFT AN DER UNIVERSITÄT BRESLAU.

ACHTER BAND.
DRITTES HEFT.

PROLEGOMENA IN PSEUDOCELLI DE UNIVERSI NATURA LIBELLUM

SCRIPSIT

IOANNES DE HEYDEN-ZIELEWICZ.

BRESLAU.
VERLAG VON M. & H. MARCUS.
1901.

PROLEGOMENA

IN PSEUDOCELLI

DE UNIVERSI NATURA LIBELLUM

SCRIPSIT

IOANNES DE HEYDEN-ZIELEWICZ.

VRATISLAVIAE.
M. & H. MARCUS.
1901.

Parentibus optimis

CONSPECTUS RERUM.

Digitized by the Internet Archive
in 2025 with funding from
University of North Carolina at Chapel Hill

https://archive.org/details/prolegomenainpse8303heyd

I.

1. Ocelli Lucani nomen prae se ferunt et opusculum quod περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως inscribitur, compluribus traditum codicibus[1]) atque ab Ioanne Stobaeo (Ecl. I 424 sq.) excerptum, et fragmentum περὶ νόμου libri a Stobaeo conservatum (Ecl. I 340) et fragmentum ab Ioanne Laurentio Lydo (de mens. II 8) traditum. Qui Ocellum laudant scriptores veteres[2]), plerique Pythagoreum eum dicunt veterem ac praestantem[3]). Quare opusculo illi a viris litterarum graecarum peritis magna auctoritas semper est tributa. Inde a renatarum litterarum aetate saepius ediderunt, verterunt, explicaverunt libellum viri philosophiae graecae studiosi[4]) et in Pythagoreorum primorum et vetustissimorum numero auctorem eius collocaverunt. Antiquitas libelli primum a XVII. saeculi viris doctis nonnullis, imprimis ab Hermanno Conring (Propolit. c. XV p. 104) in dubium est vocata, saeculo XVIII. exeunte recens eius origo a Meinersio (Histor. doctr. de vero deo p. 312 sq. Hist. doctr. ap. Graec. et Rom. p. 584) clare est cognita et demonstrata. Tamen opinio opposita, qua et περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως et περὶ νόμου liber pro Ocelli Lucani, Pythagorei veteris, Platonis et Aristotelis auctoris, operibus habebantur, usque ad XIX. saeculi initium sese obtinuit, sagaciter et docte a multis

[1]) Cf. Mullach Fr. phil. gr. I 385.

[2]) Cf. Mullach l. l. p. 384.

[3]) Cf. Lucian. pro lapsu in salt. § 5 ὁ μέν γε θεσπέσιος Πυθαγόρας, εἰ καὶ μηδὲν αὐτὸς ἴδιον ἡμῖν καταλιπεῖν τῶν αὐτοῦ ἠξίωσεν, ὅσον Ὀκέλλῳ τῷ Λευκανῷ καὶ Ἀρχύτᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμιληταῖς αὐτοῦ τεκμαίρεσθαι . . .

[4]) Cf. Fabricii Bibl. gr. ed. Harles I p. 855 sq. Novissimas editiones libelli curaverunt Rudolph, Lipsiae 1801 (cum commentario) et Mullach Frgm. phil. gr. I p. 383 sq., Parisiis 1875.

viris doctis defensa[1]). Nostra quidem aetate viri philosophiae graecae periti de recente libelli origine non dubitant[2]). Et hic et fragmentum illud περὶ νόμου libri (fragmentum a Lydo traditum neglegitur a plerisque) Neopythagoreorum qui dicuntur scriptori alicui attribuuntur, qui Ocelli, Pythagorei veteris, nomen et indolem simulet, idem in ambobus opusculis[3]). Etiamnunc vero libello universi naturam tractanti in Pythagoreorum litteris enarrandis maius tribuitur momentum, ut a Zellero[4]) ita laudante: „Allen anderen geht der falsche Ocellus voran, dessen Schrift unter den uns erhaltenen Urkunden des späteren Pythagoreismuus nicht bloss eine der ältesten und einflussreichsten ist, sondern auch durch Schärfe der Begriffe und des logischen Verfahrens sich auszeichnet."

De auctoribus, quibus libelli scriptor sapientiam suam debeat, summatim tantum nonnulli viri docti coniecturas protulerunt, ut in prima libelli parte Zeller[5]) de Parmenide et Aristotele, Susemihl[6]) de Aristotele et Critolao, Schmekel[7]) de Peripateticis cogitaverunt.

---

[1]) Cf. Fabric.-Harles l. l. p. 857.

[2]) Cf. vero quae G. Long in „Dictionary of greek and roman Biography and Mythology" (London 1880 ed. by W. Smith) s. v. Ocellus Lucanus profert: „If the existing work (scil. libellus π. τ. τ. π. φ.) is not genuine, we must suppose that when it was fabricated, the original was lost. It is also possible that it is a kind of new modelled edition of the original; and it is also possible that the extant work is the original itself, which the brevity and simple close reasoning render a probable conclusion." De libelli pretio adduntur haec: „The book appears to be a fragment. The physical philosophy is crude and worthless, but the fundamental ideas are clearly conceived and happily expressed".

[3]) Cf. Mullach Fr. ph. gr. I 383. Zeller, Ph. d. Gr. III 2 p. 95[3]. Susemihl, Gesch. d. gr. Litt. II, 333.

[4]) Ph. d. Gr. III, 2 p. 131[3].

[5]) Ph. d. Gr. III 2 p. 131,2: „Die Hauptgedanken dieser Begründung sind ihm natürlich durch Aristoteles und teilweise schon durch Parmenides an die Hand gegeben."

[6]) G. d. gr. Litt. II, 336: „Schon bei Pseud-Okellos, welcher unter anderem die Anfangs- und Endlosigkeit der Welt von Aristoteles und Critolaos entlehnt."

[7]) D. Philos. d. Stoa p. 433: „Noch klarer tritt dies in der Schrift des Ocellus hervor. Sie beginnt gleich damit, die Ewigkeit der Welt zu beweisen und zwar mit Gründen, die der peripatetischen Schule entlehnt sind." Cf. Diels Doxogr. p. 107, 188.

2. Quae cum ita sint, ipsi accuratius et libelli argumentum atque indolem et auctorum eius inter se rationem scrutemur.

Atque ineuntem libellum considerantes primum vix effugere potest Peripatetica quaedam ars atque ratio, quam scriptor indicat. Nam profitetur vel potius simulat hausisse se sapientiam suam τὰ μὲν τεκμηρίοις σαφέσι παρ' αὐτῆς τῆς φύσεως ἐκμαθών, τὰ δὲ καὶ δόξῃ μετὰ λόγου τὸ εἰκὸς ἀπὸ τῆς νοήσεως στοχαζόμενος. Apparet scriptorem maius concedere momentum observationi naturae, minus cogitationi soli[1]). Hanc tribus describit nominibus δόξα, λόγος, νόησις, discrimine quod est inter ea et Platoni et Aristoteli et recentioribus Pythagoreis probatum[2]), non notato. Nam Pythagoreorum plurimi cum Platone inter quattuor cognoscendi gradus (νοῦς, διάνοια sive ἐπιστήμη, δόξα, αἴσθησις) distinguunt ita, ut rerum ipsarum et verarum (dei, idearum, numerorum) cognitio primi et alterius, imaginum rerum cognitio tertii et quarti cognoscendi gradus sit. At Pseudocellus infimo cognitionis generi (αἰσθήσει) aperte summum tribuit momentum, summo (νοήσει) infimum. Denique cognoscendi ars atque ratio quam ipse profitetur, a Pythagorea et Platonica plane abhorret.

3. Quae sequuntur (§ 2) coniungenda esse videntur tam argumentandi ratione quam mundi imagine iis explicata cum §§ 10 (11). Haec Eleatica repetere videntur argumenta et Parmenidi auctori a Zellero aliisque tribuuntur. Re vera § 10, ubi ostenditur universum nec in ens nec in non ens interire posse, Parmenidei argumenti (fragm. 8), quod docet universum nec ex ente nec e non ente ortum esse posse, memoriam repetere videtur. Etiam Parmenidis verba ἀγένητον ἐὸν καὶ ἀνώλεθρόν ἐστιν a Pseudocello repetuntur, cum dicit (§ 2): δοκεῖ γάρ μοι τὸ πᾶν ἀνώλεθρον εἶναι καὶ ἀγέννητον, et paullo post: οὕτως οὖν ἀνώλεθρόν τε καὶ ἀγέννητον τὸ πᾶν. Tamen dubitem, num Parmenides unicus auctor fuerit. Nam primum huius argumentatio qua universum nec ortum nec interiturum esse demonstrat, multo uberior, dialectica

[1]) Cf. Aristot. de gener. anim. III 10. 760 b 27 sq.

[2]) Plat. Tim. V 27 D, 28 A, 51 DE, 52 A B. Aristot. Metaph. Λ 9. 1074 b 36. Eth. Nicom. H 9. 1151 a 17; Z 12. 1143 b 1; 13. 1144 b 29. Ps.-Archyt. in Stob. Ecl. I 784,722; Iambl. in Villoisoni Anecd. II 199. Brontin. ibid. II 198.

arte praestantior est quam illius. Pseudocellus de universi et ortu et interitu disputat, de interitu quidem, de quo Parmenides omnino non loquitur, multo accuratius et longius (§§ 2, 10, 11) quam de ortu (§ 2). Accedit quod Parmenides imprimis de ente, cui universi nomen et naturam (πᾶν) attribuit, loquitur, entis naturam laudat, entis ortum refutat. Pseudocellus vero non de ente, sed de universo imprimis loquitur. Ostendit universum nec ortum nec interiturum esse, cum id unde oriri posset πρῶτον τοῦ παντός esset, et id in quod interire posset ἔσχατον τοῦ παντὸς esset. Cum autem et illud et hoc partes sint universi — illud prima, hoc ultima —, universum modo e parte sui ipsius oriri et in partem sui ipsius interire potest. Sequitur ipsum manere et restare semper (§ 2). Idem etiam aliter consideratur et ostenditur in hunc modum. Universum in non ens dissolvi non potest. Ens vero — in quod unum interire potest universum — sive universum est sive pars universi. Semper vero restat universum (§ 10). Vides rationem inter § 2 et § 10 esse eam, ut haec illam explicet atque compleat. Universum modo e parte sui ipsius oriri et in partem sui interire posse, id quod in § 2 docetur, clarum fit et explicatur iis quae in § 10 adduntur: universum aut in ens aut in non ens dissolvi posse, hoc vero ἀμήχανον esse, illud autem partem universi esse. Apparet universi notionem totius argumentationis Pseudocellanae summum esse principium atque cardinem. Qua notione omnia explicantur, inde derivantur argumenta. Quod Parmenidi ens, Pseudocello universum est (τὸ ὅλον, τὸ πᾶν), de quo tota hac libelli parte disserit. Ens quidem respicit Pseudocellus, notionem vero eius notioni universi posthabet; Parmenides vero universi quidem notionem respicit, eam vero entis notioni posthabet.

Quare dubitari potest iure, an re vera e Parmenidis carmine solo sapientia Pseudocelli fluxerit. Atqui inter reliquos Eleaticae philosophiae sectatores exstat aliquis, qui propius quam Parmenides ad Pseudocellanae argumentationis indolem et rationem accedere videatur. Neque verisimilis non erit suspicio etiam illum in Pseudocelli fuisse auctoribus. Melissum dico Samium, cuius libelli fragmenta nonnulla Simplicius tradidit. Quae quamquam additamentis Sim-

plicii ipsius aperte amplificata sunt[1]), tamen dubitandum non est quin Melissi ipsius argumentatio uberior fuerit et accuratior quam Parmenidis. Elucet id e Melissi fragmentis 7, 5, 1, quae a Simplicio (in Aristot. Phys. 22 b. 103, 13. 109, 20) tradita sunt, cum Parmenidis fragmento 8 et Pseudocello I, 2, 10 comparatis.

Parmenides (ed. Diels)

μοῦνος δ' ἔτι μῦθος ὁδοῖο | λείπεται ὡς ἔστιν· ταύτῃ δ' ἐπὶ σήματ' ἔασι | πολλὰ μάλ', ὡς ἀγένητον ἐὸν καὶ ἀνώλεθρόν ἐστιν. | οὖλον μουνογενές τε καὶ ἀτρεμὲς ἠδ' ἀτέλεστον· | οὐδέ ποτ' ἦν οὐδ' ἔσται, ἐπεὶ νῦν ἔστιν ὁμοῦ πᾶν, | ἕν, συνεχές· τίνα γὰρ γένναν διζήσεαι αὐτοῦ; | πῇ πόθεν αὐξηθέν; οὔτ' ἐκ μὴ ἐόντος ἐασέω | φάσθαι σ' οὐδὲ νοεῖν· οὐ γὰρ φατὸν οὐδὲ νοητόν | ἔστιν ὅπως οὐκ ἔστι. τί δ' ἄν μιν καὶ χρέος ὦρσεν | ὕστερον ἢ πρόσθεν τοῦ μηδενὸς ἀρξάμενον φῦν; | οὕτως ἢ πάμπαν πέλεναι χρεών ἐστιν ἢ οὐχί.

Melissus

fr. 7: ὅτε τοίνυν οὐκ ἐγένετο, ἔστι δέ, ἀεὶ ἦν καὶ ἀεὶ ἔσται. καὶ ἀρχὴν οὐκ ἔχει οὐδὲ τελευτήν, ἀλλ' ἄπειρόν ἐστιν. εἰ μὲν γὰρ ἐγένετο, ἀρχὴν ἂν εἶχεν (ἤρξατο γὰρ ἄν ποτε γινόμενον) καὶ τελευτήν (ἐτελεύτησε γὰρ ἄν ποτε γινόμενον)· εἰ δὲ μήτε ἤρξατο μήτε ἐτελεύτησεν ἀεί τε ἦν καὶ ἀεὶ ἔσται, οὐκ ἔχει ἀρχὴν οὐδὲ τελευτήν· οὐ γὰρ ἀεὶ εἶναι ἀνυστὸν, ὅτι μὴ πᾶν ἐστι. fr. 1: εἰ μὲν μηδὲν ἔστι, περὶ τούτου τί ἂν λέγοιτο ὡς ὄντος τινός; εἰ δέ τι ἔστιν, ἤτοι γενόμενόν ἐστιν ἢ αἰεὶ ὄν, ἀλλ' εἰ γενόμενον ἤτοι ἐξ ὄντος ἢ ἐξ οὐκ ὄντος. ἀλλ' οὔτε ἐκ μὴ ὄντος οἷόν τε γενέσθαι τι . . . . οὔτε ἐκ τοῦ ὄντος· εἴη γὰρ ἂν οὕτως καὶ οὐ γίνοιτο. οὐκ ἄρα γινόμενόν ἐστι τὸ ὄν. αἰεὶ ὂν ἄρα ἐστίν. οὐδὲ φθαρήσεται τὸ ὄν. οὔτε γὰρ ἐς τὸ μὴ ὂν οἷόν τε τὸ ὂν μεταβάλλειν . . . . οὔτε ἐς ὄν. μένοι γὰρ ἂν πάλιν οὕτω γε καὶ οὐ φθείροιτο. οὔτε ἄρα γέγονε

[1]) Cf. Pabst, de Melissi Samii fragmentis, Bonnae 1889. Dubitandi cupidine impulsus nimia is ultra iustum terminum procedere videtur, cum fragmenta 1—5 paraphrasin Melissi verborum a Simplicio ipso factam dicit. Aucta esse illa et addita quaedam a Simplicio non negem. Argumenta vero quibus Pabst efficere conatur fragmenta illa pro paraphrasi Melissi verborum esse habenda, non sufficiunt. Spero occasionem de indole atque argumento fragmentorum, de eorum cum reliquis fragmentis et ceteris Melissi doxographis ratione vera, denique de eorum auctoritate disputandi alibi brevi mihi datum iri.

τὸ ὂν οὔτε φθαρήσεται· αἰεὶ ἄρα ἦν καὶ ἔσται. fr. 5: εἰ ὢν ἔστι μὴ κενεόν, ἀνάγκη πλῆρες εἶναι· εἰ δὲ τοῦτο, μὴ κινέεσθαι· οὐχ ὅτι μὴ δυνατὸν διὰ πλήρεος κινέεσθαι, ὡς ἐπὶ τῶν σωμάτων λέγομεν, ἀλλ' ὅτι πᾶν τὸ ἐὸν οὔτε ἐς ἐὸν δύναται κινέεσθαι· οὐ γὰρ ἔστι τι παρ' αὐτό· οὔτε ἐς τὸ μὴ ἐόν· οὐ γὰρ ἔστι τὸ μὴ ἐόν.

Pseudocellus (ed. Mullach)

I 2 δοκεῖ γάρ μοι τὸ πᾶν ἀνώλεθρον εἶναι καὶ ἀγέννητον. ἀεί τε γὰρ ἦν καὶ ἔσται. εἰ γὰρ ἔγχρονον, οὐκ ἂν ἔτι ἦν. οὕτως οὖν ἀνώλεθρόν τε καὶ ἀγέννητον τὸ πᾶν· οὔτε γὰρ εἰ γενόμενόν τις αὐτὸ δοξάζοι, εὕροιτο ἄν, ἐξ ὅτου γεννηθείη, οὔτε εἰ φθαρτόν, εὕροιτο ἄν, εἰς ὃ φθαρείη καὶ διαλυθείη. ἐξ ὅτου τε καὶ γέγονεν, ἐκεῖνο πρῶτον τοῦ παντός ἐστιν, εἰς ὅ τε πάλιν φθαρήσεται, ἐκεῖνο ἔσχατον τοῦ παντὸς ἔσται. τὸ δέ γε πᾶν γινόμενον σὺν πᾶσι γίνεται καὶ φθειρόμενον σὺν πᾶσι φθείρεται. καὶ τοῦτό γε δὴ ἀδύνατον. ἄναρχον ἄρα καὶ ἀτελεύτητον τὸ πᾶν. I, 10 ὅλως δὲ εἰ καὶ διαλύεται τὸ πᾶν, ἤτοι εἰς τὸ ὂν ἢ εἰς τὸ μὴ ὂν διαλυθήσεται· καὶ εἰς μὲν τὸ ὄν, ἀδύνατον· οὐ γὰρ ἔσται τοῦ παντὸς φθορά, ἐὰν εἰς τὸ ὂν διαλύηται· τὸ γὰρ ὂν ἤτοι τὸ πᾶν ἢ μέρος τί ἐστι τοῦ παντός· καὶ μὴν οὐδὲ εἰς τὸ μὴ ὄν· ἀμήχανον γὰρ τὸ ὂν ἀπολέσθαι ἐκ τῶν μὴ ὄντων ἢ εἰς τὸ μὴ ὂν ἀναλυθῆναι. ἄφθαρτον ἄρα καὶ ἀνώλεθρον τὸ πᾶν.

Vides propius accedere ad Melissi argumentationem quam ad Parmenidis carmen locum Pseudocelli, sive illam accuratam et plenam et dialectica arte praestantem, sive loquacem et verbosam et non argumenta, modo verba cumulantem appellamus; similiorem eum esse illius quam huius rationi. Accedit, quod etiam verba ipsa Pseudocelli (§ 2): ἀεί τε γὰρ ἦν καὶ ἔσται. εἰ γὰρ ἔγχρονον ἦν κτλ. non dissimilia sunt Melissi verbis (frgm. 7): ἀεὶ ἦν καὶ ἀεὶ ἔσται . . . εἰ μὲν γὰρ ἐγένετο κτλ., atque Pseudocelli verba (§ 2): οὔτε εἰ φθαρτόν, εὕροιτο ἄν, εἰς ὃ φθαρείη . . . . εἰς ὅ τε πάλιν φθαρήσεται κτλ. Melissi verbis (frg. 1): οὐδὲ φθαρήσεται τὸ ὂν . . . μένοι γὰρ ἂν πάλιν οὕτω γε καὶ οὐ φθείροιτο· οὔτε ἄρα γέγονε τὸ ὂν οὔτε φθαρήσεται.

Differunt vero Melissus et Pseudocellus[1]) eo quod hic

[1]) Inde quod Melissi universum est infinitum, Pseudocellus vero in § 15 de rotunda eius figura loquitur, nihil de maiore huius cum Parmenide

de universo, ille de ente imprimis loquitur. Haec autem differentia re vera fortasse minor est, quam primo aspectu videtur. Nam post ea quae Apelt, Chiapelli, Kern, Offner, Tannery, Vermehren [1]) de Melissi philosophia exposuerunt, dubium non videtur quin Melissus universi et unius notionem — praeter entis — respexerit magis et conceperit clarius quam Parmenides. Neque est dubium quin Melissus cum de infinita entis natura disserat, non tam aut de spatio solum aut de tempore tantum cogitet, quam de existendi infinitate omnino, neque alterius infinitatem ab alterius infinitate clare secernat, sed utramque commisceat, utramque cum universitate entis necessario coniunctam, ex hac necessario consequentem intellegat. Itaque — si recte leguntur et explicantur Melissi fragmenta [2]) — etiam in eo propius accedere videtur Pseudocelli locus ad illa, quam ad Parmenideum carmen [3]).

Haec autem Pseudocelli cum Parmenide et Melisso ratio explicari potest sive ita, ut utrumque philosophum in Pseudocelli manibus fuisse putemus, sive ita, ut alium quendam coniciamus scriptorem, qui Eleatarum argumenta enarraverit et eorum dicta nonnunquam verbotenus repetiverit, id quod

---

quam cum Melisso similitudine concludere licet. Nam quae in § 15 dicuntur, aperte Peripatetici auctoris sunt, cum §§ 2, 7, 10, 11 plane non cohaerentia neque cum illis conferenda, modo eadem libelli parte contracta (cfr. pag. 20).

[1]) Apelt, Melissos bei Ps. Aristot. in: Jahrb. f. kl. Philol. 133 (1886) p. 729 sq. — Chiapelli, Sui frammenti e sulle dottrine di Mel. d. Sam., Rendic. dell' Accad. dei Lincei 1890. — Kern, Zur Würdigung des Mel. v. Sam., Festschr. d. Stettin. Stadtgymn. 1880. — Offner, Zur Beurteil. d. Mel., Archiv f. Gesch. d. Philos. IV 12. — Tannery, Pour l' histoire de la science hellène, Paris 1887. — Vermehren, die Autorschaft der dem Aristot. zugeschr. Schr. π Ξενοφάνους etc., Jena 1861. — Cf. Baeumker, Probl. d. Mater. 58, 3.

[2]) Cf. Aristot. soph. elench. I 5. 167b 14: οἷον ὁ τοῦ Μελίσσου λόγος, ὅτι ἄπειρον τὸ ἅπαν, λαβὼν τὸ μὲν ἅπαν ἀγένητον. ἐκ γὰρ μὴ ὄντος οὐδὲν ἂν γενέσθαι, τὸ δὲ γενόμενον ἐξ ἀρχῆς γενέσθαι. εἰ μὴ οὖν γέγονεν, ἀρχὴν οὐκ ἔχει τὸ πᾶν, ὥστ' ἄπειρον.

[3]) Cf. etiam Melissi frgm. 4, 11, 12, 13. — Aetii plac. II 4, 11. I. 24, 1 (Diels Dox. 332 b1, 320a 11).

scriptoris huius libelli indolem respicienti verisimilius esse videtur.

4. Iam ad § 11 capitis eius Pseudocellani transeamus. Ubi nullam interitus causam nec interiorem nec exteriorem esse posse ostenditur. Exterior causa nulla exstare potest, cum praeter et extra universum nihil omnino adsit; interior nulla, cum omnia quae sunt, in universo sint, haec autem magnitudine et potentia inferiora sint universo. Vides haec cum §§ 2 et 10 communi indole i. e. unitatis et universitatis notione Eleatica (cf. Melissi frg. 3, 4, 5) cohaerere. Tamen hanc sententiam nec in Parmenidis carmine nec in Melissi fragmentis reperimus. At similitudo quaedam loci eius cum Philonis de aeternitate mundi libri locis (c. V, XVI, XX, XXII) adest, quos cum Pseudocello conferas.

Pseudocellus

εἴ δὲ καὶ δοξάζοι τις αὐτὸ φθείρεσθαι, ἤτοι ὑπό τινος τῶν ἔξω τοῦ παντὸς φθαρήσεται δυναστευόμενον ἢ ὑπό τινος τῶν ἐντός. οὔτε δὲ ὑπό τινος τῶν ἔξωθεν. ἐκτὸς γὰρ τοῦ παντὸς οὐδέν. τὰ γὰρ ἄλλα πάντα ἐν τῷ παντὶ καὶ τὸ ὅλον καὶ τὸ πᾶν ὁ κόσμος. οὔτε ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῷ. δεήσει γὰρ ταῦτα μείζονα καὶ δυναμικώτερα εἶναι τοῦ παντός. τοῦτο δὲ οὐκ ἀληθές. ἄγεται γὰρ τὰ πάντα ὑπὸ τοῦ παντὸς καὶ κατὰ τοῦτο καὶ σώζεται καὶ συνήρμοσται καὶ βίον ἔχει καὶ ψυχήν.

Philo c. V (ed. Cumont.)

τοὺς δὲ ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον κατασκευάζοντας λόγους ἕνεκα τῆς πρὸς τὸν ὁρατὸν (θεὸν) αἰδοῦς τακτέον προτέρους. ἅπασι τοῖς φθορὰν ἐνδεχομένοις αἰτίαι διτταὶ τῆς ἀπωλείας, ἡ μὲν ἐντός, ἡ δὲ ἐκτὸς προϋπόκεινται. εἰ δὲ φθείρεται καὶ κόσμος, ἐξ ἀνάγκης ἤτοι ὑπό τινος τῶν ἐκτὸς ἢ πρός τινος τῶν ἐν αὐτῷ δυνάμεων διαφθαρήσεται. ἀμήχανον δ᾽ ἑκάτερον. ἐκτὸς μὲν γὰρ οὐδέν ἐστι τοῦ κόσμου πάντων εἰς τὴν συμπλήρωσιν αὐτοῦ συνερανισθέντων. οὕτως γὰρ εἷς τε ἔσται καὶ ὅλος καὶ ἀγήρως. εἷς μὲν διὰ τὸ ἀπολειφθέντων τινῶν ἕτερον ἂν τῷ νῦν ὄντι γενέσθαι ὅμοιον. ὅλος δὲ ἕνεκα τοῦ σύμπασαν τὴν οὐσίαν εἰς αὐτὸν ἐξανηλῶσθαι· ἀγήρως δὲ καὶ ἄνοσος, ἐπειδὴ τὰ νόσοις καὶ γήρᾳ σώματα ἁλωτά, θερμότησι καὶ ψύξεσι καὶ ταῖς ἄλλαις ἐναντιότησι προσεμπιπτούσαις ἔξωθεν

ἰσχυρῶς ἀνατρέπεται, ὧν οὐδεμία δύναμις ἀποδράσασα κυκλοῦται καὶ ἐπιτίθεται, πασῶν μηδενὸς ἀποστατοῦντος μέρους ὁλοκλήρων ἐγκατειλημμένων εἴσω. εἰ δ' ἄρα τί ἐστιν ἐκτός, πάντως ἂν εἴη κενὸν ἢ ἀπαθὴς φύσις, ἣν ἀδύνατον παθεῖν τι ἢ δρᾶσαι. καὶ μὴν οὐδὲ ὑπό τινος αἰτίας διαλυθήσεται τῶν ἐντὸς αὐτοῦ. πρῶτον μὲν ἐπειδὴ τοῦ ὅλου τὸ μέρος καὶ μεῖζον ἔσται καὶ κραταιότερον, ὅπερ ἐστὶν ἀτοπώτατον. ὁ γὰρ κόσμος ἀνυπερβλήτῳ κράτει χρώμενος ἄγει τὰ πάντα μέρη πρὸς μηδενὸς αὐτῶν ἀγόμενος. ἔπειτα διότι διττῶν οὐσῶν φθορᾶς αἰτιῶν, τῆς μὲν ἐντός, τῆς δ' ἐκτός, ἃ τὴν ἑτέραν οἷά τε ὑπομένειν, δεκτικὰ καὶ τῆς ἑτέρας ἐστὶ πάντως. σημεῖον δέ· βοῦς καὶ ἵππος καὶ ἄνθρωπος καὶ τὰ παραπλήσια ζῷα, διότι πέφυκεν ἀναιρεῖσθαι ὑπὸ σιδήρου, καὶ νόσῳ τελευτήσει. χαλεπὸν γάρ, μᾶλλον δ' ἀδύνατον εὑρεῖν, ὅτι τὴν ἔξωθεν αἰτίαν πεφυκὸς ὑπομένειν τῆς φθορᾶς ἄδεκτον ἔσται κατὰ τὸ παντελὲς τῆς ἔνδοθεν. ἐπειδὴ τοίνυν ὑπ' οὐδενὸς τῶν ἐκτὸς φθαρησόμενος ἐδείχθη ὁ κόσμος . . . οὐδ' ὑπό τινος τῶν ἐν αὐτῷ . . . .

Philo c. XVI

Ἀποδείξεσι δὲ οἱ περὶ τὸν Βόηθον κέχρηνται πιθανωτάταις . . . εἰ, φασί, γενητὸς καὶ φθαρτὸς ὁ κόσμος, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τι γενήσεται, ὅπερ καὶ τοῖς Στωικοῖς ἀτοπώτατον εἶναι δοκεῖ. διὰ τί; ὅτι οὐδεμίαν φθοροποιὸν αἰτίαν εὑρεῖν ἐστιν, οὔτ' ἐντὸς οὔτ' ἐκτός, ἣ τὸν κόσμον ἀνελεῖ. ἐκτὸς μὲν γὰρ οὐδέν ἐστιν, ὅτι μὴ τάχα που κενόν, τῶν στοιχείων ἀποκριθέντων εἰς αὐτὸν ὁλοκλήρων, εἴσω δ' οὐδὲν νόσημα τοιοῦτον, ὃ γένοιτ' ἂν αἴτιον θεῷ τοσούτῳ διαλύσεως. εἰ δ' ἀναιτίως φθείρεται, δῆλον ὅτι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἔσται ἡ γένεσις τῆς φθορᾶς, ὅπερ οὐδ' ἡ διάνοια παραδέξεται. καὶ μήν φασιν, ὅτι γενικοὶ τρόποι φθορᾶς εἰσι τρεῖς . . . ἔτι πρὸς τούτοις ἐὰν ἐκπυρωθῇ, φασί, τὰ πάντα, τί κατ' ἐκεῖνον ὁ θεὸς πράξει τὸν χρόνον; ἢ τὸ παράπαν οὐδέν; καὶ μήποτ' εἰκότως· νυνὶ μὲν γὰρ ἕκαστα ἐφορᾷ καὶ πάντων οἷα γνήσιος πατὴρ ἐπιτροπεύει, καὶ εἰ δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, ἡνιόχου καὶ κυβερνήτου τρόπον ἡνιοχεῖ καὶ πηδαλιουχεῖ τὰ σύμπαντα . . . πάντων δ' ἀναιρεθέντων ὑπ' ἀργίας καὶ ἀπραξίας δεινῆς ἀβιώτῳ βίῳ χρήσεται· οὗ τί γένοιτ' ἂν ἀτοπώτερον;

Philo c. XX

ἔτι τοίνυν κἀκεῖνο μοι δοκεῖ μὴ ἀπὸ σκοποῦ τοῖς ἰχνηλατοῦσι τἀληθὲς εἰρῆσθαι. φθειρόμενος ὁ κόσμος ἤτοι ὑπό τινος ἑτέρας

φθαρήσεται αἰτίας ἢ ὑπὸ θεοῦ. ὑπ' ἄλλου μὲν οὐδενὸς τὸ παράπαν δέξεται διάλυσιν. οὐδὲν γάρ ἐστιν ὃ μὴ περιέχει. τὸ δὲ περιεχόμενον καὶ κατακρατούμενον ἀσθενέστερον δήπου τοῦ περιέχοντος, ὑφ' οὗ κατακρατεῖται. ὑπὸ δὲ θεοῦ φθείρεσθαι λέγειν αὐτὸν πάντων ἀνοσιώτατον. ὁ γὰρ θεὸς οὐκ ἀταξίας καὶ ἀκοσμίας καὶ φθορᾶς, ἀλλὰ τάξεως καὶ εὐκοσμίας καὶ ζωῆς καὶ παντὸς αἴτιος ἀνωμολόγηται τοῦ ἀρίστου παρὰ τοῖς τἀληθῆ δοξάζουσιν. c. XXII ἀλλ' οὐδέν ἐστιν ἐκτός, ὃ μὴ μέρος γέγονεν αὐτοῦ· ὅλον περιέχεται γὰρ καὶ κατακρατεῖται.

Apparet Pseudocellum et Philonem locis quos dico idem explicare argumentum. Quaeritur quae sit ratio horum locorum inter se et cum Pseudocello. Vides Philoneorum locorum primum (c. V)[1]) et verbis nonnullis cum Pseudocelli loco congruere[2]) et indole ad huius argumentationem propius accedere quam ceteros quos dico Philonis locos. Quorum alter (c. XVI), qui ad Boethum Stoicum referendus videtur, et tertius (c. XX) etiam deum, mundi auctorem, gubernatorem, tutorem respiciunt, de divina actione eiusque cum mundo ratione loquuntur[3]), quae Pseudocellus aeque ac primus ille Philonis locus (c. V) omisit. Sequi videtur Philonis caput V artius cum Pseudocello cohaerere quam reliquos Philonis locos quos attuli. Atque coniciendum aut ex eodem fonte fluxisse hoc Philonis argumentum atque Pseudocelli argumentationem aut illud ex hac esse haustum, aut et Pseudocellum et huius fontem a Philone esse adhibitos. Alteri vero coniecturae obstat, quod Philonea argumentatio uberior est et plenior non verbis modo, sed etiam sententiis quam Pseudocelli. Itaque aut primam illam aut postremam amplec-

[1]) Quem V. Rose (Aristot. Frgm. I 19 p. 33, 11 ed Lips.) Aristoteli tribuit ratione nulla allata. Cf. Arist. Frgm. ed Acad. Bor. 1, 17. 1477, 6.

[2]) Pseudocellus: ὑπό τινος τῶν ἔξω φθαρήσεται δυναστευόμενον ἢ ὑπό τινος τῶν ἐντός = Phil. ὑπό τινος τῶν ἐκτὸς ἢ πρός τινος τῶν ἐν αὐτῷ φθαρήσεται δυνάμεων. Pseudocell.: δεήσει γὰρ ταῦτα μείζονα καὶ δυναμικώτερα εἶναι τοῦ παντός = Phil. ἐπειδὴ τοῦ ὅλου τὸ μέρος μεῖζον ἔσται καὶ κραταιότερον. Pseudocell.: ἄγεται γὰρ τὰ πάντα ὑπὸ τοῦ παντός = Phil.: ὁ γὰρ κόσμος... ἄγει τὰ πάντα μέρη πρὸς μηδενὸς αὐτῶν ἀγόμενος.

[3]) Cf. Aristaeonis Pythagorei de principio mundi divino fragmentum (Stob. Ecl. I 428), quod similem spirat animum.

temur coniecturam. Quaestionem tamen, quis Philonis auctor hic fuerit, adhuc seponamus.

Postremo commemoro Pseudophilolai fragmentum quod a Stobaeo conservatum est[1]), cum Pseudocello I 11 et sententiae et verborum (cf. δυναμικωτέρα) similitudine aliqua coniunctum. Quod utrum e Pseudocelli libello ipso fluxerit an e fonte communi, discernere non audeo.

5. Accedimus ad §§ 7 et 8, quibus Pseudocellus de mundi ex omnibus naturis compositi itaque nulla re indigentis absoluta natura agit, ratione quidem quae Eleaticis illis argumentis (§§ 2, 10 [11]) non est dissimilis. Quae si comparabis cum Platonis Timaei VII 32 CD, 33 BC et cum Philonis de aeternitate mundi libri c. XV ineunte, quod Critolai Peripatetici argumentum quartum affert, videbis eadem ab omnibus iis dici.

Plato

τῶν δὲ δὴ τεττάρων ἓν ὅλον ἕκαστον εἴληφεν ἡ τοῦ κόσμου σύστασις. ἐκ γὰρ πυρὸς παντὸς ὕδατός τε καὶ ἀέρος καὶ γῆς συνέστησεν αὐτὸν ὁ συνιστάς, μέρος οὐδὲν οὐδενὸς οὐδὲ δύναμιν ἔξωθεν ὑπολιπών, τάδε διανοηθείς. πρῶτον μέν, ἵνα ὅλον ὅτι μάλιστα ζῷον τέλειον ἐκ τελείων μερῶν εἴη. πρὸς δὲ τούτοις ἕν, ἅτε οὐχ ὑπολελειμμένων ἐξ ὧν ἄλλο τοιοῦτο γένοιτ' ἄν· ἔτι δ' ἵνα ἀγήρων καὶ ἄνοσον ᾖ, κατανοῶν ὡς τὰ τῷ σώματι θερμὰ καὶ ψυχρὰ καὶ πάνθ' ὅσα δυνάμεις ἰσχυρὰς ἔχει, περιιστάμενα ἔξωθεν καὶ προσπίπτοντα ἀκαίρως λύει καὶ νόσους καὶ γῆρας ἐπάγοντα φθίνειν ποιεῖ. διὰ τὴν αἰτίαν καὶ τὸν λογισμὸν τόνδε θεὸς ὅλον ἐξ ὅλων ἁπάντων τέλειον καὶ ἀγήρων καὶ ἄνοσον αὐτὸν ἐτεκτήνατο . . . . λεῖον δὲ δὴ κύκλῳ πᾶν ἔξωθεν αὐτὸ ἀπηκριβοῦτο πολλῶν χάριν, ὀμμάτων τε γὰρ ἐπεδεῖτο οὐδέν, ὁρατὸν γὰρ οὐδὲν ὑπελείπετο ἔξωθεν, οὐδ' ἀκοῆς, οὐδὲ γὰρ ἀκουστόν· πνεῦμά τε οὐκ ἦν περιεστὸς δεόμενον ἀναπνοῆς, οὐ δ' αὖ τινὸς ἐπιδεὲς ἦν ὀργάνου σχεῖν, ᾧ τὴν μὲν εἰς ἑαυτὸ τροφὴν δέξοιτο, τὴν δὲ πρότερον ἐξικμασμένην

[1]) Ecl. I 20 W: Φιλόλαος ἄφθαρτον τὸν κόσμον εἶναι. λέγει γοῦν οὕτως ἐν τῷ περὶ ψυχᾶς· παρὸ καὶ ἄφθαρτος καὶ ἀκαταπόνατος διαμένει τὸν ἄπειρον αἰῶνα. οὔτε γὰρ ἔντοσθεν ἄλλα τις αἰτία δυναμικωτέρα αὐτᾶς εὑρεθήσεται οὔτ' ἔκτοσθεν φθεῖραι αὐτὸν δυναμένα, ἀλλ' ἦς ὅδε ὁ κόσμος ἐξ αἰῶνος καὶ ἐς αἰῶνα διαμένει, εἷς ὑφ' ἑνὸς τῶ συγγενέος καὶ κρατίστω καὶ ἀνυπερθέτω κυβερνώμενος.

ἀποπέμψοι πάλιν. ἀπῄει τε γὰρ οὐδὲν οὐδὲ προσῄει αὐτῷ ποθέν· οὐδὲ γὰρ ἦν· . . . ἡγήσατο γὰρ αὐτὸ ὁ ξυνθεὶς αὔταρκες ὂν ἄμεινον ἔσεσθαι μᾶλλον ἢ προσδεὲς ἄλλων.

Critolaus

πρὸς δὲ τούτοις φησὶ τριττὰς αἰτίας δίχα τῶν ἔξωθεν ὑποβεβλῆσθαι ζῴοις τελευτῆς, νόσον, γῆρας, ἔνδειαν, ὧν οὐδεμιᾷ τὸν κόσμον ἁλωτὸν εἶναι πεπηγέναι. τὸ γὰρ ἐξ ὅλων τῶν στοιχείων ὡς ἅτε μηδενὸς ὑπολειφθέντος καὶ ἀπελευθεριάζοντος μέρους βιασθῆναι· κατακρατεῖν τε καὶ τῶν δυνάμεων, ἐξ ὧν αἱ ἀσθένειαι· τὰς δὲ ὑπεικούσας ἄνοσον καὶ ἀγήρω αὐτὸν διαφυλάττειν, αὐταρκέστατόν τε αὐτὸν αὐτῷ καὶ ἀνεπιδεᾶ παντὸς γεγονέναι.

Pseudocellus

τὸ δέ γε ὅλον· καὶ τὸ πᾶν ὀνομάζω τὸν σύμπαντα κόσμον· δι' αὐτὸ γὰρ τοῦτο καὶ τῆς προσηγορίας ἔτυχε ταύτης, ἐκ τῶν ἁπάντων διακοσμηθείς. σύστημα γάρ ἐστιν τῶν ὅλων φύσεων αὐτοτελὲς καὶ τέλειον. ἐκτὸς γὰρ τοῦ παντὸς οὐδέν· εἰ γάρ τί ἐστιν, ἐν τῷ παντί ἐστι, καὶ σὺν τούτῳ τὸ πᾶν πάντα ἔχει, τὰ μὲν ὡς μέρη, τὰ δὲ ὡς ἐπιγεννήματα. τὰ μὲν οὖν ἐμπεριεχόμενα τῷ κόσμῳ πρὸς τὸν κόσμον ἔχει τὴν συναρμογήν, ὁ δὲ κόσμος πρὸς οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' αὐτὸς πρὸς αὑτόν· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα πάντα τὴν φύσιν οὐκ αὐτοτελῆ ἔχοντα συνέστηκεν, ἀλλ' ἐπιδεῖ καὶ τῆς πρὸς τὰ ἐκτὸς ἐχόμενα συναρμογῆς. ζῷα μὲν πρὸς ἀναπνοήν, ὄψις δὲ πρὸς τὸ φῶς, αἱ δ'ἄλλαι αἰσθήσεις πρὸς τὸ οἰκεῖον αἰσθητόν· τὰ δὲ φυτὰ πρὸς τὸ φύεσθαι· ἥλιος δὲ καὶ σελήνη καὶ οἱ πλάνητες καὶ οἱ ἀπλανεῖς κατὰ τὸ μέρος μὲν τῆς κοινῆς διακοσμήσεως αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ πρὸς οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' αὐτὸς πρὸς αὑτόν.

Vides e mundi omnes naturas et vires continentis, sibi ipsi sufficientis natura absoluta omnes tres quos affero scriptores concludere (quamquam Pseudocellus eam conclusionem non clare addit) mundum inopia, morbo, senectute, denique interitus causa omni liberum esse. Sequitur Pseudocellum sive Platoni sive Critolao sive utrique sive neutri eorum sed tertio cuidam (eorum excerptori aut alterius sectatori, alterius auctori) sua debere. Certam vero sententiam in posterum differamus.

6. Anguste cum iis conexa esse videntur, quae in sequente § 9 de universo, ut de causa rerum generali et ab-

soluta de causisque omnino disseruntur. Quae ab Aristotelis de causis doctrina pendent. Constat enim Stagiritam docuisse[1]) causam cuiuslibet status et ipsam eodem statu praestare; ut ignem, caloris causam, ipsum calidissimum esse. Quod placitum Aristotelium a Pseudocello ad mundi aeternitatem probandam adhibitum est, non ut ipsius ingenii inventum, sed ut Critolai argumenti imitatio. Pseudocelli loco cum Critolai (Phil. d. aet. mund. c. XIV) et Aristotelis (l. l.) sententiis collato, eorum et illius inter se conexus non te fugiet.

Aristoteles

ἕκαστον δὲ μάλιστα αὐτὸ τῶν ἄλλων, καθ' ὃ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει συνώνυμον, οἷον τὸ πῦρ θερμότατον, καὶ γὰρ τοῖς ἄλλοις τὸ αἴτιον τοῦτο τῆς θερμότητος, ὥστε καὶ ἀληθέστατον τὸ τοῖς ὑστέροις αἴτιον τοῦ ἀληθέσιν εἶναι.

Critolaus

τὸ αἴτιον αὐτῷ τοῦ ὑγιαίνειν ἄνοσόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ τὸ αἴτιον αὐτῷ τοῦ ἀγρυπνεῖν ἄγρυπνόν ἐστιν· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ τὸ αἴτιον αὐτῷ τοῦ ὑπάρχειν ἀΐδιόν ἐστιν. αἴτιος δ' ὁ κόσμος αὐτῷ τοῦ ὑπάρχειν, εἴ γε καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν. ἀΐδιος ἄρα ὁ κόσμος ἐστίν.

Pseudocellus

τό τε γὰρ πῦρ ἑτέρῳ θερμαντικὸν ὂν αὐτὸ ἐξ ἑαυτοῦ θερμόν ἐστι, καὶ τὸ μέλι γλυκαντικὸν γινόμενον αὐτὸ ἐξ ἑαυτοῦ γλυκύ ἐστι καὶ αἱ ἀρχαὶ τῶν ἀποδείξεων, τῶν ἀφανῶν σημαντικαὶ οὖσαι, αὐταὶ ἐξ αὐτῶν ἐμφανεῖς καὶ γνωστικαί εἰσιν. οὕτως οὖν καὶ τὸ τοῖς ἄλλοις αἴτιον γινόμενον τῆς αὐτοτελείας αὐτὸ ἐξ ἑαυτοῦ αὐτοτελές ἐστι, καὶ τὸ τοῖς ἄλλοις αἴτιον γινόμενον τῆς σωτηρίας καὶ διαμονῆς αὐτὸ ἐξ ἑαυτοῦ σωζόμενον καὶ διαμένον ἐστί . . . ὁ δέ γε κόσμος αἴτιός ἐστι τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦ εἶναι καὶ τοῦ σώζεσθαι καὶ τοῦ αὐτοτελῆ εἶναι, αὐτὸς ἄρα ἐξ ἑαυτοῦ ἀΐδιός ἐστι . . . καὶ αὐτοτελὴς καὶ διαμένων τὸν πάντα αἰῶνα.

Atque vides Pseudocellum cum Critolao communem habere argumentationis totius finem et rationem, qua a singulis rebus (ut igne, melle) ad mundi aeternitatem demonstrandam

[1]) Cf. Metaph. α 1. 993 b 24 sq.

progrediuntur; cum Aristotele vero congruere Pseudocellum exemplis quae afferuntur, igne (caloris causa) et demonstrationis principio (veritatis causa). Itaque utrumque philosophum, et Aristotelem et Critolaum, in Pseudocelli manibus fuisse verisimilius est, quam aut hunc aut illum.

7. Accedamus iam ad omissam adhuc capitis partem, §§ 3—6. Et iam hic apertam Aristotelis et Critolai locorum cum Pseudocello invenimus necessitudinem. Peripatetici dico locum a Philone (d. aet. m. c. XIV) traditum, Stagiritae de caelo libri locos duos. Quos si inter se comparaveris, conexus eorum non erit dubius.

Aristoteles

I 3. 270 a 12 sq. ὁμοίως δ' εὔλογον ὑπολαβεῖν περὶ αὐτοῦ τοῦ κύκλῳ φερομένου σώματος καὶ ὅτι ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον καὶ ἀναυξὲς καὶ ἀναλλοίωτον . . . εἰ δ' ἐστὶ καὶ ἀναύξητον καὶ ἄφθαρτον, τῆς αὐτῆς δανοίας ἐστὶν ὑπολαβεῖν καὶ ἀναλλοίωτον εἶναι. ἔστι μὲν γὰρ ἡ ἀλλοίωσις κίνησις κατὰ τὸ ποιόν, τοῦ δὲ ποιοῦ αἱ μὲν ἕξεις καὶ διαθέσεις οὐκ ἄνευ τῶν κατὰ πάθη γίγνονται μεταβολῶν, οἷον ὑγιεία καὶ νόσος. κατὰ δὲ πάθος ὅσα μεταβάλλει τῶν φυσικῶν σωμάτων, ἔχονθ' ὁρῶμεν πάντα καὶ αὔξησιν καὶ φθίσιν, οἷον τά τε τῶν ζώων σώματα καὶ τὰ μόρια αὐτῶν καὶ τὰ τῶν φυτῶν, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ τῶν στοιχείων. ὥστ' εἴπερ τὸ κύκλῳ σῶμα μήτ' αὔξησιν ἔχειν ἐνδέχεται μήτε φθίσιν, εὔλογον καὶ ἀναλλοίωτον εἶναι. συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ διὰ τῆς αἰσθήσεως ἱκανῶς, ὥς γε πρὸς ἀνθρωπίνην εἰπεῖν πίστιν. ἐν ἅπαντι γὰρ τῷ παρεληλυθότι χρόνῳ κατὰ τὴν παραδεδομένην ἀλλήλοις μνήμην οὐθὲν φαίνεται μεταβεβληκὸς οὔτε καθ' ὅλον τὸν ἔσχατον οὐρανὸν οὔτε κατὰ μόριον αὐτοῦ τῶν οἰκείων οὐθέν. 9. 279 a 19 διόπερ οὔτ' ἐν τόπῳ τἀκεῖ πέφυκεν οὔτε χρόνος αὐτὰ ποιεῖ γηράσκειν, οὐδ' ἐστὶν οὐδενὸς οὐδεμία μεταβολή, . . . ἀλλ' ἀναλλοίωτα καὶ ἀπαθῆ τὴν ἀρίστην ἔχοντα ζωὴν καὶ τὴν αὐταρκεστάτην διατελεῖ τὸν ἅπαντα αἰῶνα.

Critolaus

οὐ μὴν ἀλλὰ κἀκεῖνο σκοπεῖν ἄξιον, ὅτι πᾶν τὸ γενόμενον ἐν ἀρχῇ μὲν δεῖ πάντως ἀτελὲς εἶναι, χρόνου δὲ προιόντος αὔξεσθαι μέχρι παντελοῦς τελειώσεως. ὥστε εἰ γέγονεν ὁ κόσμος, ἦν μέν

ποθ', ἵνα κἀγὼ χρήσωμαι τοῖς ἡλικιῶν ὀνόμασι, κομιδῇ νήπιος, ἐπιβαίνων δ'αὖθις ἐνιαυτῶν περιόδοις καὶ μήκεσι χρόνων ὀψὲ καὶ μόλις ἐτελειώθη. τὸν δὲ κόσμον εἴ τις νομίζει χρήσασθαί ποτε ταῖς τοιαύταις μεταβολαῖς, ἀθεραπεύτῳ μανίᾳ κεκρατημένος μὴ ἀγνοείσθω . . . ἀλλὰ καὶ τὸ μικρῷ πρότερον εἰρημένον συμβαίνει κατὰ μὲν τὸν γειτνιῶντα τῇ γενέσει χρόνον βραχύτερα τὰ γεννηθέντα εἶναι, μεγεθύνεσθαι δ'αὖθις ἄχρι παντελοῦς τελειώσεως. ἐπὶ δὲ τοῦ παντὸς γενήσεται τοὐναντίον.

Pseudocellus

Πᾶν τε τὸ γενέσεως ἀρχὴν εἰληφὸς καὶ διαλύσεως ὀφεῖλον κοινωνῆσαι δύο ἐπιδέχεται μεταβολάς, μίαν μὲν τὴν ἀπὸ τοῦ μείονος ἐπὶ τὸ μεῖζον καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ χείρονος ἐπὶ τὸ βέλτιον. καλεῖται δὲ τὸ μὲν ἀφ' οὗπερ ἂν ἄρξηται μεταβάλλειν, γένεσις. τὸ δὲ εἰς ὃ ἀφικνεῖται, ἀκμή. δευτέραν δὴ τὴν ἀπὸ τοῦ μείζονος ἐπὶ τὸ μεῖον καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ βελτίονος ἐπὶ τὸ χεῖρον. τὸ δὲ συμπέρασμα τῆς μεταβολῆς ταύτης ὀνομάζεται φθορὰ καὶ διάλυσις· εἰ μὲν οὖν καὶ τὸ ὅλον καὶ τὸ πᾶν γενητόν ἐστι καὶ φθαρτόν, γενόμενον ἀπὸ τοῦ μείονος ἐπὶ τὸ μεῖζον, μετέβαλε καὶ ἀπὸ τοῦ χείρονος ἐπὶ τὸ βέλτιον. ὥστε καὶ ἀπὸ τοῦ μείζονος ἐπὶ τὸ μεῖον μεταβαλεῖ καὶ ἀπὸ τοῦ βελτίονος ἐπὶ τὸ χεῖρον. γενόμενος ἄρα ὁ κόσμος αὔξησιν ἔλαβε καὶ ἀκμὴν καὶ πάλιν λήψεται φθίσιν καὶ τελευτὴν . . . τὸ δέ γε ὅλον καὶ τὸ πᾶν οὐδὲν ἡμῖν ἐξ αὑτοῦ παρέχεται τεκμήριον τοιοῦτο. οὔτε γὰρ γενόμενον αὐτὸ εἴδομεν οὔτε μὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ τὸ μεῖζον μεταβάλλον οὔτε χεῖρόν ποτε ἢ μεῖον γενόμενον.

Quaeritur modo, utrum Pseudocellus Aristotelis an Critolai an amborum usus sit scriptis. Atque hoc ultimum verisimilius est quam primum et alterum. Nam Aristoteles non de mundo ut universo hic disserit, sed de aetheria caeli regione (τὸ κύκλῳ φερόμενον σῶμα). At Critolaus de eadem plane de qua et Pseudocellus, disputare videtur mundi et universi aeternitate. Argumentationis praeterea totius ratio apud Philonem eadem est atque apud Pseudocellum. Similiter ambo incohant argumentationem suam (πᾶν τε τὸ γενέσεως ἀρχὴν εἰληφός — πᾶν τὸ γενόμενον), generalem omnium viventium et animalium crescendi, florendi, senescendi necessitatem afferentes; ab his ad mundum transeunt eiusque immutabilem naturam laudant. Etiam sermo amborum popu-

laris magis quam Aristotelius artis voces omnes (ut κίνησις κατὰ τὸ ποιόν, κατὰ πάθη μεταβολαί) evitat, magis perspicuus, simplex est. Quamquam unum est, quo Pseudocellus ad Aristotelem accedit propius quam ad Critolaum; nam illi ambo sensuum testimonio nituntur magis (Pseud.: ἐξ αὐτοῦ παρέχεται τεκμήριον, εἴδομεν. Arist.: διὰ τῆς αἰσθήσεως φαίνεται), hic cogitationis. Utrum vero et Pseudocellus et Philo ex ipsius Aristotelis et Critolai libris haec hauserint, an e tertio quodam Peripatetico scriptore[1]), qui illorum argumenta repetiverit, certo hic discernere non audeo. Illud tamen multo mihi verisimilius est[2]).

8. Nunc ad ea quae in §§ 12—14 disseruntur nos convertamus. Docet iis scriptor aeternam immortalem naturam in universo a summis caelestibus regionibus et corporibus ad infima terrestria loca, corpora, animalia magis magisque imminui. Apparet non Eleaticae philosophiae sectatorem Heraclitеam profiteri doctrinam de motus et mutationis aeternae circulo, sed Peripati discipulum loqui de caeli aetherii natura perfecta, de eiusdem per gradus quosdam procedente defectu. Atque exstat locus quidam Aristotelius argumenti simillimi, quem adhibitum esse a Pseudocello manifestum est. Dico de generatione et interitu libri II 11. 337 a 34 sq. Et hic de differentia quae est inter caelestia corpora atque elementa — et animalia atque hominem, inter illorum vitam

[1]) Hoc de Philone coniectat Ioannes de Arnim (Quellenstud. z. Phil. v. Alex. I p. 40). Qui Critolai argumentum alterum (Phil. d. aet. m. c. XIV init. = Pseudoc. I 9) et quartum (Phil. c. XV init. = Ps. I 7, 8) a ceteris eiusdem argumentis, i. e. a. primo (Phil. c. XI—XIII = Ps. I 12—14), tertio (Phil. c. XIV p. a = Ps. I 3—6), quinto (Phil c. XV p. a.) secernit eaque inter se et cum Philonis capite XX p. a. (= Pseudoc. I 11) et cap. XXII angustius coniungit (pag. 11 sq., 37 sq.), atque quattuor quos dico locos (c. XIV init., c. XV init., c. XX p. a., c. XXII) ex altero fonte Peripatetico haustos esse putat (pag. 40). Equidem neque discrimen illud inter Critolai argumenta neque conexum illum eorum inter se et cum capitibus XX et XXII, quibus v. d. multum tribuit, tantum valere censeam, ut fontium diversitatem concludere inde oporteat. Sed latius de Philonei libelli compositione disserendi occasionem alibi me nacturum esse spero.

[2]) R. v. Scala, Stud. d. Polyb. I 120 sq., 240 sq. et Susemihl, Gesch. d. gr. Litt. II 323, 325 pariter iudicant.

aeternam orbis specie currentem et horum breve determinatum vitae curriculum loquitur Stagirita. Neque vero Aristotelis libro solo et uno Pseudocellum hic usum esse, sed etiam Peripateticum auctorem supra iam nominatum adhibuisse censeo. Conferas modo cum Pseudocello et Aristotele Philonis de aeternitate mundi locos tres (c. XI, XIX, XXI): fugere te non poterit adesse et hic inter tres scriptores necessitudinem aliquam

Aristoteles

εἰ ἄρα τινὸς ἐξ ἀνάγκης ἁπλῶς ἡ γένεσις, ἀνάγκη ἀνακυκλεῖν καὶ ἀνακάμπτειν . . . ταῦτα μὲν δὴ εὐλόγως, ἐπεὶ ἀΐδιος καὶ ἄλλως ἐφάνη ἡ κύκλῳ κίνησις καὶ ἡ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι ταῦτα ἐξ ἀνάγκης γίνεται καὶ ἔσται, ὅσαι ταύτης κινήσεις καὶ ὅσαι διὰ ταύτην. εἰ γὰρ τὸ κύκλῳ κινούμενον ἀεί τι κινεῖ, ἀνάγκη καὶ τούτων κύκλῳ εἶναι τὴν κίνησιν, οἷον τῆς ἄνω φορᾶς οὔσης ὁ ἥλιος κύκλῳ ὡδί, ἐπεὶ δ'οὕτως αἱ ὧραι διὰ τοῦτο κύκλῳ γίνονται καὶ ἀνακάμπτουσιν, τούτων δ'οὕτω γινομένων πάλιν τὰ ὑπὸ τούτων. τί οὖν δή ποτε τὰ μὲν οὕτω φαίνεται, οἷον ὕδατα καὶ ἀὴρ κύκλῳ γινόμενα, καὶ εἰ μὲν νέφος ἔσται, δεῖ ὖσαι, καὶ εἰ ὕσει γε, δεῖ καὶ νέφος εἶναι, ἄνθρωποι δὲ καὶ ζῷα οὐκ ἀνακάμπτουσιν εἰς αὐτούς, ὥστε πάλιν γίνεσθαι τὸν αὐτόν. οὐ γὰρ ἀνάγκη, εἰ ὁ πατὴρ ἐγένετο, σὲ γενέσθαι . . . εἰς εὐθὺ δὲ ἔοικεν εἶναι αὕτη ἡ γένεσις.

Pseudocellus

ἔτι δὲ καὶ ὅλη δι' ὅλης ἡ φύσις θεωρουμένη τὸ συνεχὲς ἀπὸ τῶν πρώτων καὶ τιμιωτάτων ἀφαιρεῖ κατὰ λόγον ἀπομαραινομένη καὶ προσάγουσα ἐπὶ πᾶν τὸ θνητὸν καὶ διέξοδον ἐπιδεχόμενον τῆς ἰδίας συστάσεως. τὰ μὲν γὰρ πρῶτα κινούμενα κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως κύκλον ἀμείβοντα διέξοδον οὐκ ἐπιδεχόμενα τῆς οὐσίας. τὰ δὲ δεύτερα πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆ καὶ ἀὴρ ὅρον ἀμείβουσιν ἐφεξῆς καὶ συνεχῶς, οὐ μὴν τὸν κατὰ τόπον, ἀλλὰ τὸν κατὰ μεταβολήν. πῦρ μὲν γὰρ εἰς ἓν συνερχόμενον ἀέρα ἀπογεννᾷ, ἀὴρ δὲ ὕδωρ, ὕδωρ δὲ γῆν. ἀπὸ γῆς δὲ ἡ αὐτὴ περίοδος τῆς μεταβολῆς μέχρι πυρός, ὅθεν ἤρξατο μεταβάλλειν. οἱ δὲ καρποὶ καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ῥιζοφύτων ἀπὸ σπερμάτων ἀνέλαβον τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως, καρπωθέντα δὲ καὶ τελεσφορήσαντα πάλιν ἐπὶ τὸ σπέρμα τὴν ἀνάλυσιν ποιεῖται ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὴν διέξοδον ἐπιτελουμένης τῆς φύσεως. οἱ δὲ ἄνθρωποι καὶ τὰ λοιπὰ ζῷα μᾶλ-

λον ὑποβεβηκότως τὸν καθόλου ὅρον τῆς φύσεως ἀμείβουσιν. οὐ γάρ ἐστιν ἐπανάκαμψις αὐτοῖς ἐπὶ τὴν πρώτην ἡλικίαν, οὐδὲ ἀντιπερίστασις μεταβολῆς εἰς ἄλληλα, καθάπερ ἐπὶ πυρὸς καὶ ἀέρος καὶ ὕδατος καὶ γῆς, ἀλλὰ τὸν διὰ τῶν τεσσάρων τετραμερῆ κύκλον ἀνύσαντα κατὰ τὰς μεταβολὰς τῶν ἡλικιῶν ἀναλύεται καὶ ἀπογίνεται.

Philo

c. XI αὐτίκα τῷ πρώτῳ γενομένῳ ἔδει καθ' ὡρισμένα μέτρα καὶ ἀριθμοὺς χρόνων αὐξήσεως. Βαθμοὺς γάρ τινας ἡ φύσις τὰς ἡλικίας ἐγέννησε, δι' ὧν τρόπον τινὰ ἀναβαίνει καὶ κάτεισιν ἄνθρωπος. Ἀναβαίνει μὲν αὐξόμενος, κατέρχεται δὲ ἐν ταῖς μειώσεσιν. ὅρος δὲ ὁ τῶν ἀνωτάτω βαθμῶν ἀκμή, πρὸς ὃν φθάσας τις οὐκέτι πρόεισιν. ἀλλ' ὥσπερ οἱ διαυλοδρομοῦντες ἀνακάμπτουσι τὴν αὐτὴν ὁδόν, ὅσα παρ' ἰσχυούσης νεότητος ἔλαβεν, ἀποδιδοὺς ἐνασθενεῖ γήρᾳ . . . οὔπω καὶ ἡ γῆ γεγήρακεν, ὡς διὰ χρόνου μῆκος ἐστειρῶσθαι δοκεῖν. ἀλλ' ἐν ὁμοίῳ μένει νεάζουσα ἀεί, διότι τετάρτη μοῖρα τοῦ παντός ἐστι, καὶ ἕνεκα τῆς τοῦ ὅλου διαμονῆς ὀφείλει μὴ φθίνειν, ἐπεὶ καὶ τὰ ἀδελφὰ στοιχεῖα αὐτῆς, ὕδωρ, ἀήρ τε καὶ πῦρ, ἀγήρω διατελεῖ.

c. XIX τῶν δένδρων ἕκαστον . . . ἅμα τῷ καρπῷ καὶ τὸ ὄχευμα τίκτει, μήκει δὲ χρόνων . . . οὐδέποτε τὴν διάλυσιν εἰς σπέρμα ἔλαβεν. τὸν αὐτὸν μέντοι τρόπον καὶ τὰ γένη τῶν ζῴων, . . . ἄχρι μὲν περίεστι καὶ ἡβᾷ, σπέρμα προίεται γόνιμον, τελευτήσαντα δ'οὐδαμῇ οὐδαμῶς γίνεται σπέρμα.

c. XXI καθάπερ γὰρ αἱ ἐτήσιοι ὧραι κύκλον ἀμείβουσιν ἀλλήλας ἀντιπαραδεχόμεναι πρὸς τὰς ἐνιαυτῶν οὐδέποτε ληγόντων περιόδους ἀεί, τὸν αὐτὸν τρόπον περιθέει καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ταῖς εἰς ἄλληλα μεταβολαῖς, (καὶ) τὸ παραδοξότατον, θνήσκειν δοκοῦντα ἀθανατίζεται δολιχεύοντα ἀεὶ καὶ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἄνω καὶ κάτω συνεχῶς ἀμείβοντα. ἡ μὲν οὖν προσάντης ὁδὸς ἀπὸ γῆς ἄρχεται. τηκομένη γὰρ εἰς ὕδωρ μεταλαμβάνει τὴν μεταβολήν, τὸ δ'ὕδωρ ἐξατμιζόμενον εἰς ἀέρα, ὁ δ'ἀὴρ λεπτυνόμενος εἰς πῦρ. ἡ δὲ κατάντης ἀπὸ κεφαλῆς, συνίζοντος μὲν πυρὸς κατὰ τὴν σβέσιν εἰς ἀέρα, συνίζοντος δ'ὁπότε συνθλίβοιτο εἰς ὕδωρ ἀέρος, ὕδατος δὲ τὴν πολλὴν ἀνάχυσιν κατὰ τὴν εἰς γῆν πυκνουμένου μεταβολήν.

Atque oritur quaestio, utrum Pseudocellus Aristotelem, an Philonis auctorem Peripateticum, an et Aristotelem et

auctorem Philonis, an denique Philo Pseudocellum hic adhibuerit, qui ex Aristotele sua hauserit. Nec vero postremum admitti potest. Nam Philo nonnulla habet quae apud Pseudocellum non leguntur, at Aristotelis aperte sunt; ut vocem ἀνακάμπτειν, et quae de anni temporibus dicuntur in circuli speciem circumactis perpetuo[1]) et de distinctione inter ἡ προσάντης ὁδὸς et ἡ κατάντης. Sed etiam primum illud reiciendum est, cum Pseudocellus cum Philone communes habeat voces κύκλον ἀμείβειν, ἡλικίαι, ὅρος, quas in Aristotelis loco non invenimus. Restat igitur, ut et Philonis auctorem et Aristotelem adhibitum esse a libelli scriptore statuamus.

Restat quaestio, subsitne et hic Philonis duobus ex iis quos attuli locis (c. XIX, XXI) Critolaus.[2]) Cuius quidem nomen ibi non laudatur, demonstrationisque totius finis quem persequitur Philo, alius est atque apud Pseudocellum et Aristotelem. Tamen ne hic quidem deesse Critolai memoriam verisimillimum puto. Nam apparet duorum quos dico locorum argumentum cum illo Critolai loco (c. XI) anguste cohaerere. Vides ibi explicari accuratius et latius, quae hic adumbrantur modo; dico elementorum aeternitatem, quae plantarum et animalium vitae brevi opponitur. Atque respicias occurrere apud Philonem etiam alios locos Peripateticorum aperte nitentes auctoritate, quorum nomina silentio premit, argumenta repetit. Neve obliviscaris Philonem ne alibi quidem serviliter plane auctorum suorum doctrina esse usum neque eadem eodem proposito adhibuisse atque illos. Constat potius addidisse, coniunxisse eum compluria proprie, mutasse, sicut consilio ipsius utile esset et conveniret. Critolai igitur auctoritas quamquam certo statui nequit, saltem verisimilis est.

In § 13 Zeller memoriam aliquam atque momentum Platonis Timaei suspicatur. Dicit enim (Phil. d. Gr. III, 2 p. 117) haec: „In den regelmässigen Körpern werden von einzelnen neupythagoreischen Schriftstellern mit Philolaus und Plato die Grundformen der Elemente gefunden. Auf dieselbe

---

[1]) Philo: αἱ ἐτήσιοι ὧραι κύκλον ἀμείβουσιν ἀλλήλας ἀντιπαραδεχόμεναι. Aristoteles: αἱ ὧραι . . . κύκλῳ γίνονται καὶ ἀνακάμπτουσιν.

[2]) In cap. XI de Critolao dubitari non potest.

Construction weist aber auch Ocellus I, 13 in den Worten, welche sich nur aus der platonischen Lehre (Tim. 56 D ff) erklären: „πῦρ μὲν γὰρ εἰς ἓν συνερχόμενον ἀέρα ἀπογεννᾷ, ἀὴρ δὲ ὕδωρ, ὕδωρ δὲ γῆν.“ Nur wird hier mit Aristoteles u. a., von Plato abweichend, ein Übergang sämmtlicher Elemente (nicht bloss der drei obern) in einander angenommen.“ Equidem vero puto verba illa: πῦρ μὲν γὰρ εἰς ἓν συνερχόμενον ἀέρα ἀπογεννᾷ multo melius et verisimilius e Peripatetica doctrina explicari. Constat enim Peripati placito elementa differre inter se densitatis et caloris gradu. Aër et densior est et frigidior quam ignis. Corpora autem quae condensantur et refrigerantur ex Aristotelis opinione quodammodo comprimuntur, competunt, coeunt.[1]) Quare de igne qui in aërem commutatur sicut de aëre qui in aquam et de aqua quae in terram mutatur dici potest iure εἰς ἓν συνέρχεσθαι pro συνιέναι, εἰς ἓν συνθλίβεσθαι, quae Aristotelis sunt verba, (e. c. 368b 16, p. 378 a 30) vel συνίζειν, qua voce Philo (d. aet. m. c. XXI) utitur.

9. Etiam ea quae additur parte capitis ultima (§ 15) non de Eleatico disseritur universo infinito, immobili, inmutabili, sed aperte de Aristotelio caelo, cuius figura et motus laudatur. Partim iam prius explicata repetuntur, ut etiam (ἥ γε μὴν οὐσία τῶν πραγμάτων[2]) ἀνέκβατος καὶ ἀμετάβλητος κ. τ. λ. cfr. §§ 3—6), partim nova adiciuntur argumenta. E figura mundi rotunda, e motu eius in circuli speciem circumacti, e tempore motus eius infinito aeternitas concluditur. Simili utitur ratione Philo (d. aet. m. c. V, X), cuius cum Pseudocelli sententiis affinitatem ex eiusdem fontis usu ortam et hic collatis ambobus cum Aristotelis locis intelleges

Aristoteles

Metaph. Λ 6. 1071b 6: ἀλλ' ἀδύνατον κίνησιν ἢ γενέσθαι ἢ φθαρῆναι· ἀεὶ γὰρ ἦν. οὐδὲ χρόνον· οὐ γὰρ οἷόν τε τὸ πρότερον

[1]) Cf. Aristot. Meteor. I 4. 341b 21, 36. 324 a 19. II 9. 369 a 27. 370 a 30. III 7. 378 a 28.

[2]) Vox οὐσία qua Pythagorei scriptores materiam (ὕλη) appellant, hic alia plane significatione (φύσις) adhibetur, quamquam memoria quaedam Pythagoreae illius ἁ ἐστὼ τῶν πραγμάτων (Ps. Archyt frgm. ap. Stob. Ecl. I 35) (= materia) subesse videtur.

καὶ ὕστερον εἶναι μὴ ὄντος χρόνου. καὶ ἡ κίνησις ἄρα οὕτω συνεχὴς ὥσπερ καὶ ὁ χρόνος· ἢ γὰρ τὸ αὐτὸ ἢ κινήσεώς τι πάθος. κίνησις δ' οὐκ ἔστι συνεχής, ἀλλ' ἢ ἡ κατὰ τόπον καὶ ταύτης ἡ κύκλῳ.

Phys. Θ 1, 251b 12: εἰ δή ἐστιν ὁ χρόνος κινήσεως ἀριθμὸς ἢ κίνησίς τις, εἴπερ ἀεὶ χρόνος ἐστίν, ἀνάγκη καὶ κίνησιν ἀΐδιον εἶναι.

Pseudocellus

ἔτι δὲ τὸ ἄναρχον καὶ ἀτελεύτητον . . . καὶ τοῦ χρόνου καὶ τῆς κινήσεως τοῦτο πιστοῦται, διότι ἀγέννητος ὁ κόσμος καὶ ἄφθαρτος· . . . . ἡ τῆς κινήσεως (scil. ἰδέα) κατὰ κύκλον· αὕτη δὲ ἀπαράβατος καὶ ἀδιέξοδος, ὅτε χρόνος ὁ ἄπειρος, ἐν ᾧπερ ἡ κίνησις, διὰ τὸ μήτε ἀρχὴν εἰληφέναι τὸ κινούμενον μήτε τελευτὴν λήψεσθαι.

Philo

c. V τὸ γὰρ μὴ ὑπάρχον οὐδὲ κινεῖται, διάστημα δὲ κοσμικῆς κινήσεως ἐδείχθη ὁ χρόνος ὤν. ἀνάγκη τοίνυν ἑκάτερον ἐξ ἀϊδίου ὑφιστάναι, γενέσεως ἀρχὴν μὴ λαβόντα, τὰ δὲ διαφθορᾶς ἀνεπίδεκτα. c. X μεγίστην μέντοι παρέχεται πίστιν εἰς ἀϊδιότητα καὶ ὁ χρόνος. εἰ γὰρ ἀγένητος ὁ χρόνος, ἐξ ἀνάγκης καὶ ὁ κόσμος ἀγένητος . . . ὥστ' εὐθυβόλως ἀποδεδόσθαι πρὸς τῶν εἰωθότων τὰ πράγματα ὁρίζεσθαι χρόνον διάστημα τῆς τοῦ κόσμου κινήσεως. ἐπεὶ δὲ τοῦθ' ὑγιές ἐστι, γίνεται ὁ κόσμος ἰσῆλιξ τοῦ χρόνου καὶ αἴτιος. πάντων δ' ἀτοπώτατον ὑπονοεῖν, ὅτι ἦν ποτε κόσμος, ἡνίκα οὐκ ἦν χρόνος. ἄναρχος ἄρα καὶ ἀτελεύτητος ἡ τούτου φύσις.

10. De quibus disserui modo tres capitis partes (§§ 3 – 6, 12 – 14, 15) non sine consilio tractavi coniunctas, ab illis (§§ 2, 7—11) seiunctas. Nam primum tres illae ab Eleatica (Melissea) universi notione et doctrina sunt alienae, hae ad eam sunt referendae. Deinde in ultima illa (§ 15) primae trium quas dico (§ 3 – 6) argumentum repetitur. Hoc autem similitudinem apertam ostendit cum alterius illius partis (§ 12—14) argumento. In ambabus de discrimine loquitur scriptor, quod est inter summa caelestia corpora et infima, terrestria, mortalia atque inter illorum aeternam, horum interitui obnoxiam naturam. Et hic (§§ 12—14) et illic (§§ 3–6) ex hoc discrimine aeternitas universi efficitur. Addo scriptores duos qui in recentiorum Pythagoreorum numero habentur, Pseudotimaeum et Pseudhippodamum, easdem sententias

quas Pseudocellus secretas et ordine quodam dispositas primo libelli capite explicat, confusas complexione quadam repetere sic, ut cognoscas illos sive e Pseudocello sive e communi fonte ea [1]) hausisse. Pseudotimaei dico de anima mundi libelli locum (III 95 B. C D) et Pseudhippodami fragmentum a Stobaeo (Flor. III 98) traditum. Verba sunt

Pseudotimaei

ἐκ παντελέων δὲ συνέστακε (scil. ὁ κόσμος) σωμάτων, τάπερ ὅλα ἐν αὐτῷ ἐντί, ὡς μή ποκα μέρος ἀπολειφθῆμεν ἐκτὸς αὐτῶ, ἵνα ᾖ αὐταρκέστατον τὸ τῶ παντὸς σῶμα, ἀκήρατον τῶν ἐκτὸς κηρῶν, οὐ γάρ τι ἦν δίχα τουτέων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐντός. τὰ γὰρ καττὰν ἀρίσταν ἀναλογίαν συντεθέντα ἐν ἰσοδυναμίᾳ οὔτε κρατεῖ ἀλλάλων ἐκ μέρεος οὔτε κρατέεται, ὡς τὰ μὲν αὔξαν, τὰ δὲ φθίσιν λαμβάνεν, μένει δ' ἐν ξυναρμογᾷ ἀδιαλύτῳ κατὰ λόγον ἄριστον. τριῶν γὰρ ὡντινῶν ὅρων, ὅτε καὶ τὰ διαστάματα καττὸν αὐτὸν ἐστάθη λόγον ποτ' ἄλλαλα, τότε δὴ τὸ μέσον ῥυσμῷ δίκαν ὁρήμεθα ποττὸ πρᾶτον ὅτιπερ τὸ τρίτον ποτ' αὐτό, κανάπαλιν καὶ παραλλὰξ κατ' ἐφάρμοσιν τόπων καὶ τάξιος. ταῦτα δ' ἀριθμήμεναι μὴ μετ' ἰσοκρατίας ἀμάχανον παντί. εὖ δ' ἔχει καὶ καττὸ σχῆμα καὶ καττὰν κίνασιν, καθ' ὃ μὲν σφαῖρα ὄν, ὡς ὅμοιον αὐτὸ αὐτῷ παντᾷ εἶμεν καὶ πάντα τἆλλα ὁμογενέα σχήματα χωρῆν δύνασθαι, καθ' ἂν δὲ ἐγκύκλιον μεταβολὰν ἀποδιδὸν δι' αἰῶνος. μώνα δὲ ἁ σφαῖρα ἐδύνατο καὶ ἀρεμέωσα καὶ κινωμένα ἐν τᾷ αὐτᾷ συναρμόσαι χώρᾳ, ὡς μή ποκα ἀπολεῖπεν μήτε λαμβάνεν ἄλλον τόπον, τῷ ἐκ μέσω ἴσον εἶμεν παντᾷ

Pseudhippodami

πάντα μὲν ὦν τὰ θνατὰ δι' ἀνάγκαν φύσιος ἐν μεταβολαῖς κυλινδεῖται, τὰ μὲν ἀπὸ τῶν χερηόνων ἐπὶ τὰ βελτίονα μετατροπὰν λαμβάνοντα, τὰ δὲ ἀπὸ τῶν βελτιόνων ἐπὶ τὰ χερήονα. γενόμενα γὰρ αὔξεται τὰ πράγματα καὶ αὐξηθέντα ἀκμάζει καὶ ἀκμάσαντα γηράσκει καὶ τέλος ὕστατα φθείρεται, τὰ μὲν ὑπὸ φύσιος γινόμενα δι' αὐτᾶς τᾶς φύσιος ἐς τὸ ἄδηλον αὖτις τερματιζόμενα καὶ πάλιν ἐκ τῶ ἀδήλω ἐς τὸ ὁρατὸν ἐπισυνερχόμενα ἀμοιβᾷ γενέσιος καὶ ἀνταποδόσι φθορᾶς κύκλον αὐταύτας ἀναποδιζούσας, τὰ δὲ καὶ ὑπὸ ἀφροσύνας ἀνθρωπίνας ὕβρι καὶ κόρῳ ζεσάσας . . . καὶ συμβαίνει πᾶσαν ἁγεμονίαν τρισὶ χρόνοις ὁρίζεσθαι, ἑνὶ μὲν καὶ πράτῳ τῷ

[1]) Cf. Susemihl, Gesch. d. gr. Litt. II 337.

περιέχοντι τὰν κτᾶσιν, δευτέρῳ δὲ τῷ τὰν ἀπόλαυσιν, τελευταίῳ δὲ τῷ τὰν ἀπόλεσιν . . . τὰ μὲν ὧν ὑπὸ θεῶν δεδιοικημένα ἄφθαρτα ἐόντα ὑπὸ ἀφθάρτων τὸν ἀεὶ χρόνον πέφυκε σώζεσθαι, τὰ δ᾽ ὑπ᾽ ἀνθρώπων θνατὰ ἐόντα ὑπὸ θνατῶν ἐπιδέχεται ποικίλαν ἀεὶ μεταβολάν.

11. Iam ad tertiam libelli partem cum prima angustius quam altera cohaerentem nos convertamus. Etiam haec ad Aristotelis memoriam referenda videtur. Conferas quaeso cum Pseudocelli III 1, 2, 3 Aristotelis fragmentum 18 (ed. Lips.), a Philone (d. aet. m. c. III) traditum [1]) et frgm 23 a Cicerone conservatum (d. nat. deor. 2, 15, 42) [2]) et Philonis locum (d. aet. m. c. IX), cuius originem Aristoteliam ille non profitetur quidem, qui vero cum Aristotelis fragmentis quae dico et verbis et sententiis necessario cohaeret, itaque ex eodem fonte atque illa manasse videtur. Accedit Pseudhippodami Pythagorei fragmentum ab Ioanne Stobaeo (Flor. IV, 103) conservatum, quod similitudinem apertam cum primis ambobus locis ostendit et necessitudinem.

Aristoteles

Philo d. aet. m. c. III Ἀριστοτέλης δὲ . . . ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον ἔφη τὸν κόσμον εἶναι. δεινὴν δὲ ἀθεότητα κατεγίνωσκε τῶν τἀναντία διεξιόντων. οἳ τῶν χειροκμήτων οὐδὲν ᾠήθησαν διαφέρειν τοσοῦτον ὁρατὸν θεόν, ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τὸ ἄλλο τῶν πλανήτων καὶ ἀπλανῶν ὡς ἀληθῶς περιέχοντα πάνθειον. c. IX καὶ μὴν ἅπαντί που κἀκεῖνο δῆλον, ὅτι φθειρομένης μὲν τῆς γῆς ἀνάγκη καὶ τὰ χερσαῖα τῶν ζῴων καθ᾽ ὅλον τὸ γένος ἀπόλλυσθαι, φθειρομένου δὲ ὕδατος τὰ ἔνυδρα, καὶ ἀέρος μέντοι καὶ πυρὸς τὰ ἀεροπόρα καὶ πυρίγονα. κατ᾽ ἀνάλογον οὖν εἰ φθείρεται ὁ οὐρανός, φθαρήσονται δ᾽ οἱ λοιποὶ πλάνητες, φθαρήσονται δ᾽ οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες. ὁ τοσοῦτος αἰσθητῶν θεῶν εὐδαίμων τὸ πάλαι νομισθεὶς στρατός. ὃ δὴ γένοιτ᾽ ἂν οὐδὲν ἕτερον ἢ θεοὺς φθειρομένους ὑπονοεῖν . . . ἀφθαρσίαν δὲ θεοὺς ἀποβαλεῖν ἀδύνατον, κἂν αἱ ἀνθρώπων σοφίαι κακομανῶσιν. Cicero d. nat. deor. 2, 15 (Aristot. frg. 23 Lips.): *cum igitur aliorum animantium ortus in terra sit, aliorum in aqua, in aëre aliorum,*

[1]) Cf. Plut. d. tranqu. 20.
[2]) Cf. Plat. Tim. 40a. Plut. plac. 5, 20, 1.

absurdum esse Aristoteli videtur in ea parte, quae sit ad gignenda animantia aptissima (scil. in caelo) *animal gigni nullum putare.*

Pseudocellus

πρῶτον μὲν γὰρ ἀεὶ ὄντος τοῦ κόσμου ἀναγκαῖον καὶ τὰ μέρη αὐτοῦ συνυπάρχειν. λέγω δὲ μέρη οὐρανόν, γῆν, τὸ μεταξὺ τούτων, ὃ δὴ μετάρσιον καὶ ἀέριον ὀνομάζεται. οὐ γὰρ ἄνευ τούτων ἀλλὰ σὺν τούτοις καὶ ἐκ τούτων ὁ κόσμος. τῶν δὲ μερῶν συνυπαρχόντων ἀνάγκη καὶ τὰ ἐμπεριεχόμενα συνυπάρχειν αὐτοῖς. οὐρανῷ μὲν ἥλιον, σελήνην, ἀπλανεῖς τε ἀστέρας καὶ πλάνητας[1]) τῇ δὲ γῇ ζῶα, φυτά, χρυσόν, ἄργυρον, μεταρσίῳ δὲ καὶ ἀερίῳ πνεύματα, ἄνεμον . . . σὺν τούτῳ γὰρ οὐρανὸς σὺν τῷ τὰ περιεχόμενα ἔχειν, καὶ σὺν τούτῳ γῆ σὺν τῷ τὰ ἐπ' αὐτῆς φυόμενα καὶ βοσκόμενα ὑπεῖναι, καὶ σὺν τούτῳ μετάρσιον καὶ ἀέριον σὺν τῷ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα τὰ γινόμενα γίνεσθαι. ἐπεὶ οὖν καθ' ἑκάστην ἀποτομὴν ὑπερέχον τι γένος ἐντέτακται τῶν ἄλλων, ἐν μὲν οὐρανῷ τὸ τῶν θεῶν, ἐν δὲ γῇ ἄνθρωπος, ἐν δὲ τῷ μεταρσίῳ τόπῳ δαίμονες, ἀνάγκη τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀΐδιον εἶναι, εἴπερ ἀληθῶς ὁ λόγος συμβιβάζει, μὴ μόνον τὰ μέρη συνυπάρχειν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ καὶ τὰ περιεχόμενα τοῖς μέρεσιν.

Pseudhippodamus

εὐδαιμονία δὲ καὶ ἀρετὰ ψυχᾶς καὶ ἐν ἑνὶ καὶ ἐν πλείοσι καὶ ἐν τῷ ὅλῳ καὶ ἐν τῷ παντί. καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῷ ἑνί, ὅτι καὶ ἐν τοῖς πλείοσι, καὶ ἐν τοῖς πλείοσι, ὅτι καὶ ἐν τῷ ὅλῳ καὶ ἐν τῷ παντί· ἅτε γὰρ τᾶς ὅλας φύσιος διακόσμασις καὶ τὸ καθ' ἓν ἕκαστον διακεκόσμακε καὶ ἁ καθ' ἕκαστον δὲ διακόσμασις τὸ ὅλον καὶ τὸ πᾶν ἐκπεπλήρωκε. τοῦτο βοᾷ ἀκολουθεῖ διὰ τὸ τᾷ φύσει πρότερον ἦμεν τὸ ὅλον τῶ μέρεος, ἀλλ' οὐ τὸ μέρος τῶ ὅλω. αἴτε γὰρ μὴ ἦν ὁ κόσμος, οὐδ' ἂν ὁ ἥλιος ἦν, οὐδ' ἁ σελάνα οὐδ' οἱ πλάνατες ἀστέρες, οὐδ' οἱ ἀπλανέες. ὄντος δέ γα τῶ κόσμω καὶ τούτων ἕκαστον ἐντί . . . ὡς δὲ ἔχει τὸ ὅλον ποτὶ τὸ μέρος, οὕτω καὶ ἁ τῶ ὅλω ἀρετὰ ποτὶ τὰν τῶ μέρεος. μὴ ὑπαρχούσας γὰρ ἁρμονίας καὶ ἐπόψιος θείας περὶ τὸν κόσμον οὐκ ἂν δύναιτο συνῆμεν ἔτι καλῶς ἔχοντα τὰ ἐγκεκοσμαμένα.

Neque probabile videtur Pseudocellum e Pseudhippodamo aut Pseudhippodamum e Pseudocello hausisse. Nam argu-

[1]) Cf. Pseudocell. I 8.

mentatio illius alia plane est, aliud persequitur propositum. De universi cum ordine mundi et partibus eius singulis ratione imprimis loquitur Pseudhippodamus, demonstrare conatur ordinem universi cum universo necessario existere, alterum sine altero esse non posse. Pseudocellus vero hanc quaestionem obiter modo attingit, argumenta ad sententiam firmandam nulla omnino profert. Statim ad τὰ ἐμπεριεχόμενα τοῖς μέρεσι transit, partium ipsarum aeternitatem pro certa habet aliter atque Pseudhippodamus, qui de illa ipsa partium et ordinis aeternitate disputat. Similitudo autem verborum quidem maior[1]) quam sententiarum, inter tres quos contuli scriptores, Aristotelem, Pseudocellum, Pseudhippodamum, cum negari non possit, dubium mihi non est quin ratio inter eos haec sit, ut et Pseudocellus et Pseudhippodamus ad eundem auctorem referendi sint, Aristotelem.

12. Altera capitis pars (§§ 4, 5) et Platonicas et Aristotelias et Peripateticas repetit sententias. Dico primum Platonis Timaei (22 C D, 23 A B),[2]) deinde Aristotelis Meteorologicorum (I 14. 351 a 19 sq. b 8,27 sq. 352 a 8--31), denique Theophrasti (Phil. d. aet. m. c. XXVII; Porphyr. d. abstin. II 5,6) locos. Conferas enim quaeso locos

Platonis

πολλαὶ καὶ κατὰ πολλὰ φθοραὶ γεγόνασιν ἀνθρώπων καὶ ἔσονται, πυρὶ μὲν καὶ ὕδατι μέγισται, μυρίοις δὲ ἄλλοις ἕτεραι βραχύτεραι . . . τὸ δὲ ἀληθές ἐστι τῶν περὶ γῆν καὶ κατ' οὐρανὸν ἰόντων παράλλαξις καὶ διὰ μακρῶν χρόνων γιγνομένη τῶν ἐπὶ γῆς πυρὶ πολλῷ φθορά. τότε οὖν ὅσοι κατ' ὄρη καὶ ἐν ὑψηλοῖς τόποις καὶ ἐν ξηροῖς οἰκοῦσι, μᾶλλον διόλλυνται τῶν ποταμοῖς καὶ θαλάττῃ προσοικούντων . . . ὅταν δ' αὖ θεοὶ τὴν γῆν ὕδασι καθαίροντες κατακλύζωσιν, οἱ μὲν ἐν τοῖς ὄρεσι διασώζονται βουκόλοι νομεῖς

[1]) Cf. Aristot: τοσοῦτον ὁρατὸν θεόν, ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τὸ ἄλλο τῶν πλανήτων καὶ ἀπλανῶν . . (Phil. d. aet. m. c. III). εἰ φθείρεται ὁ οὐρανός, φθαρήσονται δ'οἱ λοιποὶ πλάνητες, φθαρήσονται δ'οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες, ὁ τοσοῦτος αἰσθητῶν θεῶν . . . στρατός (Phil. ibid. c. IX) Pseudocell: οὐρανῷ μὲν ἥλιον, σελήνην ἀπλανεῖς τε ἀστέρας καὶ πλάνητας. Pseudhippod: αἴτε γὰρ μὴ ἦν ὁ κόσμος, οὐδ' ἂν ὁ ἥλιος ἦν, οὐδ' ἁ σελάνα οὐδ' οἱ πλάνατες ἀστέρες οὐδ' οἱ ἀπλανέες.

[2]) Cf. Legg. III 676 sq. VI 781 E.

τε . . . τὰ δὲ παρ' ὑμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ἄρτι κατεσκευασμένα ἑκάστοτε τυγχάνει γράμμασι καὶ ἅπασιν ὁπόσων πόλεις δέονται καὶ πάλιν διεληλυθότων ἐτῶν ὥσπερ νόσημα ἥκει φερόμενον αὐτοῖς ῥεῦμα οὐράνιον καὶ τοὺς ἀγραμμάτους τε καὶ ἀμούσους ἔλιπεν ὑμῶν, ὥστε πάλιν ἐξ ἀρχῆς οἷον νέοι γίγνεσθε, οὐδὲν εἰδότες οὔτε τῶν τῇδε οὔτε τῶν παρ' ὑμῖν, ὅσα ἦν ἐν τοῖς παλαιοῖς χρόνοις. τὰ γοῦν νῦν δὴ γενεαλογηθέντα, ὦ Σόλων, περὶ τῶν παρ' ὑμῖν ἃ διῆλθες παίδων βραχύ τι διαφέρει μύθων, οἳ πρῶτον μὲν ἕνα γῆς κατακλυσμὸν μέμνησθε, πολλῶν ἔμπροσθεν γεγονότων

Aristotelis

οὐκ ἀεὶ δ' οἱ αὐτοὶ τόποι τῆς γῆς οὔτ' ἔνυγροί εἰσιν οὔτε ξηροί, ἀλλὰ μεταβάλλουσι κατὰ τὰς τῶν ποταμῶν γενέσεις καὶ τὰς ἀπολείψεις. διὸ καὶ τὰ περὶ τὴν ἤπειρον μεταβάλλει καὶ θάλατταν καὶ οὐκ ἀεὶ τὰ μὲν γῆ, τὰ δὲ θάλαττα διατελεῖ πάντα τὸν χρόνον, ἀλλὰ γίγνεται θάλαττα μὲν ὅπου χέρσος, ἔνθα δὲ νῦν θάλαττα, πάλιν ἐνταῦθα γῆ. κατὰ μέντοι τινὰ τάξιν νομίζειν χρὴ ταῦτα γίγνεσθαι καὶ περίοδον . . . ταὐτὸ δεῖ νομίζειν τοῦτο συμβαίνειν καὶ περὶ μεγάλους τόπους καὶ χώρας ὅλας. οἱ μὲν οὖν βλέποντες ἐπὶ μικρὸν αἰτίαν οἴονται τῶν τοιούτων εἶναι παθημάτων τὴν τοῦ ὅλου μεταβολήν, ὡς γινομένου τοῦ οὐρανοῦ . . . ἀλλὰ τούτου τὴν αἰτίαν, οὐ τὴν τοῦ κόσμου γένεσιν οἴεσθαι χρή. γελοῖον γὰρ διὰ μικρὰς καὶ ἀκαριαίας μεταβολὰς κινεῖν τὸ πᾶν, ὁ δὲ τῆς γῆς ὄγκος καὶ τὸ μέγεθος οὐδέν ἐστι δή που πρὸς τὸν ὅλον οὐρανόν. ἀλλὰ πάντων τούτων αἴτιον ὑποληπτέον ὅτι γίγνεται διὰ χρόνων εἱμαρμένων, οἷον ἐν ταῖς κατ' ἐνιαυτὸν ὥραις χειμών, οὕτω περιόδου τινὸς μεγάλης μέγας χειμὼν καὶ ὑπερβολὴ ὄμβρων. αὕτη δ' οὐκ ἀεὶ κατὰ τοὺς αὐτοὺς τόπους, ἀλλ' ὥσπερ ὁ καλούμενος ἐπὶ Δευκαλίωνος κατακλυσμός . . . ἀλλὰ διὰ τὸ γίγνεσθαι πᾶσαν τὴν φυσικὴν τὴν περὶ γῆν γένεσιν ἐκ προσαγωγῆς καὶ ἐν χρόνοις παμμήκεσι πρὸς τὴν ἡμετέραν ζωὴν λανθάνει ταῦτα γιγνόμενα, καὶ πρότερον ὅλων τῶν ἐθνῶν ἀπώλειαι γίγνονται καὶ φθοραί, πρὶν μνημονευθῆναι τὴν τούτων μεταβολὴν ἐξ ἀρχῆς εἰς τέλος . . . τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον χρὴ νομίζειν καὶ τοὺς κατοικισμοὺς λανθάνειν, πότε πρῶτον ἐγένοντο τοῖς ἔθνεσιν ἑκάστοις εἰς τὰ μεταβάλλοντα καὶ γιγνόμενα ξηρὰ ἐξ ἑλωδῶν καὶ ἐνύδρων· καὶ γὰρ ἐνταῦθα κατὰ μικρὸν ἐν πολλῷ γίγνεται χρόνῳ ἡ ἐπίδοσις, ὥστε μὴ μνημονεύειν, τίνες πρῶτοι καὶ πότε καὶ πῶς ἐχόντων ἦλθον τῶν τόπων.

Theophrasti

παντελής γε μὴν εὐήθεια τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῶν τεχνῶν ἐξετάζεσθαι. Τῇ γὰρ περὶ τὸν λόγον ἀτοπίᾳ τις ἀκολουθήσας νέον τὸν κόσμον ἀποφανεῖ κομιδῇ, μόλις πρὸ χιλίων παγέντα ἐνιαυτῶν. ἐπεὶ καὶ οὓς παρειλήφαμεν τῶν ἐπιστημῶν εὑρετάς, τὸν λεχθέντα τῶν ἐνιαυτῶν ἀριθμὸν οὐχ ὑπερβάλλουσιν. εἰ δὲ δὴ καὶ λεκτέον τὰς τέχνας ἰσήλικας ἀνθρώπων γένει, μεθ' ἱστορίας φυσικῆς, ἀλλ' οὐκ ἀπερισκέπτως καὶ ῥαθύμως λεκτέον. ἡ δ' ἱστορία τί; φθοραὶ τῶν κατὰ γῆν, οὐκ ἀθρόων ἁπάντων, ἀλλὰ τῶν πλείστων, δυσὶ ταῖς μεγίσταις αἰτίαις ἀνατίθενται, πυρὸς καὶ ὕδατος ἀλέκτοις φοραῖς. κατασκήπτειν δ' ἑκατέραν ἐν μέρει φασίν, ἐν πάνυ μακραῖς ἐνιαυτῶν περιόδοις . . . πρὸς δὲ μαχομένων δυνάμεων ἐν μέρει τοὺς ἐν τοῖς ἐναντίοις οἰκοῦντας τόποις ἀπόλλυσθαι, πυρὶ μὲν τοὺς ἐν ὄρεσι καὶ γεωλόφοις καὶ δυσύδροις χωρίοις . . . ἔμπαλιν δ' ὕδατι τοὺς παρὰ ποταμοῖς ἢ λίμναις ἢ θαλάττῃ. . . . κατὰ δὴ τοὺς λεχθέντας τρόπους δίχα μυρίων ἄλλων βραχυτέρων φθειρομένου τοῦ πλείστου μέρους ἀνθρώπων, ἐπιλιπεῖν ἐξ ἀνάγκης καὶ τὰς τέχνας . . . ἐπειδὰν δὲ αἱ μὲν κοιναὶ νόσοι χαλάσωσιν, ἄρξηται δὲ ἀνηβᾶν καὶ βλαστάνειν τὸ γένος ἐκ τῶν μὴ προκαταληφθέντων τοῖς ἐπιβρίσασι δεινοῖς, ἄρχεσθαι καὶ τὰς τέχνας πάλιν συνίστασθαι, οὐ τὸ πρῶτον γενομένας, ἀλλὰ τῇ μειώσει τῶν ἐχόντων ὑποσπανισθείσας.

Pseudocelli

φθοραὶ δὲ καὶ μεταβολαὶ βίαιοι γίνονται κατὰ τὰ μέρη τῆς γῆς, ὅτε μὲν ἀνάχυσιν λαμβανούσης τῆς θαλάσσης εἰς ἕτερον μέρος, ὅτε δὲ καὶ αὐτῆς τῆς γῆς εὐρυνομένης καὶ διισταμένης ὑπὸ πνευμάτων ἢ ὑδάτων κρύβδην ἐπιφερομένων. παντελὴς δὲ φθορὰ τῆς περὶ τὴν γῆν διακοσμήσεως οὔτε γέγονεν οὔτε ἔσται ποτέ. διὸ καὶ τοῖς λέγουσι τὴν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ἀρχὴν ἀπὸ Ἰνάχου εἶναι τοῦ Ἀργείου προσεκτέον οὕτως, οὐχ ὡς ἀπό τινος ἀρχῆς πρώτης, ἀλλὰ τῆς γενομένης μεταβολῆς κατ' αὐτήν. πολλάκις γὰρ καὶ γέγονε καὶ ἔσται βάρβαρος ἡ Ἑλλάς, οὐχ ὑπ' ἀνθρώπων μόνον γινομένη μετανάστατος, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως, οὐ μείονος αὐτῆς γινομένης, ἀλλὰ καινοτέρας ἀεὶ καὶ πρὸς ἡμᾶς ἀρχὴν λαμβανούσης.

Vides rationem inter tres quos comparavi scriptores esse eam, ut Pseudocellus cum Theophrasto communem habeat vocem ἱστορία, ceteroquin cum tribus omnibus pariter senten-

tiis congruat, ut non facile discerni possit, cui vel quibus eorum sua debeat.

II.

1. Iam iis quae hucusque exploravimus nixi ad solvendam quaestionem accedamus, quae sit ratio Pseudocellanae de mundi et generis humani aeternitate doctrinae cum Eleatarum, Platonis, Aristotelis, Theophrasti, Critolai, Philonis et argumentis et libris. Qua exposita etiam mirus ille quem observavimus in Pseudocelli libello Eleatarum (Parmenidis, Melissi) cum Peripateticis (Theophrasto, Critolao) conexus quomodo explicandus sit quaerere licebit.

Primum Theophrasti argumentationem qua mundi aeternitatem ostendere conatur apud Philonem (d. aet. m. c. XXIII sq.), si cûm Pseudocello comparaveris, videbis hunc ab illo contra Stoica argumenta pugnante plane esse alienum. Trium primorum argumentorum quae Theophrastus proponit[1]), nullum apud Pseudocellum invenimus. Quartum quidem[2]) similitudinem aliquam et sententiarum et verborum (Phil. c. XXVII) cum Pseudocello (III 4, 5) ostendit, ut Theophrasti de aeternitate librum[3]) in Pseudocelli manibus fuisse concludendum sit. Tamen etiam hoc argumentum Theophrasti plane aliud est atque Pseudocelli capitis III argumentatio. Hic e mundi aeternitate, quam antea se ostendisse putat, generis humani aeternitatem efficit, quam Theophrasteo et Aristotelio argumento firmare conatur. Ille vero in argumentis quibus mundi aeternitatem demonstrat, etiam generis humani aeternitatem defendit et probare studet.

Iam si quaeris, quae sit ratio Pseudocello cum Critolai de aeternitate mundi libro, supra ostendi argumenta quae Pseudocellus I 3—6, 7, 8, 9 profert eadem esse atque Critolai argumentum tertium (Phil. d. aet. m. c. XIV), quartum (ibid. c. XV), alterum (ibid. c. XIV), ut ne Critolai quidem librum Pseudocello fuisse ignotum concludere oporteat. Accedit similitudo aliqua Pseudocelli I 12—14 cum Critolai argumento

---

[1]) Primum γῆς ἀνωμαλίαν ponit, alterum θαλάττης ἀναχώρησιν, tertium τῶν τοῦ ὅλου μερῶν διάλυσιν.

[2]) Quod de animalium et generis humani ortu et interitu agit.

[3]) Cf. Zeller, Ph. d. Gr. II 2, 812, 2.

primo (Phil. l. l. c. XI, XIX, XXI), quoniam et hic et ille de animalium et hominum mortali, elementorum aeterna natura loquitur. Tamen argumenta ipsa Pseudocelli et Critolai plane sunt diversa. Hic aperte contra Stoae argumentum luctatur, quae mundi aeternitatem impugnat generis humani aeternitatem refutando. Itaque homines singulos quidem mortales, genus humanum vero aeternum esse Peripateticus ille ostendere conatur; inde etiam terram et mundum aeterna esse efficit (Phil. l. l. c. XI, XII, XIII). At aliter plane Pseudocellus argumentatur (I 12—14 et III 1, 2). Mundum aeternum esse efficit e summorum caelestium corporum et elementorum aeterna, infimorum terrestrium corporum mortali natura. Postquam mundi aeternitatem probavit, inde partium mundi et terrae et generis humani aeternitatem concludit. Critolai vero et Pseudocelli diversitas etiam clarior fit respicientibus illum pariter ac Theophrastum contra Stoam pugnare et huius imprimis argumentorum rationem habere. Itaque et primo illi (de generis humani aeternitate) argumento (Phil. l. l. c. XI—XIII) et quinto de ordinis et mentis mundi (φύσις τοῦ κόσμου, εἱμαρμένη) aeternitate argumento (Phil. l. l. c. XV) Critolaus plurimum tribuere videtur.[1] At Pseudocellus eorum mentionem omnino non facit.

Iam quaestio movenda est, quomodo explicetur Pseudocellum Theophrasti et Critolai libros cognitos habuisse, argumenta vero eorum sua non fecisse. Res clarior fit Pseudocelli cum Aristotele ratione cognita.

2. Vidisti praeter I 2, 7, 8, 10, 11 omnes capitis primi et tertii partes cum locis A r i s t o t e l i s et verbis et sententiis cohaerere. Qui non unius, sed complurium librorum, Metaphysicorum, de caelo, de generatione et interitu, Meteorologicorum erant. Praeterea fragmenta illa a Philone conservata, quae Pseudocello III 1, 2, 3 respondent, ex Aristotelis de philosophia libro, quo et de aliis et de mundi et generis humani aeternitate disputaverat[2]), sumpta esse verisimillimum

[1]) Ioannes de Arnim l. l. p. 31 Critolai argumenta quibus mundi aeternitatem demonstrat, tribus niti „momentis" censet, primum generis humani, deinde mentis universi, tum εἱμαρμένης sive ordinis universi aeternitate.

[2]) Cf. Bernays, d. Dialoge des Aristot. 47. 95. — Rose, Aristot. Frg. p. 24. 32 sq. Lips. — Zeller, Ph. d. Gr. II 2. 60[3].

est. Accedunt alia signa, e quibus concludere liceat Pseudocellum hac Aristotelis de aeternitate mundi disputatione uberius usum esse. Dico Philonis de aeternitate mundi libri cum Pseudocello et Aristotele rationem, quam iam accuratius investigemus. Ac putant quidem hanc eam esse, ut Philo Platonis Timaei quidem locos nonnullos citaverit, etiam Theophrasti et Critolai de aeternitate mundi libros contra Stoicorum errores pugnantes uberrime excerpserit (c. XI sq., XXIII sq.), praeterea alia Peripatetica scripta adhibuerit [1]), at Pseudocelli libellum laudaverit quidem, sed revera non adhibuerit, aeque atque Aristotelis, quamvis eum nominaverit, de aeternitate mundi disputationem et ceteros libros plane neglexerit. Sed eum qui libelli Philonei partem primam attento animo perlegerit, aliter iudicare oportet. Nam in capite tertio, quarto, quinto praefatur auctor alios mundum ortum et interiturum esse credere; dicit Democritum, Epicurum, Stoicos; alios eum nec ortum nec interiturum, ut Aristotelem et Ocellum; alios etiam mundum ortum quidem, sed nunquam interiturum esse censere, ut Platonem, Hesiodum, Mosem. Tunc de iis primum se locuturum esse dicit qui mundum nec ortum nec interiturum esse docent. Iam exspectas Philonem sive Aristotelis sive Ocelli sententias repetiturum, nomen vel illius vel huius laudaturum esse. At neutrius eorum usquam mentionem facit. Modo capitibus quae sequuntur (V—X) argumenta explicat quae mundum interire nullo modo posse ideoque nunquam ortum esse probant. Postea ad Critolai argumenta transit, ea tum longius tum brevius explicat, postremo Boethi Stoici argumentatione commemorata Theophrasti argumenta copiose repetit.

Iam quaero, num verisimile sit a Philone Theophrasti et Critolai, quos in prooemio illo omnino non laudaverat, doctrinam loquaciter repeti, etiam aliorum Peripateticorum libros, quos I. de Arnim conicit, respici, Aristotelis vero, quem nominatim laudaverat et aeternitatis doctrinae a se defensae auctorem gravissimum esse aperte noverat, placita in argumentatione ipsa neglegi? Equidem facere non possum quin statuam partem argumentationis primam, quam incohat verbis

[1]) Cf. Io. de Arnim l. l. passim.

τοὺς δὲ ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον κατασκευάζοντας λόγους ἕνεκα τῆς πρὸς τὸν ὁρατὸν (θεὸν) αἰδοῦς τακτέον προτέρους, quamquam Aristotelis nomen non appellatur, a Stagiritae de aeternitate scripto non esse alienam. Quod comprobare mihi videtur argumentorum quae dico (c. V—X) cum Aristotelii illius dialogi fragmentis ratio. Nam si comparaveris primum Ciceronis (Acad. pr. 2, 38, 119 = Aristot. frgm. 22 Lips.) verba *neque enim ortum esse unquam mundum, quod nulla fuerit novo consilio inito tam praeclari operis inceptio* cum Philonis argumento quarto (c. VIII), quod ostendit deum suum ipsius opus nequaquam delere posse, nisi μετάνοιαν, quae πάθος καὶ νόσημα ψυχῆς appellatur, pateretur, videbis haud iniuria Valentinum Rose hoc caput ad Aristotelem rettulisse (Aristot. Frgm. 21 ed. Lips.). Deinde Ciceronis verba *et ita esse eum undique aptum, ut nulla vis tantos queat motus mutationesque moliri, nulla senectus diuturnitate temporum existere, ut hic ornatus unquam dilapsus occidat* tam aperte idem dicunt atque Philonis argumentum primum (c. V), quo ostendit nec externas nec internas interitus mundi causas exstare, nisi quod ille summatim et compendiose, quae hic latissime explicat, ut Rosium laudem, quod etiam hunc Philonis locum ad Aristotelem revocavit (Aristot. Frgm. 19 L.).[1] Tum Ciceronis (de nat. deor. 2, 16, 44 = Aristot. Frgm. 24 L.) locum, qui de universi membrorum motu diverso (natura, voluntate, vi), de elementorum et siderum motu naturali et voluntario agit, si quis contulerit cum Philonis capite VII, VIII (= Aristot. Frg. 20 L.), eum fugere non poterit et hoc et illud cum Aristotelis dialogo cohaerere, quoniam etiam Philo de elementorum motu, quem κατὰ φύσιν dicit et quem παρὰ φύσιν sive ὑπὸ βίας motui opponit, loquitur, inde vero non, ut Aristoteles e siderum motu, deos existere, sed mundum aeternum esse concludit. Accedit quartus Philonis locus (c. IX init.), qui, ut supra docui, cum Aristotelis loco a Philone in capite III laudato (= Aristot. Frg. 18 L.) et sententia et verbis adeo congruit ac cum Ciceronis de nat. deor.

[1]) Ioannes de Arnim (p. 9) locos quos dico philosopho alicui tribuit, qui et Platonem et Aristotelem sequatur, utrumque conciliet, utriusque placita commisceat.

2, 15, 42 (= Aristot. Frg. 23 L.) cohaeret, ut ne hunc quidem ad illum librum Aristotelis revocare dubitem. Postremo duos Philonis locos (in capite V exeunte et X ineunte) commemoro, quibus secundum Aristotelis doctrinam mundi aeternitas e temporis aeternitate efficitur, et quos ab huius auctoritate non alienos esse putem

Habes sex Philonis locos, quos non sine magna verisimilitudine ab Aristotelis de philosophia dialogo et ab eiusdem de aeternitate mundi doctrina pendere statuere liceat. Quorum quattuor cum Pseudocelli locis cohaerere[1]) et ad communem fontem referendos esse supra docuisse mihi videor. Sequitur Pseudocelli cum Aristotelis de aeternitate disputatione conexum hac Philoneorum locorum et cum Aristotele et cum Pseudocello ratione augeri et firmari [2])

Etiam Platonis Timaei in Pseudocello memoriam[3]) pro documento habeo, quo Aristotelii dialogi illius iuvenilis cum Pseudocello ratio comprobetur. Nam locorum quos attuli alterius et cum Aristotelis frg. 22 et cum Critolai argumento quarto similitudo, alterius et cum Aristotelis Meteorologicorum et cum Theophrasti argumento quarto conexus verisimilem reddunt coniecturam locos quos dico ex illo Aristotelis libro compilatos esse. Qui nec a Platonis Timaeo nec a Theophrasti et Critolai doctrina et terrae et generis humani historiam et aeternitatem amplectente abhorruisse videtur[4]), et ad Platonem et ad Peripatum pertinebat, ambos conciliabat.

---

[1]) Pseudoc. I 11 = Phil. c. V. Pseud. I 15 = Phil. c. V, X. Pseud. III 1, 2 = Phil. c. IX.

[2]) Cur Philo haec modo argumenta ex Aristotelis libro hauserit, cur reliqua Critolao auctori tribuerit, quamquam nonnulla eorum iam ab Aristotele inventa et explicata esse videntur, hoc loco exponere non possum. Cf. Zeller, Über die Lehre des Aristot. von der Ewigkeit der Welt (Abh. d. k. Akad. d. Wiss. z. Berl. 1878) p. 98 sq.

[3]) Pseudoc. I 7, 8 = Tim. 32, 33. Pseud. III 4, 5 = Tim. 22, 23.

[4]) Cf. Bywater, Aristot. Dialogue on philos. in The Journal of Philol. VII 64 sq.

Atque singularem illum Eleaticarum et Peripateticarum sententiarum in Pseudocelli libello conexum melius iam comprehendemus, si statuemus gravissimum primi et tertii capitis Pseudocellani fontem Περὶ φιλοσοφίας libros fuisse. Quibus Platonis discipulus et Peripati princeps ratione facili et populari de generis humani et mundi aeternitate egisse neque de mundi et aeternitatis notionibus variis, de ente sive universo eiusque aeternitate, de Eleatarum argumentis disputandi occasionem praetermisisse videtur. Reliquos Aristotelis libros (Metaphys., De caelo, De gener. et inter., Meteorol.) Pseudocellus utrum ipsos adhibuerit, an ex alius Peripatetici libro ex iis excerpto libaverit, an neque illos neque hunc adhibuerit, sed et ipsius et Aristotelis librorum quos contuli loci e communi fonte (Περὶ φιλοσοφίας libris)[1]) fluxerint, haec omnia nimium sciendi periculum veritus in medio relinquo.

Hac inter Pseudocellum et Aristotelem ratione statuta optime etiam ἀπορία illa explicatur quam supra tetigimus. Iam libelli nostri cum Theophrasti et Critolai libris rationem, cur gravissima horum argumenta ille omittat, cur contra Stoam non plane pugnet, melius intellegemus, si dialogum illum Aristotelium libelli nostri fontem potissimum fuisse accipiemus. Non mirum videbitur Pseudocellum Aristotelem imprimis sequi ducem, eius de mundi aeternitate placitis et argumentis prae ceteris niti, denique magistrum praeferre discipulis. Contra minus verisimile mihi est eum Peripateticos quos dico omnino non cognovisse, sed ex eodem quo Theophrastus et Critolaus thesauro eadem hausisse, scilicet e Περὶ φιλοσοφίας libris.

3. Etiam aliud nunc perspicimus, quod sane Pseudocellanae de aeternitate mundi doctrinae cum Aristotelia rationem accuratius intuenti mirum videri possit. Facile nunc explicatur, quod gravissimus et amplissimus Aristoteliae de aeternitate mundi (posterioris quidem aetatis) locus, de caelo I 10—II 1, quo Aristoteles e notionibus ἀγένητος, ἄφθαρτος, γενητός, φθαρτός mundi sive caeli aeternitatem demonstrare conatur, a scriptore libelli omnino non est respectus. Nam hoc argumentum in exotericis Περὶ φιλοσοφίας libris Stagiritae

[1]) Quorum cum Metaphysicorum et De caelo libris rationem Blassius (Rhein. Mus. XXX 1875 p. 481 sq.) subtiliter tractavit.

adulescentis nondum exstitisse, itaque a Pseudocello auctoris sui primarii vestigia premente omissum esse, non mirum est. Neve dicas eum antiquitatem Pythagoream simulandi consilio hoc argumentum omisisse, similiter atque quae Theophrasti et Critolai erant. Nam quaero, cur qui Aristotelias de elementorum mutationibus sententias in capite altero libelli et Aristoxeni de liberorum procreatione placita in capite quarto verbotenus nonnunquam exscripsit, tum simulandi consilium dereliquerit.

Iam reliqua Aristotelis argumenta quibus caeli aeternitatem defendit, cum Pseudocelli argumentis si contuleris, alterum ab altero aliquantum differre videbis. Neque multum tribuo ei rei, quod Metaphysicorum et De generatione et interitu librorum loci quos cum Pseudocello supra contuli, alium persequuntur demonstrandi finem atque libelli nostri scriptor. Velut Metaphysicorum loco quem cum libello I 9 comparavi, nihil de mundi aeternitate Peripati princeps loquitur, modo de causis omnino. Eiusdem libri alio loco qui Pseudocello I 15 respondet, modo de temporis natura disserit, nihil vero de mundi aeternitate. Etiam De caelo et De gener. et inter. librorum locis qui cum libello I 3—6 et 12—14 congruunt, non mundum, sed τὸ κύκλῳ σῶμα et τὴν κύκλῳ κίνησιν aeterna esse demonstrat.

Magis vero animadversione dignum est, quod etiam fragmentorum quae Philo tradidit (c. III, IX) argumentum aliud est atque Pseudocellani loci qui cum illis cohaeret (III 1—3). Nam Aristoteles ad mundi et generis humani aeternitatem probandam ostendit eum qui interitum mundi accipiat, etiam caeli et caelestium corporum et deorum interitum accipere; cum is vero statui non possit, etiam mundi interitum refutari. At Pseudocellus e mundi aeternitate etiam partium mundi et omnium quae eis cohibentur et eas incolunt (i. e. deorum, daemonum, hominum) aeternitatem efficit. Quamquam etiam Aristotelem hoc argumentum praeter illud a Philone traditum protulisse probabile est.

Neque aliam differentiam silentio praetermittam, quae inter Aristotelis et Pseudocelli de mundi aeternitate argumentationem exstat. Libelli nostri scriptor argumentum Pla-

tonicum quod dei bonitate et perfectione nititur [1]), omnino omisit. Qua re non solum a Platonis et Aristotelis et Philonis, sed etiam a recentiorum Pythagoreorum de mundi aeternitate placitis qui hoc imprimis argumento nituntur [2]), discedit. Atqui nec insipienter illud argumentum nec sine ratione quadam omisisse videtur. Nam absolutam plane et perfectam mundi (unius et universi) naturam cum creatione, gubernatione, conservatione eius divina difficile consociari posse intellexit. Itaque illam defendit et explicavit, hanc seposuit et omisit. Sic discordiam sententiarum a Platone ambas quas dico mundi notiones commiscente conceptam, ab Aristotele repetitam evitavit.

Tamen non plane vitium quod dico effugit. Nam tum de mundo uno et universo, tum de mundo rotundo, moto, observato loquitur neque mundi notionum duarum, quas „totius mundi“ nomine conprehendit [3]), discordiam et diversitatem curat. Mundum cogitat primo (Melissea ratione) ut universum, in quod omnia qnae sunt conveniunt, quo consummantur et comprehenduntur, praeter quod nihil omnino exstare, nihil cogitari, cui nihil addi potest. Inde sequi videtur necessario nihil omnino adesse posse, quod mundum sive universum circumdet, eum definiat, ei formam, quae sine alius differentis et discernendae quodammodo substantiae confinio cogitari non potest, afferat. Quare pergendum erat auctori consequenter iis quae antea explicaverat finem universi nullum, formam nullam esse nec cogitari posse. Neque motum universi [4]) exstare nec observari posse nec cogitari. Nam moveri et videri posse modo aliquid, quod inter alia versetur, praeter quod alia exstent, quorum cum illo ratio observari et comparari possit. Unum et solum omnino nec forman habere nec

---

[1]) Cf. Plat. Tim. 32 C, 38 A, 41 A B. — Aristot. fragm. 22 L. (Cicer. acad. pr. 2, 38, 119).

[2]) Cf. Pseudophilol. ap. Stob. Ecl. I 420. Aristaeon. ap. Stob. Ecl. I 428.

[3]) I 7.: τὸ δὲ ὅλον καὶ τὸ πᾶν ὀνομάζω τὸν σύμπαντα κόσμον.

[4]) Quae Pseudocellus in I 15 de motu loquitur mundi (κίνησις κατὰ κύκλον), cum Aristotelii caeli in circuli speciem moti speciem aperte ostendant, de interiore mundi motu non possunt intellegi.

observari nec moveri posse. At Pseudocellus mox de mundi figura (rotunda) et motu (circulari) loquitur et de statuum eius diversorum observatione neque videt coniungere se attributa mundi secum pugnantia. Denique Melisseam universi sive entis infiniti, immoti imaginem Pseudocellus cum Platonica et Aristotelia mundi sive caeli finiti, moti, observati notione confundit.

Atque ad Platonicum et Artstotelium[1]) errorem novum addidit vitium, quod Philo quidem in suo de aeternitatis mundi libello evitavit[2]). Nam modo ens sive universum Melissea ratione aeternum esse, nec ortum nec interiturum, demonstrat, velut si de entis universi aeternitate dubitaret quisquam non plane rudis; modo mundi i. e. ordinis et compositionis universi aeternitatem ostendere conatur. Et entis et mundi aeternitati demonstrandae operam dat, utramque argumentationis suae propositum esse iudicat, utramque contrahit in unam, quam et Aristoteles et Peripatetici quos sequitur secrevisse videntur (cf. Phil. d. aet. m. c. II), ut alteram inter omnes constare, alteram proprie defendendam esse putarent.

Etiam alia argumentationis Pseudocelli vitia sunt, minus quidem gravia quam haec quae dixi. Unum iam a XVIII. saeculi viro docto quodam animadversum est, qui de Pseudocelli philosophia cum magno loquitur despectu.[3])

---

[1]) Cf. Plat. Tim. VII. 32 sq. Aristot. de caelo I 9. 278 b 10 sq. 279 a 16 sq.

[2]) Fortasse et Pseudocellus et Philo entis universi aeternitatem respicientes sive Aristotelis sive Peripatetici alicuius secuti sunt exemplum, modo prior ille minus scite quam alter. Nam probabile est vel Aristotelem in dialogo suo vel Theophrastum vel Critolaum, priusquam de mundi aeternitate dissererent, de mundi et aeternitatis notionibus variis et de entis aeternitate praefatos esse argumentaque eam probantia e Parmenidis carmine et Melissi libro hausta disputationi suae anteposuisse, simili ratione atque Philo libelli sui ineuntis c. II, sed accuratius et latius. Cf. Blass l. l. p. 485 sq.

[3]) Cf. Zedleri „Grosses vollständiges Universal-Lexikon aller Wissenschaften und Künste, Leipzig und Halle 1740“, ubi s. v. Ocellus Lucanus leguntur haec: „Ein alter pythagorischer Philosophe, dessen Enkel zu des Plato Zeiten gelebt . . . Seine Voreltern waren von Troja, welche unter der Regierung des Königs Laomedon nach Myra, einer Stadt in Lycien, gekommen sind. Von seinen Schriften, deren er unter-

Dico rationem qua id quod est demonstrandum iam argumenti loco adhibetur, et pro argumentis demonstrationis ipsius finis aliis modo verbis repetitur; aut rationem qua sententia aliqua probatur argumentis quae et ipsa probantur modo sententia illa probata. Qua ratione utitur Pseudocellus et ineunte et exeunte capite primo, cum mundi aeternitatem e temporis aeternitate efficere conatur. Dicit enim (§ 2) haec: δοκεῖ γάρ μοι τὸ πᾶν ἀνώλεθρον εἶναι καὶ ἀγέννητον. ἀεί τε γὰρ ἦν καὶ ἔσται. εἰ γὰρ ἔγχρονον ἦν, οὐκ ἂν ἔτι ἦν. οὕτως οὖν ἀνώλεθρον καὶ ἀγέννητον τὸ πᾶν et in § 15 haec: ἔτι δὲ τὸ ἄναρχον καὶ ἀτελεύτητον . . . τῆς κινήσεως καὶ τοῦ χρόνου . . . τοῦτο πιστοῦται, διότι ἀγέννητος ὁ κόσμος καὶ ἄφθαρτος. ἥ τε γὰρ ἰδέα . . . τῆς κινήσεως κατὰ κύκλον, αὕτη δὲ ἀπαράβατος καὶ ἀδιέξοδος ὅ τε χρόνος ὁ ἄπειρος ἐν ᾧπερ ἡ κίνησις, διὰ τὸ μήτε ἀρχὴν εἰληφέναι τὸ κινούμενον μήτε τελευτὴν λήψεσθαι. Mundi aeternitas efficitur e temporis aeternitate (τὸ ἄναρχον καὶ ἀτελεύτητον . . . τοῦ χρόνου τοῦτο πιστοῦται, διότι ἀγέννητος ὁ κόσμος καὶ ἄφθαρτος), et temporis aeternitas sequitur e mundi aeternitate (ὅ τε χρόνος ὁ ἄπειρος . . . . διὰ τὸ μήτε ἀρχὴν εἰληφέναι τὸ κινούμενον (scil. = mundus) μήτε τελευτὴν λήψεσθαι). Concedendum opusculi critico illi severo hac in argumentatione non multum re vera exstare „philosophiae“. Dico autem eodem circuli vitio laborare a Philone traditam Critolai argumentationem qua e temporis aeternitate mundi aeternam naturam efficere conatur, cum mundus ei videatur ἰσῆλιξ καὶ αἴτιος temporis [1]).

schiedene, als de regno, de legibus, de natura universi etc. verfertiget, ist annoch das letztere vorhanden, und wird unter allen philosophischen Wercken, die wir haben, als das älteste annoch gelesen, ob gleich wenig Philosophie darinnen anzutreffen ist. Er will in selbigem erweisen, dass die Welt weder Anfang noch Ende habe, bedienet sich aber dabey meistens solcher Gründe, welche eben das sagen, was er noch zuvor beweisen soll. Zu Ende desselben giebt er Unterricht, wie man sich in Fortpflanzung des menschlichen Geschlechts zu verhalten habe. Man hält nicht unbillig davor, dass Aristoteles eben diese Meynung von Ewigkeit der Welt von ihm geborget habe.“ — Addit etiam haec vir doctissimus: „Herm. Conring hat das Werck propolit. c. 15 vor untergeschoben ausgeben wollen, hat aber damit keinen Beifall erlangt.“

[1]) At cf. Aristotelis de motu et tempore disputationem Phys. VIII 1. 251 a 20 sq.

Non praetermittam postremo adesse etiam in capite III libelli discordiam quandam in Pseudocelli sententiis vulgarem magis et mythologicam dicendi formam, quam eandem in capite IV observabimus, amantis. Ut humanum genus tum aeternum esse et ut dei caelum, sic homines terram semper incoluisse explicat (III 1, 3), tum genus humanum facultatibus et organis humanis a deo ornatum esse paullo post (IV 2) dicit. Docet igitur genus humanum humanitatis suae datorem et auctorem (i. e. initium) habere quidem, simul vero aeternum esse (i. e. initium non habere). Neque comparanda sunt haec cum Aristotelia de motu mundi aeterno quidem, a deo tamen effecto doctrina[1]). Nam Aristotelia illa causae cum effectu suo συγχρόνῳ ratio quae aeternitatem utriusque permittit, qua causa divina non κατὰ χρόνον, sed κατ' ἐπίνοιαν efficit, a Pseudocellani loci argumento et indole abhorrere videtur. Potius Aristotelis loci comparari possunt, ubi simili ratione de divina generis humani cura et auctoritate verba fiunt[2]).

III.

1. Pergamus ad ea quae capite altero libelli disputantur. Haec etiam clarius quam primae et tertiae partis argumentum Peripateticam profitentur auctoritatem. Quin etiam nihil fere exstat quod Peripatum non redoleat[3]). Et Aristoteliarum litterarum memoria manifesto occurrit. Dico de generatione

[1]) Cf. Met. Λ 7. 1072 a 25. De gen. et int. II 10. 336 b 32. De caelo II 1. 283 b 26. Phil. d. aet. m. c. III. Cicer. acad. pr. 2, 38, 119.

[2]) Cf. Eth. Nic. K 9. 1179 a 24. Eth. M. B 8. 1207 a 15. Eth. Eud. H 14. 1248 a 25. De gen. et int. B 10. 336 b 31.

[3]) Neque quod opponuntur sibi Pythagoreorum more τό τε ἀειπαθὲς μέρος τοῦ κόσμου καὶ τὸ ἀεικίνητον (§ 2) neque quod vox ἐκμαγεῖον (de materia) adhibetur, ut Pythagoreae indolis signum aut simulationem pluribus efferre volo. Modo Platonis memoria quaedam subesse videtur.

et interitu librum[1]), praeterea Meteorologicorum[2]), Physicorum[3]), de caelo[4]), de generatione animalium[5]) quaedam. Ut clarior fiat Aristotelis cum Pseudocello ratio, nonnullos locos conferam.

Aristot. Meteor. IV 1. 375 b 10

ἐπεὶ δὲ τέτταρα διώρισται αἴτια τῶν στοιχείων, τούτων δὲ κατὰ τὰς συζυγίας καὶ τὰ στοιχεῖα τέτταρα συμβέβηκεν εἶναι, ὧν τὰ μὲν δύο ποιητικά, τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρόν, τὰ δὲ δύο παθητικά, τὸ ξηρὸν καὶ τὸ ὑγρόν.

Aristot. de gener. et inter. II 2. 329 b 24

θερμὸν δὲ καὶ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν καὶ ξηρὸν τὰ μὲν τῷ ποιητικὰ εἶναι, τὰ δὲ τῷ παθητικὰ λέγεται. II 1. 329 a 32 ὥστε πρῶτον μὲν τὸ δυνάμει σῶμα αἰσθητὸν ἀρχή, δεύτερον δ' αἱ ἐναντιώσεις, λέγω δ' οἷον θερμότης καὶ ψυχρότης, τρίτον δ' ἤδη πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ τὰ τοιαῦτα· ταῦτα μὲν γὰρ μεταβάλλει εἰς ἄλληλα . . . αἱ δ' ἐναντιώσεις οὐ μεταβάλλουσιν.

Pseudocell. II, 6.

τῶν δὲ τεσσάρων τὸ μὲν θερμὸν καὶ ψυχρὸν ὡς αἴτια καὶ ποιητικά· τὸ δὲ ξηρὸν καὶ ὑγρὸν ὡς ὕλη καὶ παθητικά. Πρώτως δὲ ὕλη τὸ πανδεχές. κοινὸν γὰρ ὑπόκειται πᾶσιν, ὥστε πρῶτον μὲν τὸ δυνάμει σῶμα αἰσθητὸν ἀρχή, δεύτερον δὲ αἱ ἐναντιώσεις, οἷον θερμότης καὶ ψυχρότης καὶ ὑγρότης καὶ ξηρότης· τρίτον δὲ αἱ οὐσίαι, πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆ καὶ ἀήρ. ταῦτα γὰρ μεταβάλλουσιν εἰς ἄλληλα, αἱ δὲ ἐναντιώσεις οὐ μεταβάλλουσιν.

Aristot. de gener. et inter. II 4. 331 a 26—32.

οἷον ἐκ πυρὸς μὲν ἔσται ἀὴρ θατέρου μεταβάλλοντος· τὸ μὲν γὰρ ἦν θερμὸν καὶ ξηρόν, τὸ δὲ θερμὸν καὶ ὑγρόν, ὥστε ἂν

[1]) P. 329 b 24—26. a 32—b3 (= II 6). 330 b 25—331 a b (= II 9, 10). 330 b 3—5 (= II 10, 11). 331 a 23—25, b 4—11, 14—24, 26—33 (= II 13—21). 336 a 31—b9 (= II 23).

[2]) P. 339 a 21 (= II 2). 378 b 10 (= II 6). 339 b 25—341 a 23.

[3]) P. 191 a 8 (= II 3).

[4]) P. 286 a 22, 28 (= II 10).

[5]) P. 777 b 24 sq. (= II 22, 23).

κρατηθῇ τὸ ξηρὸν ὑπὸ τοῦ ὑγροῦ, ἀὴρ ἔσται. πάλιν δὲ ἐξ ἀέρος ὕδωρ, ἐὰν κρατηθῇ τὸ θερμὸν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ· τὸ μὲν γὰρ ἦν θερμὸν καὶ ὑγρόν, τὸ δὲ ψυχρὸν καὶ ὑγρόν, ὥστε μεταβάλλοντος τοῦ θερμοῦ ὕδωρ ἔσται.

Pseudocell. II 13, 14.

ἐπεὶ γὰρ τὸ μὲν πῦρ θερμὸν καὶ ξηρόν, ὁ δὲ ἀὴρ θερμὸς καὶ ὑγρός, κοινὸν ἀμφοτέροις αὐτοῖς τὸ θερμόν, ἴδιον δὲ πυρὶ μὲν τὸ ξηρόν, ἀέρι δὲ τὸ ὑγρόν. ὅτε οὖν τὸ ἐν τῷ ἀέρι ὑγρὸν ἐπικρατήσει τοῦ ἐν τῷ πυρὶ ξηροῦ, μεταβάλλει τὸ πῦρ εἰς ἀέρα. πάλιν ἐπεὶ τὸ μὲν ὕδωρ ὑγρὸν καὶ ψυχρόν, ὁ δ' ἀὴρ ὑγρὸς καὶ θερμός, κοινὸν ἀμφοτέρων αὐτῶν τὸ ὑγρόν, ἴδιον δὲ τοῦ μὲν ὕδατος τὸ ψυχρόν, τοῦ δὲ ἀέρος τὸ θερμόν. ὅτε οὖν τὸ ἐν τῷ ὕδατι ψυχρὸν ἐπικρατήσει τοῦ ἐν τῷ ἀέρι θερμοῦ, γίνεται ἐξ ἀέρος εἰς ὕδωρ μεταβολή.

Tamen qui accuratius hoc Pseudocelli caput cum Aristotelis doctrina comparat, videt illum re vera Aristoteliae philosophiae neglegenter operam dedisse. Id quod iam capitis eius initio efficitur de causa ortus omnis disserente. Conclusio enim et argumentatio capitis ineuntis haec est: in universo altera pars est ortus, altera causa ortus. Atqui ortus exstat, ubi mutatio et exitus fit; causa ortus, ubi ταὐτότης adest. Ergo partis in qua ortus fit, est pati et moveri, partis in qua causa ortus est, efficere et movere. Aperte e mutabili natura mundi sublunaris τὸ πάσχειν καὶ τὸ κινεῖσθαι, ex immutabili natura summae caelestis regionis τὸ ποιεῖν καὶ τὸ κινεῖν a Pseudocello efficitur. Vides difficilem illam de primo movente, plane immoto et immutabili, de caelestis regionis natura immutabili (si cum inferiore mundo comparatur), eius cum illo et cum regione sublunari ratione doctrinam Aristoteliam[1]) hic in vulgarem formam redactam, contractam et circumcisam sic repeti, ut vel menti non ita eruditae sit clara atque dilucida.

2. Graviores etiam ab Aristotelis disciplina discrepantias in reliquis partis eius disputationibus reperimus. Ut in iis primum quae de qualitatibus inter elementa distributis

[1]) Cf. Aristot. de caelo II 6. 288 a 27 sq. Metaph. I 6. 1072 a 8 sq. Phys. Θ 5. 256 b 14 sq.

explicantur (§§ 8—11). Constat suas cuique elemento attributas esse ab Aristotele qualitates proprias, alteram ipsi praeter cetera omnia elementa praecipue convenientem in eiusque natura praeter ceteras qualitates dominantem, alteram non iam eadem cum eo coniunctam necessitudine, in eius natura alterum inferiorem locum tenentem[1]). Sic terrae prima siccitatis qualitas est attributa, altera frigoris. Quam qualitatum distributionem invenimus re vera in Pseudocello II, 11[2]), ubi terrae imprimis sicca, praeterea frigida attribuitur natura. Sed si perlegimus §§ 8, 9, 10, aliter plane videmus dispertitas qualitates. Nam in § 8[3]) terrae quattuor tribuuntur qualitates, in quarum numero nec siccitas omnino adest neque frigus. Neque magis exstat in §§ 9 et 10[4]). Ubi quidem terra et ignis ut contraria sibi maxime efferuntur et opposita. Illa frigoris, hic caloris apellantur ὑπερβολαὶ καὶ ἀκρότητες. Unde sequitur illius frigus, huius calorem proprias dici et primarias qualitates. Atque terrae non siccam, sed frigidam praeter ceteras omnes convenire qualitatem, alteram, huic coniunctam, non siccitatem, sed humorem. Si conferimus denique quae quattuor quos diximus locis de terrae dicuntur natura, elucet attribui ei a Pseudocello tum frigus et humorem (§ 9, 10), tum siccitatem et frigus (§ 11), tum neutrum, at quattuor illa τὸ σκληρὸν καὶ τραχὺ καὶ βαρὺ καὶ παχύ (§ 8).

Quae quomodo sint comprehendenda et explicanda, videamus. Eam primum qualitatum distributionem quae affertur

---

[1]) Cf. Aristot. de gener. et inter. II 3. 331 a 3 sq.; de sensu et sensib. IV. 441.

[2]) ἴδια δὲ ἑκάστου πυρὸς μὲν τὸ θερμόν, γῆς δὲ τὸ ξηρόν, ἀέρος δὲ τὸ ὑγρόν, ὕδατος δὲ τὸ ψυχρόν. τὸ μὲν οὖν πῦρ θερμὸν καὶ ξηρόν, ὁ δ' ἀὴρ θερμὸς καὶ ὑγρός, τὸ δ' ὕδωρ ὑγρὸν καὶ ψυχρόν, ἡ δὲ γῆ ψυχρὰ καὶ ξηρά.

[3]) τὸ μὲν οὖν θερμὸν καὶ τὸ ξηρὸν καὶ τὸ ἀραιὸν καὶ τὸ ὀξὺ πυρός ἐστι, τὸ δὲ ψυχρὸν καὶ τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ πυκνὸν καὶ τὸ ἀμβλὺ ὕδατος, τὸ δὲ μαλακὸν καὶ τὸ λεῖον καὶ τὸ κοῦφον καὶ τὸ λεπτὸν ἀέρος, τὸ δὲ σκληρὸν καὶ τραχὺ καὶ βαρὺ καὶ παχὺ γῆς.

[4]) τῶν δὲ τεσσάρων πῦρ μὲν καὶ γῆ ὑπερβολαὶ καὶ ἀκρότητες τῶν ἐναντίων. τὸ μὲν οὖν πῦρ ἐστιν ὑπερβολὴ θερμότητος, ὥσπερ ὁ κρύσταλλος ψυχρότητος . . . εἰ μὲν οὖν ὁ κρύσταλλός ἐστι πῆξις ὑγροῦ καὶ ψυχροῦ, καὶ τὸ πῦρ ἔσται ζέσις ξηροῦ καὶ θερμοῦ . . . τὸ μὲν οὖν πῦρ καὶ ἡ γῆ ἄκρα, τὸ δὲ ὕδωρ καὶ ὁ ἀὴρ μεσότητες. μικτὴν γὰρ ἔχουσι τὴν σωματοποιίαν.

in § 8, statuendum est niti Aristotelis quattuordecim derivatarum quae dicuntur qualitatum placito[1]). Discrepare vero a Stagiritae exemplo, quia non, ut illi, quattuordecim inter elementa distribuuntur qualitates, sed sedecim. Duarum Aristotelis qualitatum loco a Pseudocello omnino praetermissarum (γλίσχρον, κραῦρον) ponuntur quattuor aliae ἀραιόν, πυκνόν, ὀξύ, ἀμβλύ. Neque mirum ea quae iam fit sedecim qualitatum inter elementa singula distributione Pseudocellum tam a Peripatetica, quam alioquin sequi videtur, quam ab ipsius ratione dissentire. Quamquam evitare id facillimum ei erat: nisi primariarum et derivatarum qualitatum, quas sedecim inter quattuor elementa distribuere conatus est, confudisset rationem; si utrumque quod dico qualitatum genus aeque in elementa distribuisset, sicut unicuique elemento singulae primariae (θερμόν, ψυχρόν, ὑγρόν, ξηρόν) et ternae derivatae (κοῦφον, ἀραιόν, ὀξύ. παχύ, πυκνόν, ἀμβλύ. μαλακόν, λεῖον, λεπτόν. σκληρόν, τραχύ, βαρύ) contigissent qualitates, non vero — sicut est — duobus alteris binae primariae cum binis derivatis, alteris duobus quaternae derivatae, primaria nulla.

Alterum quod diximus ab Aristotelia ratione discrepandi exemplum est ea quae in §§ 9, 10 explicatur qualitatum dispositio. Quae a solita et in Peripato accepta elementorum doctrina magis etiam dissentire videtur. Nam probatae omnibus et constantes terrae qualitates, siccitas ut prima et propria, frigus ut altera et addita, hic ita commutantur, ut siccitatis locum obtineat frigus, frigoris humor, ut terrae non ipsius ordinariae, sed aquae attribuantur qualitates, naturaque imprimis frigida, igni opposita calido, glacieique species et forma. Quae terrae cum aqua commutatio quonammodo explicatur? Adhibendus Aristoteles. Quaerentibus, quae fuerit Stagiritae de ignis et aquae, sicut de ignis et terrae inter se ratione opinio, occurrit locus quidam singularis, quo de elementorum quae dixi trium disputatur ratione[2]). Ubi exponit auctor primum ignem caloris, glaciem frigoris esse ὑπερβολάς. Nam ignis caloris et siccitatis cum

[1]) Cf. Aristot. de gener. et inter. II, 2. 329 b 16—20.
[2]) De gener. et inter. II 3. 330 b 25—331 a 3.

sit ζέσις, glacies frigoris et humoris πῆξις, hae vero (ζέσις, πῆξις) cum sint ὑπερβολαί quaedam, etiam ignem et glaciem ὑπερβολάς esse. Deinde docet philosophus etiam ignem et terram plane sibi esse contraria, cum ambo oppositarum sint regionum mundi, ille supremae, haec infimae. Addit postremo omnia fere elementa alterutrum alterutri esse opposita, cum et aqua sit opposita igni et terra aëri, non quidem regionum, at qualitatum contrariis sibi naturis. Quam Aristotelis expositionem conferas cum Pseudocelli loco.

Aristoteles

τὸ δὲ πῦρ ἐστιν ὑπερβολὴ θερμότητος ὥσπερ καὶ κρύσταλλος ψυχρότητος. ἡ γὰρ πῆξις καὶ ἡ ζέσις ὑπερβολαί τινές εἰσιν, ἡ μὲν ψυχρότητος, ἡ δὲ θερμότητος. εἰ οὖν ὁ κρύσταλλός ἐστι πῆξις ὑγροῦ ψυχροῦ, καὶ τὸ πῦρ ἔσται ζέσις ξηροῦ θερμοῦ· διὸ καὶ οὐδὲν οὔτ᾽ ἐκ κρυστάλλου γίγνεται οὔτ᾽ ἐκ πυρός. ὄντων δὲ τεσσάρων τῶν ἁπλῶν σωμάτων, ἑκάτερα τοῖν δυοῖν ἑκατέρου τῶν τόπων ἐστίν. πῦρ μὲν γὰρ καὶ ἀὴρ τοῦ πρὸς τὸν ὅρον φερομένου, γῆ δὲ καὶ ὕδωρ τοῦ πρὸς τὸ μέσον. καὶ ἄκρα μὲν καὶ εἰλικρινέστατα πῦρ καὶ γῆ, μέσα δὲ καὶ μεμιγμένα μᾶλλον ὕδωρ καὶ ἀήρ. καὶ ἑκάτερα ἑκατέροις ἐναντία. πυρὶ μὲν γὰρ ἐναντίον ὕδωρ, ἀέρι δὲ γῆ. ταῦτα γὰρ ἐκ τῶν ἐναντίων παθημάτων συνέστηκεν.

Pseudocellus

τῶν δὲ τεσσάρων πῦρ μὲν καὶ γῆ ὑπερβολαὶ καὶ ἀκρότητες τῶν ἐναντίων. τὸ μὲν οὖν πῦρ ἐστιν ὑπερβολὴ θερμότητος, ὥσπερ ὁ κρύσταλλος ψυχρότητος. ἡ γὰρ πῆξίς τε καὶ ζέσις ὑπερβολή τινός ἐστιν, ἡ μὲν θερμότητος, ἡ δὲ ψυχρότητος. εἰ μὲν οὖν ὁ κρύσταλλός ἐστι πῆξις ὑγροῦ καὶ ψυχροῦ, καὶ τὸ πῦρ ἔσται ζέσις ξηροῦ καὶ θερμοῦ. διόπερ οὐδὲν ἐκ κρυστάλλου γίνεται οὐδὲ ἐκ πυρός. τὸ μὲν οὖν πῦρ καὶ ἡ γῆ ἄκρα, τὸ δὲ ὕδωρ καὶ ὁ ἀὴρ μεσότητες. μικτὴν γὰρ ἔχουσι τὴν σωματοποιίαν. οὔτε δὲ ἓν τῶν ἄκρων οἷόν τε εἶναι, δεῖ δὲ καὶ τὸ ἐναντίον εἶναι· οὔτε δὲ δύο, δεῖ γὰρ τὸ μεταξὺ εἶναι. ἀντίθετοι γὰρ ταῖς ἐναντιότησιν αἱ μεσότητες.

Elucet confudisse scriptorem totam hanc de contrariis elementis disputationem ambasque quas discernit Stagirita ἐναντιότητας, primam glaciei cum igne, alteram terrae cum

igne. Glaciem enimvero non aquae, sed terrae arbitratus est speciem. Quae firma et dura, lapideae et terrestri naturae similior ei videbatur, quam aquosae et liquidae. Neque respexit terram esse quidem contrariam igni, non vero qualitatum ὑπερβολαῖς quas affert falso, sed regionum et locorum oppositorum diversitate.

3. Aliud ab Aristotelia auctoritate discedendi exemplum adest in §§ 18, 19. Mutationes elementorum quae hoc loco explicantur (aër et ignis commutantur in ignem, terra et aqua in aquam), cohaerent angustius cum iis quae in §§ 16, 17 afferuntur ignis et aquae in aquam, aëris et terrae in terram mutationibus. Quibus quattuor paragraphis exempla proferuntur κατ᾽ ἐναλλαγὴν quae dicitur mutationis, qua δύο δυνάμεις τὰς ἐναντίας φθείρουσι, μηδενὸς ὄντος αὐτοῖς κοινοῦ. Atque primum afferuntur exempla duo, quibus utraque qualitas alterius elementi pereat superata utraque alterius qualitate (§ 16, 17). Quae sequuntur deinde exemplis duobus altera modo perit utriusque elementi qualitas ab altera alterius qualitate deleta (§ 18, 19). Quae quattuor exemplorum inter se cohaerentium ad unumque finem spectantium varietas et qualitatum distinctio tota Aristotelis nititur auctoritate. Etiam hic quattuor exempla eiusmodi mutationis affert. Atque ut κατ᾽ ἐναλλαγὴν mutatio illa fieri possit omnino, coniunguntur a Stagirita elementa plane sibi contraria, quae nullam habeant communem qualitatem, omnes potius contrarias, pugnantes secum, superantes invicem, ut e quattuor qualitatibus non plures nisi duae restare possint ceteris duabus victis.

Aliter Pseudocellus. Affert quidem et ipse exempla sua cum illa quam dixi qualitatum superatarum varietate. In prioribus duobus (§ 16, 17) plane Aristotelium sequitur exemplar, eadem atque ille coniungit elementa, easdem qualitates superantes, superatas. At in posterioribus duobus (§ 18, 19) propriam iam sequitur rationem. Elementa coniungit non iam plane sibi contraria, ignem cum aqua, aërem cum terra, in quibus solis illud mutationis genus fieri potest, sed aërem iungit cum igne, aquam cum terra. Neque respicit in iis quattuor qualitatum pugnam qua δύο δυνάμεις τὰς ἐναντίας φθείρουσιν omnino fieri non posse. Nam calor et aëri inest et igni, frigus et terrae et aquae; calor calore, frigus frigore superari non

potest. Neque cogitat libelli scriptor cum dicat: ὅταν τοῦ μὲν ἀέρος φθαρῇ τὸ ὑγρόν, τοῦ δὲ πυρὸς τὸ θερμόν, quaenam adsit qualitas quae calorem istum ignis superare possit. Nam simul aëris humor deletur iam siccitate ignis, ut restet modo una qualitas, quae calorem ignis vincere possit, i. e. aëris calor. Calorem autem cum calore pugnare et ab eo superari nemo unquam credidit sanus ab Aristoteleque ipso haud ambigue refutatum est[1]).

Neque cum dicat Pseudocellus: ὅταν δὲ τῆς μὲν γῆς φθαρῇ τὸ ψυχρόν, τοῦ δὲ ὕδατος τὸ ὑγρὸν (§ 19) respicit terrae frigus deleri non posse nisi diversa quadam superatum qualitate, quae ei non adest. Nam eiusdem terrae siccitas pugnat iam cum aquae humore eumque superat. Frigus vero aquae quod restat unum cum terrae frigore certare, alterum altero deleri posse quis credat? Denique statuendum mutationes a Pseudocello explicatas in §§ 18, 19 fieri omnino nequire. Ostendunt et haec et illa libelli scriptorem ea non cognovisse accuratius nec intellexisse.

4. Neque iam seponenda videtur diutius quaestio, utrum Pseudocellus Aristotelis libros (De gener. et inter., Meteorol., Phys., De caelo, De gener. anim.) ipsos adhibuerit et exscripserit, an Peripatetici cuiusdam iunioris opusculo quod ex Aristotelis operibus excerptum huius doctrinam breviter complectebatur, usus sit[2]). Quamquam certo rem discernere non audeo et fieri potest ut sive hic sive ille Aristotelis liber in Pseudocelli manibus fuerit, tamen dubitem, an omnes quos dixi libros ipse perlegerit et excerpserit. Si id fecisset, certe Stagiritae doctrinam accuratius cognovisset neque adeo a sententiis eius discreparet. Quod vero cum duobus Stagiritae locis verbotenus congruit, id inde explicari potest, quod iam Peripateticus ille scriptor, quem cum Dielsio conicio, verba Aristotelis ipsa nonnunquam secutus est, ubi satis clara esse nec explicatione egere ei videbantur.

5. Iam venio ad quaestionem de Pseudocelli cum Stoica philosophia ratione instituendam. Sunt enim viri

[1]) De gener. et inter. I 7. 323b 18.
[2]) Hoc conicit Diels Doxogr. 188.

docti, qui affinitatem aliquam inter Stoam et Pseudocellum contendant, ut C. Baeumker[1]) qui haec dicit: „Ein entschiedener Anschluss an die stoische Vorstellung findet sich dagegen bei Ocellus. Ihm ist die Materie, ganz wie jenen, der unbestimmte Körper . . Diese der Materie innewohnenden Potenzen (δυνάμεις) aber werden von ihm dann zugleich in der Weise der stoischen λόγοι σπερματικοὶ als Kräfte gefasst, die im Unterschied von den actuellen Eigenschaften selbst weder werden noch vergehen. Dabei sollen dieselben indessen nicht, wie die stoischen λόγοι, als etwas Körperliches gedacht werden, sondern gleich den aristotelischen λόγοι, d. h. begrifflichen Formen, als etwas unkörperliches (λόγοι ἀσώματοι) . . . . Ebenso zeigt die Elementenlehre des Ocellus sich gänzlich von Aristoteles und der Stoa abhängig (die Qualitäten 2, 6 stoisch, 2, 11. 16 aristotelisch) . . . . Aristotelisch und zugleich stoisch ist es ferner, wenn Ocellus, entsprechend der aristotelischen Unterscheidung von erster und zweiter Materie, neben der Materie „im ersten Sinn“ (πρώτως ὕλη) auch eine qualitativ schon bestimmte Materie kennt, die Elemente des Wassers und der Erde nämlich, welche sich zu denen des Feuers und der Luft wie der Stoff zur Form, wie das Leidende zum Thätigen und zur bewegenden Ursache verhalten“. At Stoicae proprie doctrinae in Pseudocelli opusculo nullum vestigium reperire potui. Λόγοι ἀσώματοι illi (II, 5) a Stoicorum λόγοις σπερματικοῖς plane abhorrent; re vera enim plane incorporei sunt illi, Aristotelio vocis eius usu significant idem atque εἴδη, μορφαί. Etiam qualitatum bipertitio et differentia inter αἴτια καὶ ποιητικὰ (θερμόν, ψυχρόν) et παθητικὰ (ξηρόν, ὑγρόν) prorsus Aristotelia est[2]). Pariter ea quae de materia dicuntur nihil praebent quod non sit Peripateticum[3]).

6. Denique addo errorum et difficultatum philosophiae Peripateticae nullam a Pseudocello esse evitatam. Materiae (ὕλης) sive substantiae, quam dicit πανδεχὲς καὶ ἐκμαγεῖον αὐτῆς τῆς γενέσεως, quae ut κοινὸν ὑπόκειται πᾶσιν (τὸ ὑποκείμενον καὶ

[1]) Das Problem der Materie in d. gr. Phil., Münster 1890 p. 390.

[2]) Cf. Aristot. Meteorol. IV 1. 378 b 10 sq.

[3]) Cf. pag. 49. 63.

τὸ δεχόμενον τὰς μεταβολάς), ut qualitatum et elementorum receptaculum commune, cum loco (τόπῳ) ratio clarius non explicatur. De hoc dicit modo (II 5): αἱ μὲν γὰρ οὐσίαι ἐν τόπῳ φθείρονται ἐξ ἀλλήλων. Et quamquam materiam sive substantiam, qualitatum receptaculum, ipsam qualitatibus illis, itaque etiam tactu, carere oportet, tamen eam tactu sensibilem dicit (αἰσθητὸν πρὸς ἁφήν II 7, cf. II 3, 12), i. e. qualitatibus non omnino carentem. Etiam qualitates elementorum ab elementis ipsis secretas proprie exstare et agere accipit cum auctore suo, quasi praeter qualitates rerum et corporum etiam res et corpora ipsa sine qualitatibus omnino cogitari possint, aut praeter res et corpora etiam qualitates eorum solae, quas incorporeas et aeternas dicit (II 5), Platonicam et Aristoteliam εἴδους notionem amplexus [1]).

IV.

1. In quarta libelli parte ad quam examinandam nunc nos convertimus, eiusdem atque in ceteris invenimus auctoritatis Peripateticae vestigia. Conferas quaeso capitis eius initium cum Platonis, Aristotelis, Philonis locis quos affero.

Plat. Legg. IV. 721BC et VI 773 E

διανοηθέντα ὡς ἔστιν ᾗ τὸ ἀνθρώπινον γένος φύσει τινὶ μετείληφεν ἀθανασίας, οὗ καὶ πέφυκεν ἐπιθυμίαν ἴσχειν πᾶς πᾶσαν . . . γένος οὖν ἀνθρώπων ἐστί τι ξυμφυὲς τοῦ παντὸς χρόνου, ὃ διὰ τέλους αὐτῷ ξυνέπεται καὶ ξυνέψεται τούτῳ τῷ τρόπῳ ἀθάνατον ὄν, τῷ παῖδας παίδων καταλειπόμενον ταὐτὸν καὶ ἓν ὂν ἀεὶ γενέσει τῆς ἀθανασίας μετειληφέναι . . . καὶ δὴ καὶ τὰ ἔμπροσθεν τούτων ῥηθέντα, ὡς χρὴ τῆς ἀειγενοῦς φύσεως ἀντέχεσθαι, τῷ παῖδας παίδων καταλείποντα ἀεὶ τῷ θεῷ ὑπηρέτας ἀνθ᾽ αὑτοῦ παραδιδόναι.

Aristot. de an. B 4. 415a 26

φυσικώτατον γὰρ τοῖς ζῶσιν, ὅσα τέλεια καὶ μὴ πηρώματα, ἢ τὴν γένεσιν αὐτομάτην ἔχει, τὸ ποιῆσαι ἕτερον οἷον αὐτό, ζῷον μὲν ζῷον, φυτὸν δὲ φυτόν, ἵνα τοῦ ἀεὶ καὶ τοῦ θείου μετέχωσιν, ᾗ

[1]) Cf. Aristot. Metaph. Z 1033b 17. 1039b 24. Λ 1069b 35.

δύνανται. πάντα γὰρ ἐκείνου ὀρέγεται κἀκείνου ἕνεκα πράττει ὅσα πράττει κατὰ φύσιν. ἐπεὶ οὖν κοινωνεῖν ἀδυνατεῖ τοῦ ἀεὶ καὶ τοῦ θείου τῇ συνεχείᾳ, διὰ τὸ μηδὲν ἐνδέχεσθαι τῶν φθαρτῶν ταὐτό, καὶ ἓν ἀριθμῷ διαμένειν, ᾗ δύναται μετέχειν ἕκαστον, κοινωνεῖ ταύτῃ, τὸ μὲν μᾶλλον, τὸ δ' ἧττον.

de gen. et int. II 10. 336b 26

τοῦτο δ' εὐλόγως συμβέβηκεν. ἐπεὶ γὰρ ἐν ἅπασιν ἀεὶ τοῦ βελτίονος ὀρέγεσθαί φαμεν τὴν φύσιν, βέλτιον δὲ τὸ εἶναι ἢ τὸ μὴ εἶναι . . . τοῦτο δ' ἀδύνατον ἐν ἅπασιν ὑπάρχειν διὰ τὸ πόῤῥω τῆς ἀρχῆς ἀφίστασθαι, τῷ λειπομένῳ τρόπῳ συνεπλήρωσε τὸ ὅλον ὁ θεὸς ἐντελεχῆ ποιήσας τὴν γένεσιν.

de gen. anim. II 1. 731b 31

ἐπεὶ γὰρ ἀδύνατος ἡ φύσις τοῦ τοιούτου γένους ἀΐδιος εἶναι, καθ' ὃν ἐνδέχεται τρόπον, κατὰ τοῦτόν ἐστιν ἀΐδιον τὸ γινόμενον. ἀριθμῷ μὲν οὖν ἀδύνατον . . . . εἴδει δ' ἐνδέχεται. διὸ γένος ἀεὶ ἀνθρώπων καὶ ζώων ἐστὶ καὶ φυτῶν [1]).

Pseudocell. IV 1—4

καὶ γὰρ αὐτὰς τὰς δυνάμεις καὶ τὰ ὄργανα καὶ τὰς ὀρέξεις τὰς πρὸς τὴν μίξιν ὑπὸ τοῦ θεοῦ δεδομένας τοῖς ἀνθρώποις οὐχ ἡδονῆς ἕνεκα δεδόσθαι συμβέβηκεν, ἀλλὰ τῆς εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον διαμονῆς τοῦ γένους. ἐπειδὴ γὰρ ἀμήχανον ἦν θνητὸν φύντα θείου βίου κοινωνῆσαι, τὴν τοῦ γένους ἀθανασίαν, φθειρομένην καθ' ἕκαστον ἀνεπλήρωσεν ὁ θεός, ἀκατάληκτον ποιήσας καὶ συνεχῆ ταύτην τὴν γένεσιν. ἔπειτα δὲ καὶ τὴν αὐτὴν τῷ ἀνθρώπῳ σύνταξιν πρὸς τὸ ὅλον, ὅτι μέρος ὑπάρχων οἴκου τε καὶ πόλεως καὶ τὸ μέγιστον κόσμου συμπληροῦν ὀφείλει τὸ ἀπογινόμενον τούτων ἕκαστον, ἐὰν μέλλῃ μήτε συγγενικῆς ἑστίας λειποτάκτης γίνεσθαι μήτε πολιτικῆς μήτε μὴν τῆς θείας .... ταῦτα οὖν προδιανοουμένους οὐ δεῖ ὁμοίως τοῖς ἀλόγοις ζῴοις προσέρχεσθαι τοῖς ἀφροδισίοις, ἀλλ' ὡς ἀναγκαῖον καλὸν ἡγουμένους εἴπερ ἀναγκαῖον καὶ καλὸν εἶναι νομίζουσιν οἱ ἀγαθοὶ τῶν ἀνθρώπων τὸ μὴ μόνον πολυανδρεῖσθαι τοὺς οἴκους καὶ τὸν πλείονα τῆς γῆς τόπον πληροῦσθαι — ἡμερώτατον γὰρ ἁπάντων καὶ βέλτιστον ζῷον ἄνθρωπος — ἀλλὰ καὶ τὸ μέγιστον εὐανδρεῖσθαι.

Phil. de aet. m. c. XIII

ὅπερ οὐκ ἴσχυσε λαβεῖν ἡμῶν ἕκαστος, τοῦθ' ἅπαντι τῷ γένει δωρησαμένης (scil. τῆς φύσεως) τὸ ἀθάνατον. μένει γὰρ εἰς ἀεί,

[1]) Cf. etiam I 2. 716a 24. 766a 5sq.

φθειρομένων τῶν ἐν εἴδει, τεράστιον ὡς ἀληθῶς καὶ θεῖον ἔργον . . . c. XII ἔτικτεν (scil. ἡ γῆ) ἀνθρώπους ὑπὲρ δυοῖν τοῖν ἀναγκαιοτάτοιν, ἑνὸς μὲν τοῦ μὴ λειποτακτεῖν τάξιν οἰκείαν καὶ μάλιστα ἐν σπορᾷ καὶ γενέσει τῶν χερσαίων ἁπάντων ἀρίστου καὶ ἡγεμόνος ἀνθρώπου . . . ἡμερώτατον γὰρ ζῷον ὁ ἄνθρωπος, λόγον δωρησαμένης φύσεως αὐτῷ γέρας, ᾧ καὶ τὰ ἐξηγριωμένα πάθη κατεπᾴδεται καὶ τιθασσεύεται.

Vides eadem iisdem saepe verbis explicari. Iam quaeritur, utrum Aristotele Pseudocellus, Pseudocello Philo sit usus, an et Pseudocellus et Philo sive Aristotelem sive auctorem Peripateticum sive ambos in manibus habuerint. Atque si respexeris alia Pseudocellum cum Aristotele habere communia quae in Philonis loco desunt (Arist. συνεπλήρωσε τὸ ὅλον ὁ θεὸς ἐντελεχῆ ποιήσας τὴν γένεσιν = Pseudocell. καθ' ἕκαστον ἀνεπλήρωσεν ὁ θεὸς ἀκατάληκτον ποιήσας καὶ συνεχῆ ταύτην τὴν γένεσιν. Arist. κοινωνεῖν τοῦ θείου = Pseudoc. θείου βίου κοινωνῆσαι), alia Pseudocellum cum Philone quae apud Aristotelem non inveniuntur (Pseudoc. μήτε συγγενικῆς ἑστίας λειποτάκτης γίνεσθαι = Phil. ὑπὲρ τοῦ μὴ λειποτακτεῖν τάξιν οἰκείαν. Pseudoc. ἡμερώτατον γὰρ ἁπάντων καὶ βέλτιστον ζῷον ἄνθρωπος = Phil. ἡμερώτατον γὰρ ζῷον ὁ ἄνθρωπος), aliquid saltem quod Pseudocellus omisit (vocem εἶδος) etiam Aristotelem cum Philone, assentieris verisimillimum esse et Pseudocellum et Philonem eidem sua debere auctori Peripatetico. Praeter quem etiam Aristotelem ipsum num in manibus habuerint, in medio relinquam. Quis fuerit ille auctor non erit dubium, si consideraveris Philonis locum inter Critolai argumenta legi.

Rationem autem quam inter Pseudocellum et Philonem observamus, eandem versimillimam esse putaverim inter Pseudocellum et Pseudaristoteliorum Oeconomicorum libri III auctorem, Musonium, Antipatrum, Hieroclem, ceteros de matrimonio librorum auctores. Nam Pseudaristotelis (Oecon. III 143, 17. 144, 10) et Musonii (Stob. Flor. 67, 20)[1]) locis quos dico cum Pseudocello comparatis nonnullas sententias easdem apud hunc et illos occurrere intelleges.

[1]) Cf. etiam Antipatrum apud Stob. Flor. 67, 25 et Hieroclem ibid. 67, 21; qui iam minus cum Pseudocello conveniunt quam illi.

Pseudaristoteles (ed. Susemihl, Lips. 1887).

143, 17: *ubi autem tantum studium fit pro corporis esca, ad quam animae semen consumitur, quid si pro suis liberis matre atque nutrice, nonne omne studium est faciendum? hoc enim solo omne mortale semper factum immortalitatis participat, et omnes petitiones ac orationes divum permanent paternorum. unde qui contemnit hoc, et deos videtur neglegere.*

144, 10: *propter quae non decet recte sapientem nec ubique ponere corpus suum nec immittere ad quamcunque contigerit proprium semen, ut non de illegitimis et vilibus generibus similes hiis, qui legitime procreati sunt. nam privat uxorem quidem decenti honore, filiis autem opprobrium adiungit.*

Musonius

ἐπεὶ τοῦ χάριν ὁ τοῦ ἀνθρώπου δημιουργὸς πρῶτον μὲν ἔτεμε δίχα τὸ γένος ἡμῶν, εἶτ' ἐποίησεν αὐτῷ διττὰ αἰδοῖα . . ., εἶτα δὲ ἐνεποίησεν ἐπιθυμίαν ἰσχυρὰν ἑκατέρῳ θατέρου τῆς θ' ὁμιλίας καὶ τῆς κοινωνίας καὶ πόθον ἰσχυρὸν ἀμφοῖν ἀλλήλων ἐνεκέρασεν, . . .; ἆρ' οὖν οὐ γνώριμον, ὅτι ἐβούλετο συνεῖναί τε αὐτῷ . . . καὶ γένεσιν παίδων καὶ τροφὴν ἅμα ποιεῖθαι, ὡς ἂν τὸ γένος ἡμῶν ἀΐδιον ᾖ ὅπως οἶκοι ὦσιν ἐν τῇ πόλει αὐτοῦ καὶ ὅπως τὸ κοινὸν ἕξει καλῶς . . ., καὶ πόλεως ἑκάστῳ τῆς ἑαυτοῦ φροντιστέον καὶ τῇ πόλει οἶκον περιβλητέον. ἀρχὴ δὲ οἴκου περιβολῆς γάμος. ὥστε ὁ ἀναιρῶν ἐξ ἀνθρώπων γάμον ἀναιρεῖ μὲν οἶκον, ἀναιρεῖ δὲ πόλιν, ἀναιρεῖ δὲ σύμπαν τὸ ἀνθρώπειον γένος.

Tamen apparet illos (Pseudaristotelem, Musonium, Antipatrum, Hieroclem) modo de matrimonio, eius condicione, fine, Pseudocellum vero de ἀφροδισίοις omnino maxima capitis parte (§§ 1—5, 9—14) disputare, nonnulla quidem de matrimonio addere (§ 6—8). Illi non solum multo longius et accuratius materiam suam tractant, sed etiam alio sensu. Matrimonii finem non modo in generis humani conservatione et immortalitate, in gentis, civitatis, mundi, deorum felicitate et salute vident (ut Pseudocellus), sed etiam in propria mariti et patris familias felicitate[1]). Itaque voluptatem vel

---

[1]) Cf. Muson. l. l.: ἀνδρῶν δὲ καὶ γυναικῶν κοινωνίας ἄλλην οὐκ ἂν εὕροι τις οὔτ' ἀναγκαιοτέραν οὔτε προσφιλεστέραν, ποῖος γὰρ ἑταίρῳ οὕτω

philosopho e matrimonio manantem non plane vituperare et contemnere videntur, non tam Stoica quam eclectica quadam ratione nixi. Addo nulla ceteroquin vestigia Stoicae indolis et auctoritatis in Pseudocelli libello reperiri (cf. pag. 46. 63). Itaque ratio eorum quos dixi scriptorum cum Pseudocello ea verisimilis mihi esse videtur, ut et hic et illi ad communem vel communes fontes sive Peripateticos sive eclecticos sint referendi[1]).

2. Cum iis quae sequuntur (§§ 6—8) primum Pseudocallicratidae Pythagorei de familiarum felicitate libri locus ab Ioanne Stobaeo traditus (Flor. III 85, 18), deinde alia Pythagorea duo fragmenta in Arii Didymi Epitoma (Mullach Fr. ph. gr. II 99) et in Stobaei Florilegio (IV 297, 14) conservata, tum Plutarchi (de educ. lib. 19. Coniug. praec. 14), postremo Aristotelis (Eth. Nic. θ 12. 1160b 32sq.) et Platonis (Legg. VI 622 C. 773AB) loci tam sententiis quam verbis aperte cohaerent. Compares modo inter se locos

Platonis

περὶ προικὸς εἴρηται μὲν καὶ πρότερον, εἰρήσθω δὲ πάλιν, ὡς ἴσα ἀντὶ ἴσων ἐστὶ τῷ μήτε λαμβάνοντι μήτε ἐκδιδόντι . . . ὕβρις δὲ ἧττων γυναιξὶ καὶ δουλεία ταπεινὴ καὶ ἀνελεύθερος διὰ χρήματα τοῖς γήμασι γίγνοιτο ἄν. ὦ παῖ, τοίνυν φῶμεν ἀγαθῶν πατέρων φύντι τοὺς παρὰ τοῖς ἔμφροσιν εὐδόξους γάμους χρὴ γαμεῖν, οἵ σοι παραινοῖεν ἂν μὴ φεύγειν τὸν τῶν πενήτων μηδὲ τὸν τῶν πλουσίων διώκειν διαφερόντως γάμον, ἀλλ᾽ ἐὰν τἆλλα ἰσάζῃ, τὸν ὑποδεέστερον ἀεὶ τιμῶντα εἰς τὴν κοινωνίαν ξυνιέναι. τῇ τε γὰρ πόλει ξύμφορον ἂν εἴη ταύτῃ ταῖς τε ξυνιούσαις ἑστίαις. τὸ γὰρ ὁμαλὸν

προσηνής, ὡς γυνὴ καταθύμιος τῷ γεγαμηκότι . . . . τίνος δὲ παρουσία μᾶλλον ἢ λύπην ἐλαφρύνειεν ἂν ἢ χάριν ἐπαυξήσειεν ἢ συμφορὰν ἐπανορθώσειεν; Cf. etiam Hieroclem apud Stob. Flor. 67, 21. 75, 5.

[1]) Qua de re copiose disputavit Praechter in libro modo foras misso (Hierokles der Stoiker, Leipzig 1901) p. 137 sq., qui Pseudocelli sententias e Peripatetico fonte manasse negans ad Stoicos posteriores refert. Equidem confiteor me non videre, cur congruentia illa inter Pseudocellum et illos — neque tam magna neque tam mira quam Praechtero videtur — ea qua proponit ratione explicanda sit. Sed fusius de hac re disputare hoc loco iam non licet.

καὶ ξύμμετρον ἀκράτου μυρίον διαφέρει πρὸς ἀρετήν ... καὶ κατὰ παντὸς εἷς ἔστω μῦθος γάμου· τὸν γὰρ τῇ πόλει δεῖ συμφέροντα μνηστεύειν γάμον ἕκαστον, οὐ τὸν ἥδιστον αὐτῷ ... τούτων δὴ χάριν ἐᾷν μὲν νόμῳ τὰ τοιαῦτα ἀναγκαῖον, ἐπᾴδοντα δεῖ πείθειν πειρᾶσθαι τὴν τῶν παίδων ὁμαλότητα αὐτῶν αὐτοῖς τῆς τῶν γάμων ἰσότητος ἀπλήστου χρημάτων οὔσης περὶ πλείονος ἕκαστον ποιεῖσθαι, καὶ δι' ὀνείδους ἀποτρέπειν τὸν περὶ τὰ χρήματα ἐν τοῖς γάμοις ἐσπουδακότα.

Aristotelis

ἀνδρὸς δὲ καὶ γυναικὸς ἀριστοκρατικὴ φαίνεται· κατ' ἀξίαν γὰρ ὁ ἀνὴρ ἄρχει καὶ περὶ ταῦτα ἃ δεῖ τὸν ἄνδρα ... ἐνίοτε δὲ ἄρχουσιν αἱ γυναῖκες ἐπίκληροι οὖσαι· οὐ δὴ γίνονται κατ' ἀρετὴν αἱ ἀρχαὶ ἀλλὰ διὰ πλοῦτον καὶ δύναμιν, καθάπερ ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις.

Pseudocelli

ὅθεν ἁμαρτάνουσι πολλοὶ μὴ πρὸς τὸ μέγεθος τῆς τύχης μηδὲ πρὸς τὸ συμφέρον τῷ κοινῷ συνιστάντες τοὺς γάμους, ἀλλὰ πρὸς τὸν πλοῦτον ἢ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ γένους ἀποβλέποντες ... τοιγάρτοι ἀντὶ συμφωνίας διαφωνίαν καὶ ἀντὶ ὁμοφροσύνης διχοφροσύνην κατασκευάζουσι περὶ ἡγεμονίας διαμαχόμενοι πρὸς ἀλλήλους. ἡ μὲν γὰρ ὑπερέχουσα πλούτῳ καὶ γένει καὶ φίλοις ἄρχειν προαιρεῖται τοῦ ἀνδρὸς παρὰ τὸν τῆς φύσεως νόμον. ὁ δέ γε διαμαχόμενος ... ἀδυνατεῖ τῆς ἡγεμονίας ἐφικέσθαι.

Pseudocallicratidae

γαμίσκοντα δεῖ γαμὲν ποτὶ τὰν αὐτῷ τύχαν, ἵνα μήτε ὑπὲρ τὰν δύναμιν μήτε μείονα τᾶς δυνάμιος τὸν γάμον ἐπάγηται, ἀλλὰ ποτὶ λόγον τᾶς ἰδίας δυνάμιος. οἱ μὲν γὰρ ὑπὲρ τὰν δύναμιν ἐπάγοντες στασιάζοντι διὰ τὰν ἁγεμονίαν. ἁ μὲν γὰρ τῷ πλούτῳ καὶ τῷ γένει καθυπερέχοισα τἀνδρὸς ἄρχειν προαιρεῖται, ὁ δὲ ἀνάξιον ἁγεῖται καὶ παρὰ φύσιν συγχωρέν.

Pythagorei

γάμει ἐκ τῶν ὁμοίων, ἐὰν δ' ἐκ τῶν κρειττόνων γήμῃς, δεσπότας καὶ οὐ συγγενεῖς κτήσῃ. πολιτεία δὲ πρώτη, σύνοδος ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς κατὰ νόμον ἐπὶ τέκνων γενέσει καὶ βίου κοινωνίᾳ. τοῦτο δὲ προσονομάζεται μὲν οἶκος, ἀρχὴ δὲ πόλεώς ἐστι.

Plutarchi

πειρατέον δὲ τοὺς τῶν ἡδονῶν ἥττους καὶ πρὸς τὰς ἐπιτιμήσεις δυσηκόους γάμῳ καταζεῦξαι, δεσμὸς γὰρ οὗτος τῆς νεότητος ἀσφαλέστατος. ἐγγυᾶσθαι δὲ δεῖ τοῖς υἱέσι γυναῖκας μήτ' εὐγενεστέρας πολλῷ μήτε πλουσιωτέρας. τὸ γὰρ τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα σοφόν. ὡς οἵ γε μακρῷ κρείττους ἑαυτῶν λαμβάνοντες οὐ τῶν γυναικῶν ἄνδρες, τῶν δὲ προικῶν δοῦλοι λανθάνουσι γιγνόμενοι. ὥσπερ ἐσόπτρου κατεσκευασμένου χρυσῷ καὶ λίθοις ὄφελος οὐδέν ἐστιν, εἰ μὴ δείκνυσι τὴν μορφὴν ὁμοίαν, οὕτως οὐδὲ πλουσίας γαμετῆς ὄνησις, εἰ μὴ παρέχει τὸν βίον ὅμοιον τῷ ἀνδρὶ καὶ σύμφωνον τὸ ἦθος.

Vides iam ipse Pseudocallicratidam et argumento et verbis omnium proxime ad Pseudocellum accedere. Apparet Pseudocallicratidam a Pseudocello aut Pseudocellum a Pseudocallicratida cognitum et compilatum fuisse aut utrumque communi fonte usum esse. Et hoc verisimilius esse videtur quam illud. Nam non probabile est Pseudocallicratidam Pseudocello usum esse. Compares modo Pseudocallicratidae accuratam et copiosam de re familiari disputationem cum brevi paucis verbis materiam eandem consummante Pseudocelli excursu. Nec conici potest Pseudocellum Pseudocallicratidae scriptum adhibuisse. Elucet enim partem capitis eius totam (§ 1—8) in duas secerni partes minores, fonte qui subest utrique differentes. Alteram dico continentem § 1—5, alteram § 6—8. Neque ineptum coniectare priorem illam a Pseudocallicratida alienam ex alio, Peripatetico verisimillime, fonte manasse. Tamen non putem totam hanc capitis partem (§ 1—8) ab ipso Pseudocello e duobus diversis compilatam esse libris. Apertissime enim ambae quas dixi primae illius partis particulae a reliqua capitis eiusdem (§§ 9—14) indole discrepant, ita quidem ut cogitationum et affectus honesti elatione quadam illae uberiores sint, praeceptis vero singulis haec magis abundet. Atque cohaerent ipsae inter se angustius et scriptorum eorundem memoria (Platonis, Aristotelis, Plutarchi) et argumento atque indole, vix ut arbitrer secernendam esse re vera primae partis illius (§§ 1—8) auctoritatem, ut duobus diversis attribuenda sit fontibus. Nam quae in §§ 6—8

de familiae et rei publicae felicitate disputantur, cum antecedentibus quidem (§ 5) coniuncta sunt, cum continuent et latius explicent quae illic de familiae et rei publicae salute, altera ab altera pendente animadversa sunt. Sed cum posteriore capitis parte (§§ 9—14), quae de generantium libidine coercenda et dirigenda disserit, laxe admodum conexa esse videntur, sententiarum quae alteris illis particulis (§§ 1—5, 6—8) tractantur cum postrema ea et subsequente (§§ 9—14) nullo nec verborum nec cogitationum nexu. Et si contuleris § 8 exeuntem cum subsequente § 9, videbis proponi haec, velut si primum omnino scriptor de generatione et generantibus loqui coeperit, ad novam plane transeat materiam, non vero redeat ad ea de quibus iam antea (§§ 1—4) fuse disseruit. Quare duarum quas dico capitis partium maiorum (§§ 1—8, 9—14) si agnoscimus aliquod discrimen, duarum vero minorum (§ 1—5, 6—8) conexum, conicere oportet caput totum non e trium diversorum librorum pannis esse consutum, sed e duobus: altero qui subsit ut primae partis (§§ 1—8) fons, altero e quo reliquum fluxerit caput (§§ 9—14). Tum autem parum probabile est primae partis totius auctorem esse Pseudocallicratidam. Nam modo particula altera partis primae (§§ 6—8) cum Pseudocallicratida cohaeret; altera vero (§§ 1—5) eiusdem memoriae expers est. Pseudocelli autem cum illo Pythagoreo affinitas optime ita explicatur, ut tertius communis quidam statuatur auctor quocum et Pseudocelli §§ 1—8 et Pseudocallicratidae scriptum conexa sint. Certius tamen auctorem cum designare non possim, satis habeo coniecisse Peripateticum eum fuisse.

3. Alterius partis (§§ 9—14) auctorem inter plurimos aetatis nostrae viros doctos constat[1]) Aristoxenum esse[2]), quem aequo iure pro Pythagoreo atque pro Peripatetico habeas. Modo ambigi potest, utrum ea capitis pars ex illius libro integro fluxerit, ut censent Rohde et Cobet, an ex alio quodam „scriptore recentiore, qui Aristoxeni disputationem suum in usum

[1]) Cf. Cobet, Collect. crit. p. 391 sq. Rohde, Rhein. Mus. 27, 52. Nauck, Iambl. v. Pyth. p. 148.

[2]) Solus Wyttenbach (Bibl. crit. VIII 113) Aristoxenum e Pseudocelli libello hausisse arbitratus est. Praechter l. l. de Stoicis posterioribus cogitat.

converterit", quae est opinio Nauckii. Quae quomodo re vera se habeant, disceptare conemur.

Ac primum duos aliorum scriptorum respiciamus locos qui cum Pseudocello necessario cohaerent auctoritatemque eius Aristoxeniam testantur. Dico fragmentum a Stobaeo ut Aristoxenium[1]) laudatum, praeterea Iamblichi de vita Pythagorae libri §§ 209—213. Quorum inter se et cum Pseudocello ratio ut explicetur, conferas primum huius locum cum Iamblicho et Stobaeo.

Pseudocellus

περὶ γενέσεως οὖν σκοπουμένους τάδε χρὴ πράττειν. καθόλου μὲν δὴ φυλάττεσθαι χρὴ πᾶν τὸ ἀνόμοιον καὶ ἀτελές· οὔτε γὰρ τῶν φυτῶν τὰ ἀτελῆ οὔτε τῶν ζῴων εὔκαρπα γίνεται, ἀλλὰ δεῖ γενέσθαι τινὰ χρόνον πρὸς τὰς καρποφορίας, ὅπως ἐξ ἰσχυόντων τε καὶ τετελειωμένων τῶν σωμάτων τὰ σπέρματα καὶ οἱ καρποὶ γίνωνται. ὅθεν δεῖ τοὺς παῖδας καὶ τὰς παρθένους ἐν γυμνασίοις τε καὶ καρτερίαις ταῖς προσηκούσαις τρέφειν καὶ τροφὴν προσφέρεσθαι τὴν ἁρμόζουσαν φιλοπόνῳ τε καὶ σώφρονι καὶ καρτερικῷ βίῳ. πολλὰ δὴ τῶν κατὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον τοιαῦτά ἐστιν, ἐν οἷς βέλτιον ἡ ὀψιμαθία. διὸ καὶ πρὸς τὴν τῶν ἀφροδισίων χρῆσιν οὕτως ἄγεσθαι χρὴ τὸν παῖδα, ὡς μηδὲ ἐπιζητεῖν πρὸ τῶν εἴκοσιν ἐτῶν τὴν τοιαύτην χρῆσιν, ἀλλὰ καὶ χρησάμενον σπανίως χρῆσθαι. ἔσται δὲ τοῦτο, ἐὰν καλὸν καὶ τίμιον εἶναι νομίζῃ τὴν εὐεξίαν καὶ τὴν ἐγκράτειαν. δεῖ δὲ καὶ παιδεύειν τὰ τοιαῦτα τῶν νομίμων ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς πόλεσι, τὸ μήτε μητρὶ συγγίνεσθαι μήτε θυγατρὶ μήτε ἀδελφῇ, μήτε ἐν ἱεροῖς μήτε ἐν φανερῷ τόπῳ. καλὸν γάρ ἐστι καὶ πρόσφορον τὸ ὡς πλεῖστα κωλύματα εἶναι τῆς ἐνεργείας ταύτης. καθόλου δὲ δεῖ περιαιρεῖν τάς τε παρὰ φύσιν γεννήσεις καὶ τὰς μεθ' ὕβρεως γινομένας, καταλιμπάνειν δὲ τὰς κατὰ φύσιν καὶ μετὰ σωφροσύνης ἐπὶ τεκνοποιίᾳ σώφρονί τε καὶ νομίμῳ γινομένας. δεῖ δὲ πολλὴν πρόνοιαν ποιεῖσθαι τοὺς τεκνοποιουμένους τῶν ἐσομένων τέκνων. πρώτη μὲν οὖν καὶ μεγίστη φυλακὴ πρὸς γέννησιν τῷ τεκνοποιεῖν βουλομένῳ δίαιτα σωφρονικὴ καὶ ὑγιεινή, ὡς μήτε πληρώσει χρῆσθαι τροφῆς ἀκαίρου μήτε μέθῃ μήτε ἄλλῃ τινὶ ταραχῇ, ἐξ ὧν χείρονες αἱ τῶν σωμάτων ἕξεις γίνονται· μάλιστα δὲ πάντων προσήκει φυλάττεσθαι τὸ καθεστηκυίας τὰς διανοίας τὰς

[1]) Flor. III 101, 4.

μίξεις γίνεσθαι. ἐκ φαύλων γὰρ καὶ ἀσυμφώνων καὶ ταραχωδῶν ἕξεων μοχθηρὰ γίνεται τὰ σπέρματα.

Iamblich. (ed. Nauck)

περὶ δὲ γεννήσεως τάδε λέγειν αὐτοὺς ἔφασαν. καθόλου μὲν ᾤοντο δεῖν φυλάττεσθαι τὸ καλούμενον προφερές· οὔτε γὰρ τῶν φυτῶν τὰ προφερῆ οὔτε τῶν ζώων εὔκαρπα γίνεσθαι, ἀλλὰ δεῖν ἐγγενέσθαι τινὰ χρόνον πρὸ τῆς καρποφορίας, ὅπως ἐξ ἰσχυόντων τε καὶ τετελειωμένων τῶν σωμάτων τὰ σπέρματα καὶ οἱ καρποὶ γίνωνται. δεῖν οὖν τούς τε παῖδας καὶ τὰς παρθένους ἐν πόνοις τε καὶ γυμνασίοις καὶ καρτερίαις ταῖς προσηκούσαις τρέφειν, τροφὴν προσφέροντας τὴν ἁρμόττουσαν φιλοπόνῳ τε καὶ σώφρονι καὶ καρτερικῷ βίῳ. πολλὰ δὲ τῶν κατὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον τοιαῦτα εἶναι, ἐν οἷς βέλτιόν ἐστιν ἡ ὀψιμαθία, ὧν εἶναι καὶ τὴν τῶν ἀφροδισίων χρείαν. δεῖν οὖν τὸν παῖδα οὕτως ἄγεσθαι, ὥστε μὴ ζητεῖν ἐντὸς τῶν εἴκοσιν ἐτῶν τὴν τοιαύτην συνουσίαν. ὅταν δ' εἰς τοῦτο ἀφίκηται, σπανίοις εἶναι χρηστέον τοῖς ἀφροδισίοις. ἔσεσθαι δὲ τοῦτο, ἐὰν τίμιόν τε καὶ καλὸν εἶναι νομίζηται ἡ εὐεξία· ἀκρασίαν γὰρ ἅμα καὶ εὐεξίαν οὐ πάνυ γίνεσθαι περὶ τὸν αὐτόν. ἐπαινεῖσθαι δ' αὐτοῖς ἔφασαν καὶ τὰ τοιάδε τῶν προϋπαρχόντων νομίμων ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς πόλεσι, τὸ μήτε μητράσι συγγίνεσθαι μήτε θυγατρὶ μήτ' ἀδελφῇ, μήτ' ἐν ἱερῷ τόπῳ μήτ' ἐν τῷ φανερῷ. καλόν τε γὰρ εἶναι καὶ σύμφορον τὸ ὡς πλεῖστα γίνεσθαι κωλύματα τῆς ἐνεργείας ταύτης. ὑπελάμβανον δ' ὡς ἔοικεν, ἐκεῖνοι οἱ ἄνδρες περιαιρεῖν μὲν δεῖν τάς τε παρὰ φύσιν γεννήσεις καὶ τὰς μεθ' ὕβρεως γιγνομένας, καταλιμπάνειν δὲ τῶν κατὰ φύσιν τε καὶ μετὰ σωφροσύνης γινομένων τὰς ἐπὶ τεκνοποιίᾳ σώφρονί τε καὶ νομίμῳ γινομένας. ὑπελάμβανον δὲ δεῖν πολλὴν πρόνοιαν ποιεῖσθαι τοὺς τεκνοποιουμένους τῶν ἐσομένων ἐκγόνων. πρώτην μὲν οὖν εἶναι καὶ μεγίστην πρόνοιαν τὸ προσάγειν αὐτὸν πρὸς τὴν τεκνοποιίαν σωφρόνως τε καὶ ὑγιεινῶς βεβιωκότα τε καὶ ζῶντα καὶ μήτε πληρώσει χρώμενον τροφῆς ἀκαίρως μήτε προσφερόμενον τοιαῦτα, ἀφ' ὧν χείρους αἱ τῶν σωμάτων ἕξεις γίνονται, μήτε δὴ μεθύοντά γε, ἀλλ' ἥκιστα πάντων· ᾤοντο γὰρ ἐκ φαύλης τε καὶ ἀσυμφώνου καὶ ταραχώδους κράσεως μοχθηρὰ γίνεσθαι τὰ σπέρματα.

Stob.

περὶ δὲ γενέσεως παίδων τάδε ἔλεγε· καθόλου μὲν φυλάττεσθαι τὸ καλούμενον προφερές· οὔτε γὰρ τῶν φυτῶν οὔτε τῶν ζώων

εὔκαρπα τὰ προφερῆ γίγνεσθαι· ἀλλὰ χρόνον τινὰ προπαρασκευάζεσθαι τῆς καρποφορίας, ἐν ᾧ ἐξισχύσαντα καὶ τετελειωμένα τὰ σώματα παρέχειν τά τε σπέρματα καὶ τοὺς καρποὺς δεδύνηται. πολλὰ δὲ εἶναι ἐν τῷ βίῳ, ἐν οἷς ἡ ὀψιμαθία ἐστὶ βελτίων, οἷον καὶ τὸ τοῦ ἀφροδισιάζειν πρᾶγμα. δέον οὖν ἐστὶ παῖδας οὕτως ἄγεσθαι διὰ τῶν ἀσκημάτων ἀσχόλους, ὥστε μὴ μόνον μὴ ζητεῖν, ἀλλ' εἰ δυνατόν, μηδὲ εἰδέναι τὴν τοιαύτην συνουσίαν ἐντὸς τῶν εἴκοσιν ἐτῶν. ὅταν δὲ καὶ εἰς τοῦτο ἀφίκηται, σπανίοις εἶναι χρηστέον τοῖς ἀφροδισίοις. τοῦτο γὰρ πρός τε τὴν τῶν γεννώντων καὶ γεννησομένων εὐεξίαν πολὺ συμβάλλεσθαι. ἔλεγε δὲ μήτε τροφῆς μήτε μέθης πλήρη ταῖς γυναιξὶν εἰς τὸ γεννᾶν ὁμιλεῖν· οὐ γὰρ οἷόν τε ἐκ φαύλης καὶ ἀσυμφώνου καὶ ταραχώδους κράσεως εὔρυθμα καὶ καλά, ἀλλ' οὐδὲ ἀγαθὰ τὴν ἀρχὴν γίγνεσθαι.

Clarum esse videtur Pseudocellum et Iamblichum cum verborum usu tum sententiarum serie atque ordine inter se congruere, simul vero utrumque a Stobaei fragmento sententiis compluribus quae apud Stobaeum modo adumbrantur vel omnino omittuntur, at a Pseudocello et Iamblicho explicantur, distare ita ut intellegi non possit, quonam modo ambo, alter ab altero separatus, alter cum altero nihil communicans, modo fragmento quod Stobaeus tradit eodem usus uterque in sententiis iisdem eundem in modum nectendis ac in verborum eorundem usu convenerint. Neque fieri potest ut Iamblichi sententiae ex Aristoxeni loco a Stobaeo conservato fluxerint, nullo alio modo cum Pseudocello coniunctae, nisi ita ut huius libellus a Stobaeo exscriptus sit. Nec magis verisimile esse videtur Pseudocellum et Iamblichum, etsi compluribus saeculis seiunctos, suo arbitrio suaque sponte Aristoxeni excerpto illo quod Stobaeus receperat, usos esse atque in sententiis et verbis, in explicandis nonnullis, omittendis compluribus sententiis mire secum congruisse, eadem plane compilasse, eadem ex ipsorum ingenio addidisse. Apparet potius vel alterum ex alterius libro sua excerpsisse vel ambos communem quendam fontem quartum, a Stobaei fonte alienum, adhibuisse.

Neque fieri potest ut Pseudocellus, laudatus ab Iamblicho ut clarus et vetus quidam Pythagoreus (Vit. Pyth. 267) sua ex Iamblichi scriptis compilaverit. Nec verisimile Iamblichum e Pseudocelli ipsius loco hausisse. Nam Iamblichi et Pseudo-

celli verba cum Stobaei fragmento comparanti apparet Iamblichum multo plura habere quae ad Stobaei illud fragmentum propius accedant et cum illius verbis congruant, quam Pseudocellum. Id quod ipse locis nonnullis scriptorum trium collatis vides.

Pseudocell.	Iamblich.	Stob.
καθόλου μὲν δὴ φυλάττεσθαι χρὴ πᾶν τὸ ἀνόμοιον καὶ ἀτελές . . .	καθόλου μὲν δεῖν φυλάττεσθαι τὸ καλούμενον προφερές . . .	καθόλου μὲν φυλάττεσθαι τὸ καλούμενον προφερές . . .
ὡς μηδὲ ἐπιζητεῖν πρὸ τῶν εἴκοσιν ἐτῶν τὴν τοιαύτην χρῆσιν, ἀλλὰ καὶ χρησάμενον σπανίως χρῆσθαι.	ὥστε μὴ ζητεῖν ἐντὸς τῶν εἴκοσιν ἐτῶν τὴν τοιαύτην συνουσίαν· ὅταν δ' εἰς τοῦτο ἀφίκηται, σπανίοις εἶναι χρηστέον τοῖς ἀφροδισίοις.	ὥστε μὴ μόνον μὴ ζητεῖν, ἀλλ' εἰ δυνατόν, μηδὲ εἰδέναι τὴν τοιαύτην συνουσίαν ἐντὸς τῶν εἴκοσιν ἐτῶν. ὅταν δὲ καὶ εἰς τοῦτο ἀφίκηται, σπανίοις εἶναι χρηστέον τοῖς ἀφροδισίοις.
ἐκ φαύλων γὰρ καὶ ἀσυμφώνων καὶ ταραχωδῶν ἕξεων μοχθηρὰ γίνεται τὰ σπέρματα.	ᾤοντο γὰρ ἐκ φαύλης τε καὶ ἀσυμφώνου καὶ ταραχώδους κράσεως μοχθηρὰ γίγνεσθαι τὰ σπέρματα.	οὐ γὰρ οἴεσθαι ἐκ φαύλης καὶ ἀσυμφώνου καὶ ταραχώδους κράσεως εὔρυθμα καὶ καλά, ἀλλ' οὐδὲ ἀγαθὰ τὴν ἀρχὴν γίγνεσθαι.

Quae Stobaei cum Iamblicho similitudo aperta num aliter explicari potest nisi ita ut Iamblichus et ipse alio quodam quarto fonte usus sit, qui cum exemplari a Stobaeo adhibito non sententiis quidem — quae ad Pseudocellum serie tota propius accedunt quam ad Stobaeum — at verbis singulis magis congruerit quam cum Pseudocello? Et cum parum verisimile esse modo ostenderim aut Pseudocellum ex Iamblicho aut Iamblichum e Pseudocello aut ambos e Stobaei fragmento Aristoxenio sua conscripsisse nec Stobaeum aut Pseudocello aut Iamblicho aut ambobus usum esse conici possit, restat unum utrumque, Pseudocellum et Iamblichum, alio quodam fonte eodem esse usos, sive Aristoxeno ipso,

sive iuniore quodam excerptore, ab altero illo quo Stobaeus usus est, diverso. Quibus certo demonstrari puto neque Wyttenbachii de Pseudocelli cum Aristoxeno ratione opinionem neque Nauckii eadem de re coniecturam stare posse. Nam Pseudocelli et Iamblichi fons a Stobaei fonte differt ita ut hic abbreviatum et contractum adhibuerit, quod illis plenum magis adfuerit et integrum. Quare proxima esse videtur suspicio Stobaei locum non ex Aristoxeni ipsius libro, sed e recentiore quodam Aristoxeni sententiarum selectore fluxisse, Iamblichi et Pseudocelli vel ex ipsius Aristoxeni libro integro vel e vetustiore excerptorum collectione altera. Et hoc minus probabile esse videtur quam illud. Nam primum parum verisimilis est coniectura duas fuisse unius libelli Aristoxenii excerptiones diversas, quarum alterius ortus ponendus esset ante Pseudocellani libelli aetatem ab ipsius Aristoxeni tempore haud adeo remotam. Praeterea respicienda Iamblichi cum Stobaeo ratio, in verborum usu similitudo et conexus. Quae an futura fuerint, nisi Iamblichi auctor etiam cum Stobaei fonte angustius cohaereret, dubitandum est. Verisimilius est inter Iamblichum et Stobaeum hanc rationem intercedere, ut fontes eorum cohaereant, ut exemplar ipsum cum excerpto, Iamblichum vero aeque ac Pseudocellum ex ipso Aristoxeni libro hausisse. Cui quidem restituendo si operam demus, ut primus et gravissimus testis adhibendus sit neque Stobaeus, quippe qui excerpta praebeat, neque Pseudocellus, sed Iamblichus, quippe qui sermone propius quam ille ad Stobaei fragmentum Aristoxenium accedat.

Addo praecepta quae ab Aristoxeno dantur et a Pseudocello repetuntur, Pythagoreae ethicae nequaquam fuisse propria, sed honesto et bono cuique probata et accepta.[1])

4. Iam possit quaestio moveri, num ea quam tractavimus opusculi Pseudocellani pars omnino angustius cum ceteris tribus cohaereat; num capitis eius argumentum libelli totius proposito, ut initio eius indicatum est, aptum atque

---

[1]) Cf. Plat. rep. V, 8, 459. 9, 461 c. Legg. VI, 18, 775; 23, 783 e, 784 a. VIII, 8, 840 D, 851 A B. — Diotogen. in Stob. Flor. II 103. — Plutarch. de liber. educ. 1, 3. — Iambl. vit Pyth. 78.

concinnum sit. Num ad universi et rerum naturam illustrandam ac describendam afferant quidquam de uxoris eligendae condicione, de coniugum concordia, de libidine coercenda cohortationes, dubitari possit. Si tamen accuratius res consideratur, totam illam de liberorum procreatione disputationem a reliqui opusculi proposito non abhorrere elucet. Nam de universi φύσει disputaturum se esse ut promittit auctor, ita re vera de ortu et interitu universi (c. I), elementorum (c. II), generis humani (c. III), familiae et civitatis (c. IV) libello toto loquitur. Neque vero hominis, universi membri haud infimi, omittere poterat „naturam" i. e. generationem, quomodo et quibus instituenda sit. Neque mirum philosophum de generationis istius instituto — familia — disserentem gravissimam putavisse felicitatem eius et salutem neque acquievisse in „natura" familiae quae sit explicanda, sed edocuisse, quid sit utile ac salutare. De homine loquitur non ut observator modo, sed ut amicus sapiens.

V.

1. De indole vero libelli disserentibus non omittendae videntur quaestiones duae: quid de immortali hominis natura et quid de divino rerum principio auctor crediderit. Atque ad priorem illam accedentibus respiciendi sunt loci duo. Alter in capite primo (§ 14): οἱ δὲ ἄνθρωποι καὶ τὰ λοιπὰ ζῷα μᾶλλον ὑποβεβηκότως τὸν καθόλου ὅρον τῆς φύσεως ἀμείβουσιν. οὐ γάρ ἐστιν ἐπανάκαμψις αὐτοῖς ἐπὶ τὴν πρώτην ἡλικίαν οὐδὲ ἀντιπερίστασις μεταβολῆς εἰς ἄλληλα, καθάπερ ἐπὶ πυρὸς καὶ ἀέρος καὶ ὕδατος καὶ γῆς, ἀλλὰ τὸν διὰ τῶν τεσσάρων τετραμερῆ κύκλον ἀνύσαντα κατὰ τὰς μεταβολὰς τῶν ἡλικιῶν αναλύεται καὶ ἀπογίνεται, alter in capite quarto (§ 2): καὶ γὰρ αὐτὰς τὰς δυνάμεις καὶ τὰ ὄργανα καὶ τὰς ὀρέξεις τὰς πρὸς τὴν μίξιν ὑπὸ τοῦ θεοῦ δεδομένας τοῖς ἀνθρώποις οὐχ ἡδονῆς ἕνεκα δεδόσθαι συμβέβηκεν, ἀλλὰ τῆς εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον διαμονῆς τοῦ γένους. ἐπειδὴ γὰρ ἀμήχανον ἦν θνητὸν φύντα θείου βίου κοινωνῆσαι, τὴν τοῦ γένους

ἀθανασίαν φθειρομένην καθ' ἕκαστον ἀνεπλήρωσεν ὁ θεὸς ἀκατάληκτον ποιήσας καὶ συνεχῆ ταύτην τὴν γένεσιν. Quae tam clara sunt, ut dubitari non possit quin auctor contendat genus quidem humanum aeternum esse, singulos vero homines morientes interire plane, mortali esse natura.[1])

Tamen qui cautius iudicat, e verbis quae attuli concludere dubitabit Pseudocellum animi humani naturam immortalem esse non credidisse. Nam etiam Plato et Aristoteles animalium singulorum et hominum mortalem, generis totius immortalem naturam statuerunt et Philo Alexandrinus de hominis ipsius mortalitate, generis humani immortalitate simillime atque Pseudocellus loquitur (cf. pag. 18. 48. 49).

Tamen constat Platonem docuisse animae (ψυχή)[2]), Aristotelem mentis (νοῦς ποιητικός)[3]), Philonem spiritus rationalis (πνεῦμα)[4]) naturam in singulis hominibus immortalem, aeternam esse. Primam illam de animalium et hominis — qui illorum esse videtur Aristoteli — mortali natura sententiam cum altera illa de singularis animae, mentis, spiritus aeternitate vix consociari posse quis neget? Quae sententiarum discordia[5]) cum non impediret non solum Philonem, sed etiam Aristotelem, quominus et hoc et illud doceret, cur fieri non potuit, ut etiam Pseudocellus menti humanae immortalem naturam tribueret? Sed quaestionem eam omnino non attigit. Itaque qui cautius de Pseudocelli philosophia iudicare vult, in medio relinquet, quid ea de re cogitaverit. Quare ratio Pseudocellanae de anima doctrinae quae sit cum Aristotelis, Peripateticorum[6]), Pythagoreorum[7]) doctrina, describi non potest.

---

[1]) A. Schmekel, Phil. d. M. Stoa, p. 433, 435 Pseudocellum defendere „die Verwerfung der persönlichen Unsterblichkeit" dicit.

[2]) Phaedr. 245 C. Phaed. 91 C—107 B. Rep. X 608 D sq.

[3]) Cf. An. 430 a 10—25. 408 b 18 sq. Metaph. 1070 a 25 sq.

[4]) Cf. qu. det. pot. ins. sol. § 90 sq. C (209 M) § 75 sq. (206 M) — qu. de s. immut. § 43 sq. (279 M) — de m. op. § 69 (16 M) § 146 (35 M).

[5]) Quae explicatur inde quod scriptores quos dico cum de mortali hominum natura agunt, de corporibus modo cogitant, non simul de animis.

[6]) Quorum alios, ut Theophrastum et Eudemum, aeternitatem mentis humanae superioris accepisse, alios ut Aristoxenum, Dicaearchum, Stratonem, Boëthum, Alexandrum Aphrodisiensem, eam negasse certum vel saltem probabile est. (Cf. Rohde, Psyche II, 309, 2[2]).

[7]) Quae restant nobis Pythagoreorum recentiorum fragmenta et quae

Iam alteram illam de divino rerum principio quaestionem aggredientibus respiciendus primum libelli locus quo de deo fusius disputari videtur. Dicit enim auctor IV, 2 haec: Καὶ γὰρ αὐτὰς τὰς δυνάμεις καὶ τὰ ὄργανα καὶ τὰς ὀρέξεις τὰς πρὸς τὴν μίξιν ὑπὸ τοῦ θεοῦ δεδομένας τοῖς ἀνθρώποις οὐχ ἡδονῆς ἕνεκα δεδόσθαι συμβέβηκεν, ἀλλὰ τῆς εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον διαμονῆς τοῦ γένους. ἐπειδὴ γὰρ ἀμήχανον ἦν θνητὸν φύντα θείου βίου κοινωνῆσαι, τὴν τοῦ γένους ἀθανασίαν φθειρομένην καθ᾽ ἕκαστον ἀνεπλήρωσεν ὁ θεὸς ἀκατάληκτον ποιήσας καὶ συνεχῆ ταύτην τὴν γένεσιν. Quibus verbis cave putes probari auctorem credere unum deum existere, rerum auctorem et rectorem summum. Nam voce ὁ θεός hic, ut apud alios scriptores, idem atque *numen* (*Gottheit*) significatur.

Mox scriptor ipse nos docet deum cuius mentionem modo fecit, unum esse e multis. Pergit enim ita (IV, 4): εἰ δὲ καὶ γεννήσουσιν οἱ τοιοῦτοι μεθ᾽ ὕβρεως καὶ ἀκρασίας, μοχθηροὶ οἱ γενόμενοι καὶ κακοδαίμονες ἔσονται καὶ βδελυροὶ ὑπό τε θεῶν καὶ δαιμόνων καὶ ἀνθρώπων καὶ οἴκων καὶ πόλεων. Et paulo post addit (IV, 5): διὰ γὰρ ταύτην τὴν αἰτίαν καὶ τὰς πόλεις εὐνομουμένας οἰκήσουσι καὶ τοὺς ἰδίους οἴκους κατὰ τρόπον οἰκονομήσουσι καὶ τοὺς θεοὺς δὲ φίλους αὐτοῖς καταστήσουσιν. Etiam III, 3 de compluribus diis loquitur: ἐπεὶ οὖν καθ᾽ ἑκάστην ἀποτομὴν ὑπερέχον τι γένος ἐντέτακται τῶν ἄλλων, ἐν μὲν οὐρανῷ τὸ τῶν θεῶν, ἐν δὲ γῇ ἄνθρωπος, ἐν δὲ τῷ μεταρσίῳ τόπῳ δαίμονες κ. τ. λ.

Sed opponi possit etiam alios philosophos statuere deos, caelestis regionis incolas existere, docere tamen praeter illos et insuper summum unum exstare divinum ens, motus omnis principium, causam rerum primam et finem supremum, velut δημιουργόν Timaei Platonici, aut πρῶτον κινοῦν, puram

---

nobis de eorum placitis traduntur, pleraque immortalem esse sive animae sive mentis naturam ex illorum opinione probant (cf. Alex. Polyh. apud Diog. L. VIII 28. — Onat. in Stob. Ecl. I 92. — Philol. apud Clem. Alex. Strom. III 433 A. — Philol., Archyt., Hippon. apud Claud. Mam. d. stat. an. II 7. Varr. Ant. rer. div. I 33 sq. 38. Plut. Epit. IV 7 [Diels Dox. 392]). Alia vero non tam clara sunt, ut aliquid certi concludere liceat (cf. Ps. Tim. d. an. m. c. VII. Stob. Ecl. I 420, II 350. Flor. 108, 81). — Cf. Schmekel l. l. p. 434.

ἐνέργειαν, cogitationem cogitationis Aristoteliam, aut mentem mundi et animam Stoae. Itaque quae Pseudocellus de diis disserat, optime cum unius dei, summi quidem et perfectissimi, opinione consociari posse. Ad haec respondeo Pseudocellum nusquam eiusmodi divini entis summi facere mentionem. Ubi motus et commutationis omnis causam commemorat (II, 1, 2, 22, 23), loquitur ita, ut vix ea pro Platonico deo aut Aristotelio illo primo movente aut Stoica mente universi haberi possit. Quae αἰτία γενέσεως sive τὸ ποιοῦν ἐν ἑτέρῳ τὴν γένεσιν appellatur, sive ἡ ἀεικίνητος φύσις, ἡ ἀεικυβερνῶσα. Cui ταὐτότης τοῦ ὑποκειμένου attribuitur et idem esse videtur atque τὸ ἀεικίνητον μέρος τοῦ κόσμου, quod ὑπεράνω σελήνης collocatur, quocum ἡ τοῦ ἡλίου φορὰ confertur, αἰτία γὰρ καὶ αὐτὴ τῆς γενέσεώς ἐστι. Opponitur ei τὸ δεχόμενον τὴν γένεσιν, ἡ ἀειπαθὴς φύσις, ἡ κυβερνωμένη, quae τὸ ἀειπαθὲς μέρος, τὸ πάσχον, τὸ γεννῶν ἐν αὐτῷ, τὸ ὑποκάτω σελήνης. Neque de superiore motus omnis causa divina quicquam commemoratur. Cuius locum universum (τὸ ὅλον καὶ τὸ πᾶν) tenere videtur[1]). Quod summum, perfectissimum, existendi causam generalem et communem putat. Ad illud omnia referuntur, ab illo pendent, conservantur, inde vitam hauriunt et aeternitatem. Hoc σύστημα τῶν ὅλων φύσεων αὐτοτελὲς καὶ τέλειον (I, 7), quod nulla alia re praeter et extra se ipsum eget, quo ceterae omnes naturae et res egent (τὰ μὲν οὖν ἐμπεριεχόμενα τῷ κόσμῳ πρὸς τὸν κόσμον ἔχει τὴν συναρμογήν, ὁ δὲ κόσμος πρὸς οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' αὐτὸς πρὸς αὑτόν I, 8), laudatur ut τὸ τοῖς ἄλλοις αἴτιον τῆς αὐτοτελείας, αὐτὸ ἐξ αὑτοῦ αὐτοτελές, τὸ τοῖς ἄλλοις αἴτιον τῆς αὐτοτελείας, αὐτὸ ἐξ αὑτοῦ αὐτοτελές, τὸ τοῖς ἄλλοις αἴτιον τῆς σωτηρίας καὶ διαμονῆς, αὐτὸ ἐξ αὑτοῦ σωζόμενον καὶ διαμένον, τὸ τοῖς ἄλλοις αἴτιον τῆς συναρμογῆς, αὐτὸ ἐξ αὑτοῦ συνηρμοσμένον. Mundus (sive universum) dicitur αἴτιος τοῖς ἄλλοις τοῦ εἶναι καὶ τοῦ σώζεσθαι καὶ τοῦ αὐτοτελῆ εἶναι, αὐτὸς ἐξ αὑτοῦ ἀΐδιος καὶ αὐτοτελὴς καὶ διαμένων τὸν πάντα αἰῶνα (I, 9). Extra eum nihil exstat omnino, in eo nihil, quod eo potentius sit (I, 11). Omnium

---

[1]) Cf. Aëtii Plac. I 7 [Diels Dox. 303b19] = Stob. Ecl. I 1 (περὶ θεοῦ): Μέλισσος καὶ Ζήνων τὸ ἓν καὶ πᾶν καὶ μόνον ἀΐδιον καὶ ἄπειρον τὸ ἕν.

rerum dux est summus, ordinis, vitae, animae auctor (ἄγεται γὰρ τὰ πάντα ὑπὸ τοῦ παντὸς καὶ κατὰ τοῦτο καὶ σώζεται καὶ συνήρμοσται καὶ βίον ἔχει καὶ ψυχήν I, 11). Neque prima et perfectissima corpora (τὰ πρῶτα κινούμενα κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως κύκλον ἀμείβοντα, διέξοδον οὐκ ἐπιδεχόμενα τῆς οὐσίας I, 12) et pars mundi caelestis iis repleta, motus et mutationis terrestris causa, excepta videntur et liberata ab universi illius auctoritate, quo continentur, cuius sunt pars, a cuius ordine pendent, quo egent et reguntur (τὰ μὲν οὖν ἐμπεριεχόμενα τῷ κόσμῳ πρὸς τὸν κόσμον ἔχει τὴν συναρμογήν, ὁ δὲ κόσμος πρὸς οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' αὐτὸς πρὸς αὑτόν . . . ἥλιος δὲ καὶ σελήνη καὶ οἱ πλάνητες καὶ οἱ ἀπλανεῖς κατὰ τὸ μέρος μὲν τῆς κοινῆς διακοσμήσεως αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ πρὸς οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' αὐτὸς πρὸς αὑτόν I, 8). Quare etiam motus illius terrestris et mutationum causa suprema universi ordo appellatur (εὖ δὲ ἔχει καὶ ἡ λόξωσις τῶν ζωδίων τοῦ πόλου πρὸς τὴν τοῦ ἡλίου φοράν. αἰτία γὰρ καὶ αὐτὴ τῆς γενέσεώς ἐστι. καθόλου δὲ ἡ τοῦ παντὸς διακόσμησις, ὥστε εἶναι ἐν αὐτῷ τὸ μὲν ποιοῦν, τὸ δὲ πάσχον II, 23). Difficultatem quidem aliquam praebet locus opusculi II, 2: αἱ δὲ μοῖραι αὐτοῦ (scil. τοῦ παντὸς) διορίζουσι καὶ τέμνουσι τό τε ἀειπαθὲς μέρος τοῦ κόσμου καὶ τὸ ἀεικίνητον. Quae dicuntur ita, velut si universo superiores etiam et potentiores putentur μοῖραι illae, universum in duas partes secernentes. Sed quid μοῖραι illae (licet sortes sive fata sive leges universi eas appelles) sibi habeant, quid earum momentum, quae cum universo, quae cum diis ratio sit, ne verbo quidem explicatur.

2. Denique assentiri non possum Zellero qui Pseudocellum summi principii divinitatem stoice conceptam affirmare, supremam motus omnis causam pro deo habere putat, cum dicit:[1] „Sie (scil. die Neupythagoreer) unterscheiden auch mit den Stoikern Gott und die Materie einfach als das Wirkende und das Leidende. Dies geschieht bei Ocellus de univ. II 1, wenn er die γένεσις und die αἰτία γενέσεως unterscheidet, jener die Veränderung, dieser das unveränderliche Beharren als Merkmal zuweist und daraus schliesst: ὅτι περὶ μὲν τὴν αἰτίαν τῆς γενέσεως τὸ ποιεῖν καὶ τὸ κινεῖν ἐστι,

[1]) Phil. d. Gr. III 2 p. 115³. Simillime Noack (Philosophiegeschichtl. Lexikon s. v. Okellos) verba facit.

περὶ δὲ τὸ δεχόμενον τὴν γένεσιν τό τε πάσχειν καὶ τὸ κινεῖσθαι. Neque A. Schmekelii (Phil. d. M. St. p. 432) opinionem sequi possum, qui Pseudocelli philosophiam cum Pseudotimaei, Pseudarchytae, Pseudophilolai confundit opinionibus eandemque omnibus dei notionem Platonicam tribuit, cum dicit: „Wir kommen jetzt zur zweiten Richtung (scil. des Neupythagoreismus). Ihre Auffassung vertreten hauptsächlich die Schriften, welche unter dem Namen des Timaeus, Ocellus, Archytas, Brontinus, Philolaus und vieler anderer gehen. Sie halten das Prinzip der Transcendenz durchweg aufrecht, indem sie die Gottheit oder die Monas möglichst weit über die Eins und Alles Seiende hinausrücken und etwas Besseres als die Vernunft nennen. Diese gilt nur als die Vermittlerin, welche die beiden Prinzipien, die Formen oder Ideen und den Stoff, zusammenführen. Ebenso wie sie hierin dem Platonisch-Aristotelischen Standpunkte huldigen, schliessen sie sich auch in der weiteren Ausführung der Lehre an die Auffassung dieser Philosophen an.“ — Equidem puto ex Pseudocelli opinione superiori mundi parti cum inferiore eandem esse rationem atque regenti et efficienti cum recto et patiente[1]) aeque atque illam quidem deorum esse, a diis incoli, hanc ab animalibus et hominibus; illam immutabilem, aeternam, hanc mutabilem, ortui et interitui subiectam. Illam vero a deo summo et uno moveri et regi aut pro deo ipso materiam movente et mutante haberi, cum deo confundi a Pseudocello certo negandum est. Nihil plane in toto opusculo exstat, quod eiusmodi opinionem probet vel verisimilem reddat. Pseudocelli philosophia nec cum Platonis nec Aristotelis nec Stoae de summo rerum principio congruit. Ab iis quae ceteri omnes, et veteres et recentiores, Pythagorei de summo principio divino docuerunt, abhorret. Nihil de deo creatore et rectore mundi supremo, nihil de anima mundi in omnibus vivente, omnia movente apud Pseudocellum legimus. Absoluta plane, perfecta, aeterna natura celebratur universi. Hoc a se ipso pendet, sui ipsius auctor est, conservator, tutor, dominus.

[1]) III 5: τῆς μὲν ἀεικινήτου φύσεως οὔσης, τῆς δὲ ἀειπαθοῦς, καὶ τῆς μὲν ἀεὶ κυβερνώσης, τῆς δὲ ἀεὶ κυβερνωμένης.

Nemini originem et salutem debet suam, neminis gratiam optat, iram timet, denique absolutum est.

Si vero nunc Pythagoreorum quos cognitos habemus, de summo rerum principio divino sententias contuleris, has quidem inter se congruere et eundem spirare animum religiosum videbis, ab illius vero placitis differre adeo, ut dubitaturus sis, an et illum et hos eiusdem sectae discipulos appelles. Deus celebratur ab iis ut ὁ πρᾶτος θεός, πρᾶτος βασιλεύς τε καὶ δυνάστας ἐν τῷ παντὶ καὶ ὅλῳ, qui ἀεὶ τὰ πάντα διοικεῖ τε καὶ ζώει αὐτὸς ἐν αὑτῷ κεκταμένος τὰν σοφίαν[1]), ὁ ἐν τῷ παντὶ πάντα διέπων, ὁ ἁγεμονεύων, οὔτε διακόνως ἔχων οὔτε ὑπηρέτας οὔτ' αὖ προστάξει τινὶ χρώμενος, qui αὐτὸς ἄρχει, ἄρχεται δ' ὑπ' οὐδενός, παρέχων ἀξιομίματον ἑαυτὸν ζᾶλον ἐντίθητι πᾶσι τᾶς αὐτῶ φύσιος[2]), τῶν φύσι τιμιωτάτων ἄριστον, quod rex in civitate, idem ipse in mundo[3]), ἀρχὴ τᾶς φύσιος, ἓν τὸ ἄριστον, ζῶον οὐράνιον, ἄφθαρτον, ἀρχά τε καὶ αἰτία τᾶς τῶν ὅλων διακοσμάσιος[4]). Οὗτος γάρ, Pseudarchytas inquit,[5]) ὁ κράτιστός ἐντι καὶ ὁ ἁγεμονεύων, καὶ τούτω ἕνεκα καὶ τὰ ἄλλα τῶν ἀγαθῶν δεῖ παρῆμεν. στρατεύματος μὲν γὰρ ἁγεῖται στραταγός, πλωτάρων δὲ κυβερνάτας, τῶ δὲ κόσμω θεός. Sapientissimus philosopho esse videtur ille qui cognovit: ὅτι ὁ θεὸς ἀρχά τε καὶ τέλος καὶ μέσον ἐντὶ πάντων τῶν κατὰ δίκαν τε καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον περαινομένων[6]). Motus omnis causam primam et supremam dicit deum, αἰτίαν τὰν κινάσοισαν τὰν ἐστὼ τῶν πραγμάτων ἐπὶ τὰν μορφώ, τὰν πράταν τᾷ δυνάμι καὶ καθυπερτάταν τᾶν ἀλλᾶν[7]). Ut alii quoque[8]), tria principia rerum esse putat: τόν τε θεὸν καὶ τὰν ἐστὼ τῶν πραγμάτων καὶ τὰν μορφώ, καὶ τὸν μὲν θεὸν τεχνίταν καὶ τὸν κινέοντα, τὰν δ' ἐστὼ τὰν ὕλαν καὶ τὸ κινεόμενον, illum quidem οὐ νόον μόνον ἦμεν, ἀλλὰ καὶ νόω τι κρέσσον[9]). — Etiam e Pseudophilolai opinione deus est

[1]) Sthenidas in Stob. Flor. II 48. 63.
[2]) Ecphantus in Stob. Flor. II 48, 64.
[3]) Diotogenes in Stob. Flor. II 48. 61.
[4]) Callicratidas in Stob. Flor. III 85. 17.
[5]) Stob. Flor. I 1, 76.
[6]) Iambl. Protr. IV, 39.
[7]) Pseudarchytas in Stob. Ecl. I 35,2.
[8]) Cf. Nicom. apud Phot. Cod. 187 p. 143 a 24.
[9]) Stob. Ecl. I 35 (716); cf. Simpl. Categ. 84 B.

ἡγεμὼν καὶ ἄρχων ἁπάντων, εἷς ἀεὶ ὤν, μόνιμος, ἀκίνητος, αὐτὸς αὑτῷ ὅμοιος, ἕτερος τῶν ἄλλων[1]). Materiae ortae, motae, mutabili opponitur deus non genitus, movens, immutabilis, potentia et mente excellens[2]). — Similiter ac Pseudarchytas Pseudotimaeus Locrensis[3]) tria accipit rerum principia, cum dicit: πρὶν ὦν ὠρανὸν γενέσθαι, λόγῳ ἤστην ἰδέα τε καὶ ὕλα καὶ ὁ θεὸς δαμιουργὸς τῶ βελτίονος, qui ἐποίησε τόνδε τὸν κόσμον ἐξ ἁπάσας τᾶς ὕλας . . . . οὔποκα φθαρησόμενον ὑπ' ἄλλω αἰτίω ἔξω τῶ αὐτὸν ξυντεταγμένω θεῶ, εἴποκα ἐδήλετο αὐτὸν διαλύεν. ἀλλ' οὐ γὰρ τἀγαθῶ ἐστιν ὁρμὰ ἐπὶ φθορὰν γεννάματος καλλίστω. διαμένει ἄρα τοιόσδε ὢν ἄφθαρτος καὶ ἀνώλεθρος. Quod Pseudotimaei aeternitatis mundi argumentum plane aliud esse apparet atque ea quae Pseudocellus explicat. Huic mundus ipse absolutus est, aeternitatis suae causa; illi dei (τῶν ἁπάντων ἀρχαγοῦ καὶ γενέτορος) gratia et benevolentia mundum conservat. — Etiam Euryphamus, Hippodamus, Aristaeon, qui appellantur, absolutam naturam quam Pseudocellus mundo tribuit, deo addunt verbis his: οὔτε γὰρ ὁ θεὸς τᾶς ἔξωθεν αἰτίας ποτιδεής ἐντι, φύσι γὰρ ἀγαθὸς ἐὼν καὶ φύσι εὐδαίμων ἐξ αὐταύτου τέληός ἐντι[4]); et τῶν δὴ λόγον ἐχόντων ζώων τὰ μέν ἐντι αὐτοτελέα, ὅσα δι' αὑτὰ τέληά ἐντι καὶ οὐδενὸς ἐπιδεῆ τῶν ἔξωθεν οὔτε ποτὶ τὸ ἦμεν οὔτε ποτὶ τὸ καλῶς ἦμεν. τοιοῦτος δέ κα εἴη ὁ θεός[5]). Similes sententias Aristaeon[6]) qui dicitur, his verbis profert: ἐπεὶ δὲ ἀρχὰ ἅτε δὴ ἐᾶσα ἀρχὰ πρὸ παντός τέ ἐστι καὶ ἀγέννατος καὶ αὐτοτελής, (οὔτε γὰρ αἱ μεθ' ἅτερόν τι ἦς, ὑπάρχοι κα ἔτι πρὸ παντός, οὔτε γενομένα ποκὰ ἔκ τινος ἀγέννατός κα εἴη ἔτι, οὐδὲ μὰν ἀρχά τε καὶ αἰτία τῶν γενομένων, . . . ἁτέρω γάρ τινος ποτιδεήσεται τῶ σώσοντος αὐτὰν καὶ κινάσοντος) δῆλον δὴ ὡς αὐτὰ καθ' αὑτὰν ἁ ἀρχὰ ἀγέννατός τε ἐστι καὶ ἀΐδιος καὶ αἰτία γενέσιός τε καὶ κινάσιος . . . λέγοιτο δέ κα (scil. ἁ τῶ παντὸς διακόσμασις) ἁρμονία φύσιος, ὅτι πάντα

[1]) Phil. de mund. opif. 100, 33; cf. Syrian. in Aristot. Metaph. II 325.
[2]) Stob. Ecl. I 20; cf. Criton. in Stob. Flor. I 84.
[3]) de an. m. 94 B.
[4]) Stob. Flor. IV 103, 27.
[5]) Stob. Flor. IV 103, 26.
[6]) Stob. Ecl. I 20, 6. Apparet etiam huius sententias a Pseudocelli argumentatione differre admodum, cum Aristaeon de deo, Pseudocellus de universo disputet. Non recte igitur Zeller utrumque confert (III, 2p. 132[3]).

κατὰ λόγον φύεται τὰν ταύτας ποτ' ἄλλαλα, καὶ ὡς ὁ τεχνίτας ποτὶ τὰν τέχναν, οὕτως θεὸς ποθ' ἁρμονίαν. Conferas etiam e Poli qui vocatur fragmento[1]) haec: ἐν κόσμῳ μὲν ὦν αὐτὰ τὰν ὅλαν ἀρχὰν διαστραταγοῦσα πρόνοιά τε καὶ ἁρμονία καὶ δίκα καὶ νῶς τινος θεῶν οὕτω ψαφισαμένω. Uberrime postremo de deo verba facit Pseudonatas[2]): ὁ μὲν θεὸς τὰ τῶν ἄλλων ζώων ἐπαΐει οὔτε ὁρατὸς ὢν οὔτε ἐπάϊστος, εἰ μή τισι πάγχυ ὀλίγοις τῶν ἀνθρώπων. αὐτὸς μὲν γὰρ ὁ θεός ἐντι νόος καὶ ψυχὰ καὶ τὸ ἁγεμονικὸν τῶ σύμπαντος κόσμω . . . δοκέει δέ μοι καὶ μὴ εἷς εἶμεν ὁ θεός, ἀλλ' εἷς μὲν ὁ μέγιστος καὶ καθυπέρτερος καὶ ὁ κρατέων τῶ παντός, τοὶ δ' ἄλλοι πολλοὶ διαφέροντες κατὰ δύναμιν. βασιλεῦεν δὲ πάντων αὐτῶν ὁ καὶ κράτει καὶ μεγέθει καὶ ἀρετᾷ μέζων. οὗτος δέ κα εἴη θεὸς ὁ περιέχων τὸν σύμπαντα κόσμον . . . τοὶ δ' ἄλλοι θεοὶ ποτὶ τὸν πρᾶτον θεὸν καὶ νοατὸν οὕτως ἔχοντι, ὥσπερ χορευταὶ ποτὶ κορυφαῖον καὶ στρατιῶται ποτὶ στραταγὸν . . . ἔχοντες φύσιν ἕπεσθαι καὶ ἀκολουθὲν τῶ καλῶς καθαγεομένω[3]).

Iam elucet ea quae de summo rerum principio explicat Pseudocellus ab iis quae de his rebus in Pythagoreorum recentiorum litteris docentur abhorrere. Si respicimus praeterea et cognoscendi artem atque rationem quam ineunte libello profitetur auctor (cf. pag. 3), et de aeternitate mundi doctrinam (cf. p. 28 sq.) et physica placita quae altero capite explicat, neque esse Pythagorea neque Platonica neque Stoica, sed Aristotelia et Peripatetica, etiam ethicam partem e Peripateticis fontibus esse haustam[4]), dicendum est philosophiam Pseudocelli a recentiorum Pythagoreorum quae

[1]) Stob. Flor. I 9.

[2]) Stob. Ecl. I 2, 39.

[3]) Cf. Alex. Polyhist. apud Diog. L. VII 24 sq. — [Justin.] Cohort. 19. — Simpl. in Arist. Phys. p. 39 r 28 sq., p. 181. 10 sq. — Euseb. praep. ev. XV 15 sq. — Cf. quae de Pythagoreorum theologia disputat Schmekel l. l. pag. 403 sq., 429.

[4]) De immortali animae et mentis humanae natura quid cogitaverit libelli scriptor, quamquam nihil certi erui posse supra (p. 59 sq.) exposui, tamen ita locutus est, ut essent qui eum immortalem hominis naturam omnino negare dicerent (cf. Schmekelium l. l.). Tum vero etiam hoc placito cum Pythagoreorum doctrina discreparet.

restant fragmentorum indole plane differre. Dubitandum igitur est num ad Pythagoreorum philosophiam illustrandam recte libellus Pseudocelli adhibeatur. Aut, si tamen id facere voles, Neopythagoreae philosophiae notio quae adhuc valet mutanda et amplificanda erit ita, ut statuatur praeter ea quae adhuc distinguuntur Pythagorearum litterarum genera exstare aliud ab illis diversum, cuius exemplum sit hic libellus.

Quod veterum scriptorum nonnulli aperte de libelli auctore ut de Pythagoreo loquuntur (cf. pag. 1), explicatur inde, quod Ocelli Lucani nomen prae se fert, Ocellus[1]) autem verisimillime[2]) Pythagorei alicuius veteris nomen fuit.

Alterum quod Pythagoream originem indicare videtur, est dialectus dorica, qua conscripta sunt fragmenta libelli a Stobaeo tradita. Qua cum etiam cetera Pythagoreorum, et veterum et recentiorum, fragmenta plurima sint tradita, verisimillimum videtur libelli auctorem Pythagorearum litterarum dialectum imitatum esse et eadem etiam suum conscripsisse libellum. Quem quidem brevi postquam in lucem editus est, in κοινὴν dialectum transscriptum esse inde apparet, quod iam Philo Alexandrinus de libello loquitur ἐπιγραφομένῳ περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως, atque concludendum est iam eius in manibus fuisse libellum κοινῇ dialecto scriptum, qua etiam omnibus codicibus traditus est. Quam transscribendi rationem in illius aetatis litteris non raram fuisse exempla nonnulla ostendunt. Pseudocharondae Pythagorei fragmentum (Προοίμια νόμων apud Stob. Flor. II 44, 20) altera parte dorice, altera attice legitur apud Stobaeum. Fragmentorum quae sub Pe-

[1]) Nominis eius forma ab aliis aliter tradita incerta est. Codices libelli et Parisini et Italicorum plurimi (cf. Mullach Fr. phil. gr. I 388) formam Ὤκελος vel Ὤκελλος praebent. Apud auctores qui Ocellum laudant alteram nominis formam saepius invenimus: Ὄκελος, Ὄκελλος, Ὄκκελος. Accedit vero apud hos etiam tertia vel quarta: Ἤκελος, Ἤκελλος, Ἔκελος, Ἐκκελος. Iamblichus (v. Pyth. 36) de duobus loquitur fratribus Pythagoreis philosophis, quorum alter Ὄκελος (vel Ὄκκελος), alter fuerit Ὄκυλος (vel Ὄκιλος, Ὄκκιλος). Lacedaemonius Athenas delegatus apud Xenophontem tum Ὠκελλός tum Ὤκυλλος traditur (Hell. V 4, 22 et VI 5, 33). Mihi forma Ὤκελλος amplectenda videtur.

[2]) Cf. locos supra laudatos Pseudarchytae apud Diog. Laert. VIII 80, Luciani, Iamblichi.

rictiones nomine traduntur, alterum (Περὶ σοφίας, Stob. Flor. I 62, 63) dorice scriptum habemus, alterum (περὶ γυναικὸς ἁρμονίας, Stob. Flor. III 70, 50. 85, 19) ionice. Maxima Pythagorearum litterarum pars dorica dialecto est tradita, nonnulla tamen, ut Butheri (Περὶ ἀριθμῶν, Stob. Ecl. I, 5), Moderati (Stob. Ecl. I 8, 9), Zaleuci (Προοίμιον νόμων, Stob. Flor. II 44, 20), Theanus (Stob. Ecl. I, 13. Flor. III, 74, 53. Clem. Alex. Strom. IV 44) fragmenta attice scripta legimus.

Sed praeter haec duo Pythagoreae originis indicia, nomen Ocelli et dialectum doricam, nulla invenimus simulationis vestigia. Nam quae de consilio Peripateticam et novam eruditionem occultandi, Pythagoreorum indolem et sermonem imitandi in libello conspicuo viri docti dixerunt [1]), probare non possum. In opusculo toto nihil exstat quod antiquitatis colorem ferat et simulet. Veteris Pythagorei indolem et sermonem qui imitatur, alia tractat, alio sermone, aliis vocibus utitur. Quod elementa (ignem, aërem, aquam, terram) non appellat στοιχεῖα, sed οὐσίας vel σώματα, non simulatio est neque vetustatis imitatio, sed usus Aristoteliarum vocum [2]) minus quidem crebro quam στοιχεῖα [3]) usurpatarum. Vocabula οὐσίαι et σώματα voci στοιχεῖα praetulisse Pseudocellum ideo putem, quod ea vulgari menti sermonis philosophici imperitae faciliora et clariora putaverit quam illam. Eam quoque censeo causam rationis qua materiam non solum artis voce ὕλη nominavit (II 2, 6), sed saepius etiam latius circumscripsit, ut τὸ πρὸς ἁφὴν ὑφιζόμενον σῶμα, τὸ πανδεχὲς καὶ ἐκμαγεῖον (II, 3), τὸ δυνάμει σῶμα αἰσθητόν (II, 6) [4]), τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ δεχόμενον τὰς μεταβολάς, τὸ πανδεχὲς καὶ τὸ δυνάμει πρῶτον πρὸς ἁφήν (II, 12). Denique Ocelli nomen quod scriptor prae se fert, pro ficto licet habeamus, et dialectum doricam non sine consilio quodam usurpatam putemus, tamen negamus simulandi consilium ceteroquin opus-

[1]) Cf. Mullach Fr. Ph. Gr. I 383.

[2]) Cf. Aristot. de caelo III 1. 298a 29: λέγω οὐσίας τά τε ἁπλᾶ σώματα οἷον πῦρ καὶ γῆν καὶ τὰ σύστοιχα τούτοις. — Metaph. VI 2. 1028b 10: καὶ τὰ φυσικὰ σώματα οἷον πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆν καὶ τῶν τοιούτων ἕκαστον.

[3]) Cf. Diels, Elementum p. 23 sq. De vocis στοιχεῖον cum vocibus οὐσία, σῶμα apud Aristotelem ratione cf. Bonitzii Ind. Arist. s. v.

[4]) Cf. Aristot. de gener. et int. II 1. 329a 33.

culo esse impressum. Oritur igitur quaestio, cui solvendae H. Ritter (in Erschii et Gruberi Encyclopaedia s. v. Ocellus) operam dedit, quomodo explicandum sit, quod auctor nomine suo et dialecto scripti πυθαγορίζει, rebus vero et sermone aperte ἀριστοτελίζει nec recentem indolem nec sermonem celat[1]). Quod clarius erit comparantibus reliqua aetatis illius fragmenta philosophica quae Pythagoreorum veterum (Archytae, Philolai, aliorum) nominibus exornata, dorica dialecto conscripta sunt ab auctoribus qui ceteroquin Pythagoreorum veterum indolem, cuius proprietatem parum cognitam habebant, nec rebus a se tractatis nec sermone imitati sunt, sed eclectici fuerunt recentioris aetatis philosophos, Platonem, Aristotelem, Stoicos, compilantes, vulgari menti et indoli apti, faciles, utiles neque eam discrepantia illa inter auctorum veterum nomina et novorum philosophorum doctrinam laedentes, modo nominibus illustribus et dialecto dorica, auctoritatis et vetustatis specie, pellicientes. Similis Pseudocelli est indoles. Non imprudenter Pythagorei veteris nomen, aetatis illius hominibus videlicet non ignotum, auctoritatis nimbo obtectum, imposuit libello, ut legendi studium incitaret. Etiam dorica dialectus opusculo antiquitatis speciem aliquam addidit. Ceteroquin autem simulandi munus difficile in argumento libelli et sermone neglexisse plane scriptorem non mirum. Quemnam caveret? Qui callebant philosophiam, iis non conscripsit libellum simplicem, clarum, brevem, summas philosophorum quaestiones amplectentem, populari menti aptum et gratum. Antiquitatem quam imitaretur, aperte cognitam non habuit[2]).

3. Iam ut tempus libelli eruamus, primum respiciendum est testimonium libelli de aeternitate mundi a Philone Alexan-

[1]) Ritter: „Es hat daher, inquit, einige Wahrscheinlichkeit, dass die Schrift über die Natur des All dem Ocellus mit Unrecht beigelegt wird, dass sie aber auch nicht absichtlich geschrieben worden ist, um für eine altpythagoreische Schrift verkauft zu werden, sondern erst später durch irgend einen Zufall oder Betrug zu dem Namen des Verfassers gekommen ist, welchen sie jetzt führt".

[2]) Quod Zeller (Hermes XV [1880] p. 142) libellum Alexandriae conscriptum esse conicit., equidem nec assentiendi nec impugnandi ansam habeo ullam.

drino adulescente[1]) conscripti, quo terminus ante quem datur. Terminum post quem statuit Susemihl (Gesch. d. gr. Litt. II, 333) Andronici Peripatetici aetatem, cuius merito et Tyrannionis grammatici auxilio opera Aristotelia in lucem sint edita (ca. a. 50 a. Chr. n.), ut inde magis lecta et vulgata etiam in manus Pseudocelli facilius venire potuerint. Nec vero neglegendus est sermo libelli recentioribus prosae graecae scriptoribus inde ab Augusti aetate florentibus similis. Invenimus potissimum in libello complures voces ante Augusti aetatem vel primum p. Chr. saeculum in Graecitate non obvias[2]): συμπέρασμα = consummatio (I, 3) qua voce utuntur Aristeas 194. Plutarchus adv. Stoic. 2. de ει apud Delph. 2., — ἐπιγέννημα (I, 7) (quae reperitur apud Pseudolongin. de subl. 6, 1 et Plutarchum Symp. 2, 3) — συναρμογή (I, 8) (Plut. Aemil. Paul. 32. Tim. Locr. 95 B. Diotogen. in Stob. Flor. 48, 62. Theo Smyrn. 15 B, 16 B.) — ἀπογεννᾶν (I, 13) (Ps. Long. de sublim. 15, 12) — ἀπαράβατος (I, 15) (Philon. de aet. m. 21. Ioseph. c. Apion. 2, 495, 12. A. I. 18, 8, 2. Plut. Symp. 9, 14, 6. Epictet. Enchir. 50, 2. Diogenian. ap. Euseb. Praep. ev. 6, 265 A. Arius Didym. ap. Euseb. Pr. ev. 15, 818 A.) — ἀδιέξοδος (I, 15) (Plut. aqu. et ign. c. 9. Symp. 5, 5, 2). — ἀειπαθής (II, 2) (Ps. Criton in Stob. Flor. 3, 75). — ἄποιος (II, 3) (Philon. Alex. II 367, 11. 429, 35. Plut. adv. Stoic. 39). — ἀδιατύπωτος (II, 3) (Diodor. Sic. 1, 10. Phil. Alex. Leg. Alleg. I 50, 4. de somn. 625). — ἀντιπαθής (II, 4) (Plut. Anton. 45. Fac. orb. lun. 25). — ἐναλλαγή (II, 16) (Tim. Locr. 3, 11. Dion. Hal. 6, 792, 3). — λόξωσις (II, 23) (Plut. plac. phil. 2, 23). — ἀνάχυσις (III, 4) (Strab. 1, 1, 7. 3, 1, 9. 3, 2, 4. 2, 5, 24. Phil. I, 13, 5. II, 24, 7. 114, 46. (de aet. m. 19, 21) Plut. Mar. c. 25). — ἐπισυνεργεῖν (IV, 1) (Eurypham. in Stob. Flor. 103, 27). — λειποτάκτης (IV, 3) (Dionys. Hal. A. R. 8, 79. 9, 50). — εὐανδρεῖν (IV, 4) (Aristeas 108. Strab. 1, 46. 4, 192. 6, 259. Phil. I, 641, 42. Plut. Cat. Mai. 26. Cam. 6). — ὑπερῆλιξ (IV, 6) (Dion. Hal. II, 679. Philon. II, 17, 25). — ἐπίδοξος = illus-

[1]) Cf. F. Cumont, Proll. ad Phil. de aet. m.

[2]) Hoc sane dico plerumque Stephani Thesauro nisus.

tris (IV, 6) (Diodor. Sic. 13, 84. Ps. Plut. Inst. Lac. 239 D. Apophth. 209 B). — διχοφροσύνη (IV, 6) (Plut. Thes. 12). — ὁμοφροσύνη (IV, 6) (Polus in Stob Flor. 9, 54. Dionys. Hal. A. R. 9, 45). — καρποφορία (IV, 9) (Philon. Alex. I, 105, 47. 397, 4. 468, 44. — φίλορνις (IV, 14) (Plut. Num. 4). — βοσκηματώδης (IV, 14) (Strab. 5, 2, 7.

Sub initium igitur primi p. Chr. saeculi libellum conscriptum esse si quis statuerit, me quidem non habebit refragantem. Vix vero opus esse videtur refutare, si quis opinetur libellum codicibus traditum alium esse atque ille e quo Stobaeus (Ecl. I 20) sua excerpsit. Nam si fragmenta ab hoc tradita cum libello comparaveris, videbis in ultimo fragmentorum exeunte (quod respondet libelli capiti III exeunti) capitum libelli priorum argumentum, quod in Stobaei fragmentis omittitur, commemorari et summam illorum repeti verbis his: περὶ μὲν ὧν τῶ ὅλω καὶ παντὸς ἔτι δὲ γενέσιος καὶ φθάρσιος τᾶς ἐν αὐτῷ γινομένας ὥς τ' ἔχει ὥς θ' ἕξει τὸν ἅπαντα αἰῶνα . . . ἄνω εἴρηταί μοι περὶ τούτων. Apparet inde libellum e quo Stobaeus hausit, et de universi natura aeterna et de ortu atque interitu egisse. Ex eis vero quae Syrianus[1]) et Proclus[2]) de eiusdem libelli partis alterius argumento commemorant, vides etiam id de quo ἄνω εἴρηται (περὶ γενέσιος καὶ φθάρσιος) ex Aristotelis de gener. et inter. libro haustum fuisse et ad huius libri locos proxime accessisse. Unde verisimillimum videtur libellum qui in Syriani, Procli, Stobaei fuerit manibus, eundem esse atque is qui codicibus nobis servatus est.

---

[1]) Ad Arist. Metaph. XIII p. 931 a 11 Usen.: ὡς δηλοῖ τὰ Ἐκκέλου μὲν περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσιος· ἐξ ὧν τὰ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς μονονουχὶ μεταβεβλῆσθαι δοκεῖ.

[2]) Ad Tim. Plat. III 150: ἄλλοι δέ τινες, ὡς οἱ περὶ Ὄκκελον, τὸν τοῦ Τιμαίου πρόοδον, δύο δυνάμεις ἑκάστῳ τῶν στοιχείων διένεμον, πυρὶ μὲν θερμὸν καὶ ξηρόν, ἀέρι δὲ θερμὸν καὶ ὑγρόν, ὕδατι δὲ ὑγρὸν καὶ ψυχρόν, γῇ δὲ ψυχρὸν καὶ ξηρόν. καὶ ταῦτα ἀναγέγραπται παρὰ τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῷ περὶ φύσεως.

VI.

1. Iam accedamus ad solvendam quaestionem, quaenam sit ratio libello cum fragmentis duobus supra (pag. 1) laudatis item Ocelli nomen prae se ferentibus. Dico primum verba quae Ioannes Laurentius Lydus (de mens. II 8) Ocello tribuit: ὥς φησιν ὁ Πυθαγόρειος Ὤκελλος ῥήμασι τούτοις· ἡ τριὰς πρώτη συνέστησεν ἀρχήν, μεσότητα, τελευτήν. Quod Mullach (Fr. ph. gr. II 53) et Zeller (Ph. d. Gr. III 2, 103 [3]) Caecilio cuidam tribuerunt, quamquam de Caecilio Pythagoreo nihil omnino constat, nixi altera codicum familia quae praebet: ὥς φησιν ὁ Πυθαγόρειος Κεκίλιος. Sed haec est familia deterior; itaque facere non possum quin Ὤκελλος retineam, ut R. Wuenschius, novissimus editor. Apparet de triade hic scriptorem loqui, de eius cum initio, medio, fine ratione mystica. Quaerentibus, exstetne in nostro libello locus qui cum verbis illis quodammodo cohaereat, similitudo sane pusilla adesse videtur illius de triade disputationis Lydianae cum libelli nostri I, 4, ubi de tribus naturae uniuscuiusque mortalis terminis verba fiunt, de ortu, flore, interitu [1]). Tamen differentia maior in oculos cadit, vix ut illa coniectura admitti possit. Multo propius ad Lydi verborum sensum accedit Philochori ἐν τῷ περὶ ἡμερῶν quoddam fragmentum Photii lexico servatum (Mueller, Fr. hist. gr. I 414 fr. 179 πρῶτος τέλειος ἀριθμὸς ὁ τρία, ὅτι ἔχει ἀρχὴν καὶ τέλος καὶ μέσον, ὡς Φιλόχορος ἐν τῷ περὶ ἡμερῶν. Quod si cum Lydo et Pseudocello comparaveris, magis probabile duces Ocelli nomen errore Lydi vel eius fontis contineri et cum Philochoro vel alio Pythagoreo confusum esse.

2. Iam ad alterum illud a Stobaeo (Ecl. I 340) conservatum fragmentum quod est e Περὶ νόμου libro sumptum, nos convertamus. Quod accuratius examinantes videmus et argumentum indolemque et sermonem adeo a nostro opusculo abhorrere, ut statuendum sit auctorem non posse esse eundem [2]).

---

[1]) ἅπασα γὰρ φύσις ἡ ἔχουσα διέξοδον ὅρους ἔχει τρεῖς καὶ δύο διαστήματα. ὅροι μὲν οὖν εἰσι τρεῖς, γένεσις, ἀκμή, τελευτή.

[2]) Quam quaestionem nec Zeller nec Susemihl nec ceterorum qui de Pseudocello egerunt, quisquam attigit.

Stobaeus fragmentum in capite quod de causis collegerat, affert. Ac revera prima fragmenti pars de causis disserit. Causam vitae animalium corpora continentis dicit animam; harmoniae mundum continentis causam deum, concordiae familias et civitates cohibentis causam appellat legem. Subsequitur quaestio, quonammodo fiat, ut mundus semper contineatur et existat, ordo eius nunquam deleatur, familiis vero et civitatibus tam brevis vita contigerit. In reliqua fragmenti parte de duobus mundi principiis loquitur: de materia (ὕλα), causa omnis ortus et interitus, rerum omnium matre (γεννάτορος ὕλας), in rerum interitu salva manente, semper mutabili et patiente, gubernata, potentia inferiore, orta, intellegentia carente, atque de deo, semper movente, gubernante, potentia superiore, intellegentia praedito.

Apparet fragmentum cuius argumentum exposui, non esse unam continuam libri qui Περὶ νόμου a Stobaeo dicitur particulam, sed complures consilio quodam excerptas ac consertas sententias, complurium fragmentorum seriem [1]. Quae omnia re vera Pythagoreum spirant animum, Platonico et Stoico colore tincta, ut reliquae recentiorum Pythagoreorum litterae. Harmoniae mundum continentis auctor deus laudatur. En Pythagorea indoles et doctrina. Deo aliud plane tribuitur momentum atque in opusculo nostro, idem atque in Pythagoreorum reliquiis. Materiam, alterum rerum principium et inferius, regit, movet, potens et intellegens. Non ut libelli auctor τὸ ἀεικίνητον μέρος et τὸ ἀειπαθές, τὴν κυβερνῶσαν φύσιν et τὴν κυβερνωμένην distinguit, sed aperte et clare deum et materiam, ut rerum principia, agnoscit. Quod mundus eiusque ordo confertur cum civitate, familia, homine eorumque status, prosperitas inter se comparantur, id in Pythagoreis litteris frequens est et usitatum [2]. Etiam voces σκᾶνος, ζωά, ὀλιγοχρονίως, γεννάτωρ, oratio concisa, contrapositorum studium, copularum quae dicuntur neglegentia Pythagoreorum stilo conveniunt. Peripateticarum artis vocum

---

[1]) Cf. Aristoxeni sententias quas supra (p. 55 sq.) cum Pseudocelli loco contulimus, similiter a Stobaeo excerptas et collectas (Flor. 101, 4).

[2]) Cf. Polum in Stob. Flor. I 196. — Ecphant. in Stob. Flor. II 48. — Criton. s. Damipp. in Stob. Flor. I 3. — Hippodam. in Stob. Flor. III 18. — Pseudaristotel. de mund. V 396 a 33 sq.

in Pseudocelli libello tam frequentium nullam invenimus. Fragmentum re vera Pythagoreum est, ceteris Pythagoreorum recentiorum litteris simillimum, ab illius vero Περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως libelli indole et argumento plane abhorret. Sine dubio Pythagoreorum recentiorum aliquis Περὶ νόμου libro illi et fragmento a Stobaeo hinc excerpto subest auctor. Atque Ocelli Lucani nomen meliore fert iure quam Περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως libellus. Nam etiam argumentum et indolem aptam nomini dedit Pythagoreo Pythagoream.

De ratione vero amborum scriptorum quaerentibus non omittenda est epistula Pseudarchytae a Diogene Laertio (VIII 80) servata, ubi primum Περὶ νόμου libri illius mentio fit verbis his: Περὶ δὲ τῶν ὑπομναμάτων ἐπεμελήθημες καὶ ἀνήλθομες ὡς Λευκανὼς καὶ ἐνετύχομες τοῖς Ὀκέλλω ἐκγόνοις. τὰ μὲν ὦν περὶ νόμω καὶ βασιληΐας καὶ ὁσιότατος καὶ τᾶς τῶ παντὸς γενέσιος αὐτοί τ' ἔχομες καὶ τὶν ἀπεστάλκαμες. Τὰ δὲ λοιπὰ οὔτοι νῦν γε δύναται εὑρεθῆμεν, αἰ δέ κα εὑρεθῇ, ἥξει τοι. Verba τὰ μὲν ὦν περὶ νόμω καὶ βασιληΐας καὶ ὁσιότατος καὶ τᾶς τῶ παντὸς γενέσιος vulgo interpretantur ita, ut iis quattuor diversa Ocelli opera designentur, primum Περὶ νόμου inscriptum, alterum Περὶ βασιληΐας, tertium Περὶ ὁσιότατος, quartum Περὶ τᾶς τῶ παντὸς γενέσιος, atque his ultimis verbis nostrum περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως libellus indicetur, primis vero Περὶ νόμου verbis liber a Stobaeo excerptus[1]). At verisimilius esse videtur verbis περὶ νόμω καὶ βασιληΐας κτλ. non titulos quattuor diversorum operum enumerari (sine dubio diceretur melius τὰ μὲν ὦν περὶ νόμω καὶ τὰ περὶ βασιληΐας κτλ.), sed argumentum unius de lege, regno, pietate, universo agentis operis describi, quod a Stobaeo compendio a primo nomine sumpto Περὶ νόμου appellatur. Nam argumentum huius fragmenti a Stobaeo nobis conservati tam varium est, et de re publica eiusque regimine, salute, et de universo eiusque regimine, salute ibi disseritur, ut nullus quattuor illorum titulorum qui putantur, ad id describendum sufficiat. Ipsa quaestio quae proponitur, cui solvendae scriptor libello suo aperte operam

[1]) Cf. Zeller, Phil. d. Gr. III 2 p. 95³. — Susemihl, Gesch. gr. Litt. II, 333.

dedit[1]), postulat, ut non de lege et civitate solum, non de regno, iustitia, pietate modo, sed etiam de deo, universo, materia, harmonia mundi disseratur. Quam humanas res et politicas cum divinis et metaphysicis, ut ita dicam, conferendi rationem in Pythagoreorum litteris frequentem fuisse constat[2]. Quod plurali forma utitur epistulae scriptor opus illud laudans et argumentum eius describens (τὰ μὲν ὧν περὶ νόμω κτλ., τὰ μὲν παρὰ σοῦ ἐλθόντα ὑπομνάματα) nihil habet miri. Τὰ de uno vel non tam amplo opusculo cum ab aliis tum a Stobaeo non raro adhibetur. Conferas modo dicta ut ἐκ τῶν Πώλου Πυθαγορείου περὶ δικαιοσύνης (Flor. 9, 54), vel Κλεινίου . . . ἐκ τῶν περὶ ὁσιότητος καὶ εὐσεβείας (Flor. I 66), vel ἐκ τῶν Ἀριστοξένου περὶ ἀριθμητικῆς (Ecl. I 17), vel Ὄκελλος . . . ἐν τοῖς περὶ τᾶς τῶ παντὸς φύσιος (Ecl. I 424), vel Ἀῤῥιανοῦ Ἐπικτητείου ἐκ τῶν περὶ προνοίας (Ecl. I 72), vel ἐκ τῶν Ἐπικτήτου περὶ φιλίας (Ecl. II 8, 29) et alia multa similia. Utut vero res se habet, sive quattuor librorum enumerantur tituli, sive unius describitur argumentum, verbis Περὶ τᾶς τῶ παντὸς γενέσιος libellum Περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως designari vel propter tituli diversitatem parum probabile est. Veram potius libelli nostri cum epistula illa[3]) et Περὶ νόμου libro rationem puto esse eam, ut Περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως libelli auctor illum de universo et civitate agentem et Ocello Lucano tributum librum, fortasse aliter inscriptum (Περὶ τᾶς τῶ παντὸς γενέσιος), eundem vero atque is quem epistula Pseudarchytea plenius laudat et quem Stobaeus brevius laudat, sive ipse cognoverit sive de eo audiverit vel legerit, atque etiam suum ipsius de universi et elementorum et generis humani et familiae natura librum nomine laudati illius Pythagorei veteris, qui similia tractasse ei videretur, exornaverit.

[1]) τίς ὧν αἰτία καὶ φύσις τὸν μὲν κόσμον ἁρμόχθαι διὰ παντὸς καὶ μηδέ ποτ' ἐς ἀκοσμίαν ἐκβαίνειν, τὰς δὲ πόλιας καὶ τὼς οἴκως ὀλιγοχρονίως ἦμεν.

[2]) Cf. Ecphanti, Poli, Critonis, Hippodami, Theagis fragmenta Pseudaristot. de mund. l. l. (p. 75 not. 2).

[3]) De tempore epistulae cf. Zellerum (l. l.), qui e Diogenis Laert. loco (III 61) et Pseudoplatonicam epistulam duodecimam et Pseudarchyteam Thrasyllo notam fuisse conclusit.

Verlag von M. & H. Marcus in Breslau

Ottfried Müller

Rede
zum Antritt des Rectorats der Universität Breslau
am 15. October 1897
gehalten von
Professor Richard Foerster

Preis 1 Mark

Die Aula Leopoldina

der
Universität Breslau

Rede
zur Feier des Geburtstages Seiner Majestät des Kaisers
und Königs Wihelm II.
gehalten von
Professor Richard Foerster

Preis 1 Mark

Das
Preussische Königthum
und
die klassische Kunst

Rede
zur Feier des zweihundertjährigen Jubiläums
des Königreichs Preussen und des Geburtstages Sr. Majestät
des Kaisers und Königs Wilhelm II.
gehalten von
Professor Richard Foerster

Preis 1 Mark

Druck von Max Schmersow vorm. Zahn und Baendel, Kirchhain N.-L.

Verlag von **M. & H. Marcus** in Breslau.

Breslauer Philologische Abhandlungen.

Fünfter Band.

Heft I: **De Tacito Senecae philosophi imitatore** scripsit Dr. phil. Maximilianus Zimmermann. Preis 1 Mark 60 Pf.

Heft II: **Nemesis und Adrasteia.** Eine mythologisch-archäologische Abhandlung. Von Dr. phil. Hermann Posnansky. Mit einer Doppeltafel. Preis 7 Mark.

Heft III: **De veterum** περὶ ποιήματος **doctrina** scripsit Dr. phil. Maximilianus Consbruch. Preis 5 Mark 40 Pf.

Sechster Band.

Heft I: **De Tacitei de oratoribus dialogi codicum nexu et fide** scripsit Dr. phil. Fridericus Scheuer. Preis 2 Mark.

Heft II: **De Q. Aurelii Symmachi studiis Graecis et Latinis** scripsit Dr. phil. Guilelmus Kroll. Preis 3 Mark.

Heft III: **Symbolae ad doctrinae** περὶ διχρόνων **historiam pertinentes** scripsit Dr. phil. Fridericus Kuhn. Preis 4 Mark 50 Pf.

Heft IV: **De duali Graecorum et emoriente et reviviscente** scripsit Hermannus Schmidt. Preis 2 Mark 50 Pf.

Siebenter Band.

Heft I: **De oraculis Chaldaicis** scripsit Guilelmus Kroll. Preis 3 Mark 20 Pf.

Heft II: **Quaestiones Choricianae** scripsit Curtius Kirsten. Preis 2 Mark 50 Pf.

Heft III: **De Callimachi hymnis quaestiones chronologicae** scripsit Bruno Ehrlich. Preis 3 Mark.

Heft IV: **De Hyla** scripsit Gustav Türk. Preis 4 Mark 50 Pf.

Heft V: **De** τετραπλῶν **vocabulorum genere quodam** scripsit Augustus Grosspietsch. Preis 2 Mark 80 Pf.

Achter Band.

Heft I: **De Polemonis Rhetoris vita operibus arte** scripsit Hugo Jüttner. Preis 5 Mark.

Heft II: **Quaestiones Rhetoricae. Historiae artis rhetoricae qualis fuerit aevo imperatorio capita selecta** scripsit Stephanus Gloeckner. Preis 4 Mark 80 Pf.

Verlag von **M. & H. Marcus** in Breslau.

Grundriss
der
alten Geschichte und Quellenkunde
von
Willy Strehl.

2 Bände. In Leinwand gebunden 10 Mk.

I. Band: **Griechische Geschichte.** 2. Ausgabe . . . . 4,40 Mk.
II. Band: **Römische Geschichte** . . . . 5,60 Mk.

„Das Buch füllt eine empfindliche Lücke aus. Studirende und Lehrende vermissten schmerzlich ein Handbuch, das die wissenschaftliche Forschung in ihren Zielen, Wegen und Erfolgen berücksichtigt, das den geschichtlichen Stoff nach den Gesichtspunkten der Entwicklung einfach und übersichtlich gruppirte und in knapper, eindrucksvoller, das Wesentliche markirender Sprache zum Ausdruck brachte. Allen diesen Anforderungen ist in dem vorliegenden Buche Genüge gethan. Die einleitenden Kapitel orientiren ganz ausgezeichnet über die Litteratur und das Quellenmaterial. Der Verfasser des Grundrisses führt uns mit sicherer Hand durch dieses Labyrinth. Ueberall begegnen wir gewissenhafter Prüfung, sorgfältiger Auswahl, gesundem Urtheil; überall erfreut uns die prägnante Kürze im Ausdruck. Diese Gabe klarer, knapper Darstellung, diese Vertrautheit mit der Forschung, die jede Kontroverse berücksichtigt und beurtheilt, zeichnet auch den historischen Bericht aus. Ein Repititorium comme il faut ist Strehl's Grundriss, Studirenden und Lehrenden in gleicher Weise förderlich. — Mehr, als wir es können, wird das vortreffliche Werk, dem der Verleger eine ansprechende Ausstattung und eine handliche Form gegeben hat, sich selbst empfehlen."

Breslauer Zeitung (No. 289 v. 26/4. 01.)

Druck von Max Schmersow vorm. Zahn & Baendel, Kirchhain N.-L.